

Ó kövek Budája

Lakos az ember csakis valamitől lesz. Attól, hogy belenő valamibe, ami visszafelé lőbelé nő és terjeszkedik tovább. Beleöregedni nem lehet egy környezetbe, csak belefáradni abba. Környezetünk akkor a miénk, ha mi nem lehetünk máséi. Akkor vagyunk otthon, ha nincs távolság testünk, lelkünk, a szellemünk és a minket körülvevő szűkebb világ ethosza között. A benne levés így felcserélhető az *én vagyok*-kal, a *mi vagyunk*-kal. Törekvésünk egybeesik a megérkezési vágyunkkal.

Óbudára közel negyedszázada költöztem Pesterzsébetről, évek bolyongása, kollégiumok és albérletek hosszú sora után. Sokáig idegenkedve forgolódtam a Bécsi úton, fél villamosmegállónyira lakott hozzám Kassák, egymegállónyira tőlem még élt a nagy költő, Orbán Ottó. Pár utcával lejjebb Krúdy koptatta éjszakánként-hajnalonta a már a század elején is kopott macskaköveket. Vártam, várahoztam. Arra, hogy megérkezzem. Ez még sokáig váratott magára. Nem találtam fogást a kerületen, nem értettem, főleg nem éreztem, mitől Óbuda Óbuda. Amit szerettem, a Kolosy tér környékének igazi, ritka szép régi kis házait, lebontották, hogy helyükre Disney-forma ál-meseházikokat húzzanak fel. Állítólag magyar Grinzinget terveztek oda, amiből, persze, nem lett semmi (ám miért *persze* ebben az országban minden füstbe ment terv?), a még máig is félbehagyott építkezések, foghíjas, parkolóknak használt, jobb időket megélt telkek jelzik a tervezés és kivitelezés teljes csődjét. A Vörösvári út mérhetetlen panel-óriásait csak utálni lehet annak, aki nem kényszerül lakni is bennük, csakúgy a Szőlő utca betondobozait, illetve a környék régi házai helyére újabban épített hú de modern semmitmondásokat. A Hármashatár-hegyet, ahogy dögöt lepik be a legyek, orrba-szájba beépítették, már annak sincs levegője, aki ott lakik, fogy az erdő fent, reménytelenné mocskolódik a levegő lent. Még a 17-es villamos fapadosait is lecserélték – az „európaiasodó” fővárosban talán az utolsók között – valami (talán cseh-szlovák) műszarra... Minden, ami mozgatható, elmozgatódik, helyére a modern világ modern férc-építészeti és új-ócska közlekedési műtárgyai mozdulnak be.

Már csak a Kerék vendéglő tartja magát itt – és bennem a lelket – kockás terítős asztalaival.

A Gázgyár tündökletes kis munkásházai ugyan még állnak a maguk építészeti remekléseivel, de a „művház”, amelyik egy ideig a már akkor is legendás Stúdió K-nak adott otthont, bezárt – kőraktár lett belőle...

A kövek! Ah, kövek!

Az évezredek kövek, melyekre, melyek mentén épült a környék, még állják az új idők cifra ostromát, és nem hazudják el a beléjük zárult múltat semmilyen irányban.

A kövek még a helyükön, úgy-ahogy.

Aquincum (új és újabb) feltárásaival. Amfiteátrum (kutyaszarral, eldobált csikkokkal, küzdőtéren rendezett focimeccsekkel), de! Római fürdő (a Flórián alatt, erős húgyszagával, látogatatlanságával), de mégis!

Ők az én szomszédjaim, séta- és beszélgetőtársaim, ők az én Óbudám, ők a tágabb családom, szűkebb hazám. Lelki otthonaim. Lelkem temetkezési helyei immár.

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XI. évfolyam 7. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.

Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Balázs Géza** (nyelvművelés), **Bognár Antal** (próza), **Elek Szilvia** (zene), **Király Farkas** (vers), **Kovács Ildikó** (szöveggondozás), **Prágai Tamás** (dokumentum), **Sebeők János** (környezet), **Szondi Bence** (tördelés), **Vincze Ferenc** (műbírálat), **Wehner Tibor** (művészet).

Szerkesztőségvezető: **Szondi Eszter**. Terjesztés: **Németh Lóránt**.

Napút-kör: **Csűrös Miklós, Gazdag Dávid, Gráfik Imre, Hankiss Elemér, Dr. Koncz Gábor, Radnóti Zsuzsa, Rakovszky Zsuzsa, Schwajda György, Konrad SutarSKI** (tiszteletbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6. mf. sz. 29. • Telefon/fax: (1) 225-3474

E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor: Ó kövek Budája borítóbelső

Előter

Bús Balázs: Város a városban 3

Évgyűrűk

Egy óbudai lokálpatrióta
(Beszélgetés Pintér Endre professzorral) . . . 4

Mustra

Bognár Antal: Prosperus tartozása 8

Kerényi Grácia: Óbudai pékek 19

Petőcz András: Óbuda, téli szürkület 20

Dobai Péter versei 22

Iszlai Zoltán: Csodaváró 28

Fénykör

Agárdi Péter 29; Albert Flórián 30;
Domahidy László 30; Kertész Ákos 31;
Kobzos Kiss Tamás 33; G. Komoróczy Emőke 34;
Konczek József 36; Papp János 37;
Szerdahelyi István 38; Szörényi László 39;
Tóth József 40; Zsidi Paula 43

Bágyoni Szabó István: Hídverők
a Duna partján 45

Kun Árpád: Mese apámról és a krumpliról . . . 49

Hangírás

Tarlós István: Óbudáról
és a braunhaxlerék szerepéről 50

Felelő leletek (Gyimesi László
és Czákó Gábor beszélgetéséből). 52

Gyimesi László: Ez egy másik folyó; Zene . . . 58

Szarka István: Csobánka tér; Graffiti; Óbuda .60

Kenéz Ferenc: A nagymagyarok
és a kismagyarok 62

Noth Zsuzsánna: Duna-parti kukoricaföld . . . 63

Végh Alpár Sándor: Porcelánhegedű 67

Mátyus Aliz: A Raktár utcai kis lakásból 71

Zenker Katalin: Jelenben a múlt 76

Ágai Ágnes: Egy kis séta térben és időben . . 79

Tárlat

III. kerületi képzőművészek alkotásai
(színes melléklet)

Balázs Tibor: Exilliumi mezők; Genezisek82
 Lukáts János: Hajnal a hídon84
 Szepesi Attila versei85

Hangszóló

Mai dalnokok, antik hangszerrel (Lengyelné Kurucz Katalinnal Elek Szilvia beszélget) . . 88

Ablak

Téka

Toldalagi Pál versei
 (Basa Viktor bevezetőjével)91
 Fráter Zoltán: Utolsó liter a Kéhlitől95
 Szentmártoni Szabó Géza:
 Antonio Bonfini cenotáfiuma Óbudán . . 98
 Heltai : Az Bonfinius Antalról
 és annak bölcs írásáról.102

Nyilas Atilla: Atilla városában.104
 Mandics György: Atilla sírhelye
 a hajógyári Duna-ág?106
 Horváth Péter „Kisindán”: A római-parti
 Rabszolgálya.108
 Nyakas Szilárd: Óbuda vólegénye109
 Kiss Károly: Leckék Óbudán111
 Tóth Péter: Óbudai Társaskör114
 Szávai Géza: Az Óbudai Regényipari Egylet
 Kalendárium116
 Mirtse Zsuzsa: Az én kis (Ó)falum119
 Bedecs László: Álom és szegénység.125

Ilusztrációk

III. kerületi képzőművészek alkotásai
 27, 48, 51, 57, 59, 70, 78, 84, 105, 124

E számunk szerzői. 128

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 37.

Adam Zagajewski: Deszcz nad Paryżem
 (Az Országos Idegennyelvű Könyvtár
 4. műfordítás-pályázatának anyaga)

A kiadvány megjelenését
Budapest Főváros III. Kerület,
Óbuda-Békásmegyér Önkormányzata
 támogatta.

NAPÚT

Irodalom, művészet,
 környezet

XI. évfolyam 7. szám

Óbuda

BARLAI LÁSZLÓ FESTMÉNYE

E számunk képzőművész vendégei III. kerületi alkotók: Árkossy István, Barlai László, Csengery Béla, Gábor István, Kőfaragó József, Müller Rita, Pázmándi Antal, Rák Béla, Szentgyörgyi József, Takács Klára és Tenk László.

A szerkesztőség köszöni
 Bogár Ildikó és Gyimesi László
 szervezői segítségét.

Bús Balázs

Város a városban

Nyugalom és gazdagság. Ha Budapest legrégebbi része kerül szóba, talán ez az a két fogalom, mely a távoli múltból köszön vissza ránk, a XXI. század emberére. Az aquincumi romokig ér a történelmi emlékek végtelen rétegződése, mely az értő szemek előtt megmutatja Óbuda különböző arcait.

A római légiósok korától, Pannónia születésétől kezdve a XIV. században az országnak egyetemet adó mezővároson át egészen a mai belső óbudai városképet meghatározó barokk épületek megjelenéséig végigkísérheti a látogató városrészünk kulturális életének és történelmének alakulását. Pest, Buda és Óbuda egyesülésével igazi metropolisz részévé vált a III. kerület, mely – ha nem is a korábbi korokra jellemző szerves fejlődés nyomán – az 1970-es években nyerte el ma is látható arculatát.

Óbuda város a városban. Sajátos, mással össze nem téveszthető atmoszféráját a történelmi emlékek alapozták meg, a jelenkor turistájának azonban a Duna közelsége, a partszakasz hangulata adja azt a többletet, mely egyszerre csábítja a vízi sportok kedvelőit és biztosít könnyed kikapcsolódást az ide látogatóknak.

A III. kerület pezsgő kulturális élete nemcsak a Krúdy világához, Kassák művészetéhez vagy épp a kortárs zeneművészet fiatal tehetségeihez vonzódók számára tartogat felfedezésre váró izgalmakat, hanem a színvonalas, az egész nyarat keretbe foglaló Óbudai Nyár rendezvénysorozat által, a könnyed kikapcsolódásra vágyó érdeklődőket is számos élvezetes vagy épp elgondolkodtató produkcióval várja évről évre.

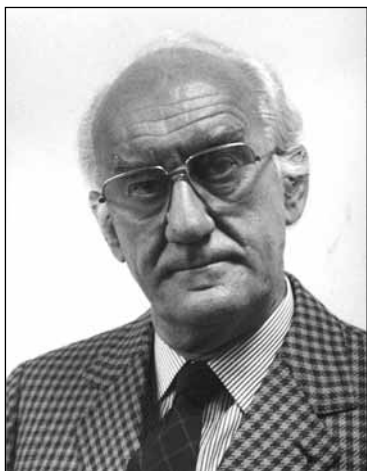
Aki fogékony a hagyomány iránt, legyen szó építészetről vagy gasztronómiáról; aki a személyességet a tömegigények gyors kielégítése elé helyezi, akinek a nyugalom és a családiasság igazi értéket jelent, annak Óbudát – templomait, kápolnáit, kacskaringós utcácskáit, földszintes épületeit, tereit és platánfáit –, azaz Budapest bölcsőjét látnia kell.

Egy óbudai lokálpatrióta

Beszélgetés Pintér Endre professzorral

Óbuda jelenéről és múltjáról szólva hamar találkozhatunk Pintér Endre professzor nevével, akit nemcsak a Szent János Kórház és a Szent Margit Kórház neves sebeszeként, hanem óbudai lokálpatriótaként is ismerhetünk. Számos helytörténeti munka szerzője és aktív szereplője a kerület társadalmi, kulturális életének.

– *Kedves Professzor Úr, ön nemcsak mint sebészorvos és tanár, hanem mint Óbuda egyik legaktívabb lokálpatriótája is ismert. Kérem, beszéljen arról, hogyan került először kapcsolatba a kerülettel.*

– Apai nagyapám, aki a Podmaniczky utcában élt mint ügyvéd, az 1800-as évek végén – tudomásom szerint 1889-ben – jött Óbudára és vett a Bécsi úton egy kis házat a hegyre feljutó kerttel. Enyhe tuberkulotikus fertőzése volt, ezt abban az időben úgy gyógyították, hogy az orvos jó levegőre küldte, egyéb kezelésre később sem szorult. Apám ugyan Rétságon született, mert nagyapám átmenetileg Rétságon volt közjegyző, de 1921-ben Óbudára költözött. Magával hozva anyámat,

aki Pápáról származott. A Kolostor út 30-as számú házban laktunk, amely közvetlenül a Kiscelli kastély mögött van. 1927-ben születtem és ebben a házban éltünk egészen 1936-ig. Ekkor a házrészt el kellett adni, és leköltöztünk a Bécsi út 171. számú házba, amelyik a Margit Kórházzal szemben, a Bécsi út és a Kiscelli út sarkán áll. A mai napig itt élek.

– *Iskolai tanulmányai és a második világháború egybeestek, hogyan emlékszik vissza ezekre az évekre?*

– A Kiscelli utcai elemi iskolába jártam, ami itt van a közvetlen közelünkben. 1938-tól 1945-ig az Árpád Gimnáziumba jártam, ami ekkor nyolcosztályos gimnázium volt. 1945 júniusában érettségiztem.

1945. január 6-án a szovjet csapatok, miután elfoglalták a Bécsi úti házat, onnan vittek el málenkij robotra. Egyike voltam azoknak az óbudaiaknak, akiket elvittek. Óbudáról ötezer, mások szerint nyolc-, de van, aki tízezer emberre becsüli ezeknek a kényszermunkára elvitt embereknek a számát. Itt voltak a Vár területétől eltekintve a leghosszabb ideig elhúzódó harcok. Annak volt ez „köszönhető”, hogy a Kiscelli kastély – a volt Schmidt-kastély – mint egy erőd, vár állt a szovjet csapatok rohama ellen.

Abban az időben már tizenhat éves korban muszáj volt katonai szolgálatot teljesíteni. A Margit Kórházban kaptam mint medikusjelölt ápolói tevékenységre jogot, lehetőséget. Fehér köpenyben jártam otthonom és a kórház között,

ebből a szolgálatból vittek el málenkij robotra. A vöröskeresztes jelvény megmentette az életemet, mert Ercsiben ezt észrevették. A hatalmas tömegnek fel kellett vonulni egy asztal előtt, ahol számtalan magas rangú szovjet tiszt ült. Közöttük volt egy ember, aki sárga csillagot viselt, utólag kiderült, hogy orvos. Ő megkérdezte, hogyan került a jelvény a kabátomra, mire mondtam, hogy medikus vagyok. Különválasztottak és köteleztek, hogy a János Kórház tudóosztályáról kiemelt beteg embereket kísérjem a bajai kórházba. A kórház tudóosztályáról elküldött embereken télikabát alatt pizsama, néhányon fürdőköpeny volt. Emlékezetem szerint sokan rongyot vagy szalmapapucsot viseltek a lábukon, bizonyítva, hogy hirtelen történt az evakuálás. Közéjük kerültem, de mire Bajához értünk, pontosabban Dömsödnél, már mindenki meghalt. Az utolsó János kórházi beteg is. Én az ápolóval, akivel kísértem ezt a csoportot, gyalog hazajöttem. Ezután leérettségiztem, 1945 júniusában.

– *Ezután indult el sikeres és hosszú orvosi pályája, amely gyakorlatilag a közelmúltig tartott.*

– 1951 szeptemberében vettem át az orvosdoktori diplomát. Ezt követően fél évig dolgoztam az Alkotás utcai, akkor még Vöröskeresztes Kórházban. Az Alkotás utcai kórházból kerültem az akkor újonnan megnyílt Városmajor utcai klinikára és ott dolgoztam 1970-ig. 1964–66 között a Magdeburgi Orvosi Akadémia meghívására tüdősebészként dolgoztam az akadémiához tartozó Vogel-sang tüdősebészeti klinikán. Ez életem egyik legszebb szakasza volt. A városmajori klinikát 1970-ben elhagytam, majd a János Kórház 2-es számú sebészeti osztályára neveztek ki főorvosnak. Ez az osztály azért volt nevezetes, mert egy időben, egy osztályon volt mellkassebészet, hasi sebészet, idegsebészet és végtagesebészet. Rendkívül nehéz, fárasztó munka volt. Ez életem legnehezebb időszaka volt. 1978-ban kineveztek az óbudai Margit Kórház – akkor még csak Margit Kórház volt a neve, csak 1991-ben kapta vissza a „Szent” előnevet – osztályvezető sebész főorvosának. 1981-ben felépült az új épület, akkor már 86 ágyas volt a sebészet. Hozzám tartozott a Vörösvári úti 1-es számú és a Csobánka téri 2-es számú rendelőintézet sebészeti osztálya is. Ezt a tevékenységet végeztem 2004-ig, mikor is nyugdíjba kerültem.

– *Számos szakmai írása jelent meg orvosként, mindemellett óbudaiként milyen szerepet vállalt a kerület életében?*

– A szolgálati időm alatt 124 tudományos közleményem jelent meg, részben mint első szerző, részben mint társszerző. Tudományos minősítéshez 1970-ben jutottam. 1983-ban lettem címzetes egyetemi docens és 1989-ben címzetes egyetemi tanár. 35 éven keresztül tanítottam medikusokat, szakorvosjelölteket és sebészeket.

Hosszú pályafutásom során általános sebészetből, mellkassebészetből és érsebészetből szereztem szakvizsgát. A mellkassebészetben belül elsősorban a tüdősebészet az, ami a fő területemmé vált. Tudományos munkám jelentős része is ehhez kapcsolódik.

2004-től 2008-ig a kerületi önkormányzat képviselője voltam. Ezzel párhuzamosan már javában működött az Óbuda Baráti Kör, amelyet 1983 végén szerveztünk hatan, óbudai lokálpatrióták. Azzal a céllal hívtuk életre, hogy az Óbuda átépítése során a dózerolások következtében mérhetetlen mennyiségű elpusztult értékből amit tudunk, megmentsünk. Gyakorlatilag a Pacsirtamező utca, Tímár

utca vonalától a Duna-partig, nagyjából a Filatorigátiig teljesen átépült Óbuda. Rengeteg ház és velük emlék semmisült meg. Az volt a célunk, hogy meentsük meg mindazt a relikviát, ami még megmenthető Óbuda múltjából, mind a szellemi, mind a tárgyi emlékek vonatkozásában. Az Óbuda Baráti Kör megalapítása után 14 éven keresztül voltam elnöke, most tiszteletbeli elnöke vagyok. 1996-ban alapítottam egy orvosi klubot, az Óbudai Orvosklubot hivatalos nevén, amelyet a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Akkreditációs Bizottsága továbbképzési helynek fogadott el. A havonta itt összejött orvosok – akik azért jönnek, hogy egymással beszéljenek, ismerkedjenek – az itt elhangzott előadásokat követően kreditpontokat kapnak, ami továbbképzésüknek is része.

– *Az Óbuda Baráti Kör elnökeként és lokálpatriótaként tevékenysége milyen területekre terjedt ki?*

– Az Óbudai Múzeum helytörténeti kiadványai között: *100 éves a Margit Kórház és az Óbudai kórházak története*. A szomszédságomban lévő Szalézi Szerzetes Központnak a múltját és az itteni Segítő Szűz Mária-kápolnának és az azzal összefüggő Szent Alajos-háznak a történeti leírása. Ezenkívül megírtam és a Terror Háza Múzeum archiválta a málenkij robotnak a történetét. Nagy segítségemre volt a városmajori klinika egykori ápolónőjének, később ápolási igazgatójának, Korzenszky Évának a gyűjtése. A megőrzött kórlapokból feldolgoztam a városmajori klinikán 1956-ban sérülteként kezelték történetét. A forradalom alatt három hétig a városmajori klinikán voltam ügyeletes orvos. A kórlapokból kiderül, hogy az ambuláns betegeket nem számolva 32 fekvő beteg sérültet láttunk el, a sérülteknek 80 százaléka munkás volt. Az átlag életkor pedig 22 év volt.

– *Az Óbuda Baráti Kör hogyan és hány taggal működik?*

– Az Óbudai Baráti Kör valamikor 100-120 taggal működött. Sajnálatosan ez a szám fokozatosan csökken. Zömmel idős lokálpatrióták a tagjai. Havonta tartunk összejövetelt, ahol tartalmas előadások hangzanak el. Legutóbb például Sinkovits-emlékestet tartottunk. Sinkovits egyébként óbudai lokálpatrióta volt, itt élt Óbudán, az Árpád Gimnáziumban érettségizett. Ezek a gyűlések havonta ismétlődnek, de sajnos betegségek, halálozások miatt a létszám csökken. Most jelenleg 50-60 tagra számíthatunk mint állandó résztvevőjére a baráti körnek, amelyik rövidesen egyesületté alakul.

– *Hosszú és eredményes munkáját jó néhány kitüntetéssel honorálták. Mi az, amire büszke, amit örömmel említ meg?*

– A rendszerváltás előtti időben a Kiváló Társadalmi Munkás és a Budapestért emlékérmét kaptam. Megkaptam a Magyar Vöröskereszt aranykoszorús érdemérmét, az 56-os Vitézi Lovagrend Nagykeresztjét, a Vitézi Rend Nagykeresztje Csillaggal. A Magyar Sebészetért és a Magyar Mellkassebészetért érdemérem, illetve plakett. A városmajori klinika „örökös” tagja vagyok.

1992-ben a Szent Mór és Szent Lázár egyházi lovagrendnek lettem a tagja. Ez a rend 1572 óta létezik. A lovagrend tagjaként rendszeresen részt veszek emlékeztető egyházi ünnepeken. Itteni munkám elismeréseként Bene Merenti kitüntetésben részesültem. Erre vagyok leginkább büszke.

– *Miként gondol óbudaiságára?*

– Vallom, hogy büszke vagyok óbudai lokálpatrióta mivoltomra. Hogy ki lokálpatrióta, arra az a meghatározásom, hogy nem az, aki itt született vagy

akinek a családja több száz éve itt lakik, hanem mi az, amit Óbudáért tett? Mit tesz Óbudáért? Ha tett vagy tesz valamit érte, akkor hívhatja magát így. Büszke vagyok arra, hogy ennek nevezhetem magam. A közélet legkülönbözőbb területein dolgoztam és dolgozom. Külön öröm, hogy az Óbudai Múzeum Közalapítvány kuratóriumának elnökeként felügyelhetem az Óbudai Múzeum tevékenységét és elősegíthetem a működését. Sokszor kikérik véleményemet az önkormányzatnál éppúgy, mint az egészségügy különböző területein. Amíg tehetem, addig csinálni fogom.

– *Mit gondol Óbuda jelenéről, a civil kezdeményezésekről, összefogásról?*

– Annak ellenére, hogy polgármesterünk, Bús Balázs mindent megtesz annak érdekében, hogy a civil szervezetek összetartsanak – nagy örömmre szolgál, hogy egymás után jelentkeznek ezek a szervezetek –, mégis azt kell mondanom, hogy a lakosság jelentős része nehezen vesz részt ilyen összefogásokon. Társadalmi munkáról szó sincs, azok gyakorlatilag eltűntek. A civil társadalomnak alapkövei a civil egyesületek és társaságok. Óbudán jelentős erőfeszítéseket tesznek ennek kifejlesztésére. Sajnos ebben a fiatalok nem, vagy alig vesznek részt. A szervezetek többsége középkorú vagy idősebb polgárokból áll. Minden törekvésem arra irányult és irányul ezután is, hogy a fiatalokat minél nagyobb számban be tudjuk vonni Óbuda múltjának és jelenének megismerésébe, a közösségi életbe.

A beszélgetést Németh Lóránt készítette

Bognár Antal

Prosperus tartozása

Nyersszövegek az Óbuda-regényből

A szerző 1951-ben született Nagyfényen (Stari Zednik), első írását az Új Symposion közölte 1968-ban. Újvidéken két-két novelláskötetete (*Textília*, 1976, *Eligazodni*, 1984) és regénye (*Esélyek könyve*, 1983, *Álmok a halálban*, 1986) jelent meg, előbbiért nívódíjat kapott, utóbbiért megkapta a Híd-díjat. Áttelepülése után Budapesten családregénynaplóját (*Boldog és szomorú történetünk*, 1994), elbeszéléseit (*Túlélők*, 1999) és 30 év terméséből válogatott jegyzeteit (*Levélnehezék*, 2001) adták ki. Fordította Svetislav Basara, Vojislav Despotov, Dragan Velikic könyveit, válogatásában és utószavával jelentek meg Cholnoky Viktor novellái olasz nyelven.

A regény fejezetei egy-egy időszakot tesznek egymás mellé mind jobban szűkülő intervallumokban, földrajzilag pontosan behatárolt szűk területre – Óbudára – koncentrálnak. Létező személyek elképzelt sorsalakulásában vizsgálom benne a gyógyítás és a tanítás mindenkori felkentjeinek önzetlen buzgólkodását, elárulását és megtöretését.

Az első óbudai remete, Prosperus tartozását végül Jonas, a második világháború alatt menedéket a szaléziaknál nyert lengyel lelkész rója le két elveszett gyermeket istápolva. A közbülső korokban fontos szereplők még egy Kiscellen negtelepült veterán, egy vincés („szürke”) nővér, Schmidt Henrik, a kiscelli bútorgyáros, a „téglagyári menet” egy szökevénye, egy gulagot járt Szőlő utcai polgár, egy különös bakonyi vadászbaleset titkolt sérültje, egy 1953-as kirakatper vértanúja, fontos epizód a Margit Kórház 1944 karácsonyán, a benne rekedt sebesültekkel, és az '56-ban ugyanitt fogadott német orvoscsoport. Markáns alakjait mintázom a híres Pólya fivérekről – György, a matematikus Amerikában rendszerelméletet alkotott, Jenőt, a nagy hírű sebészt a Dunába lőtték –, valamint Örlös Endre professzorról, akinek családja odaveszett a háborúban, őt magát pedig méltatlanul háttérbe szorították és meghurcolták.

Bár valóságos eseményeket és személyeket idéz fel, ez a történet a képzelet műve

„A vétett út, aszmongyák, hogy ahol elkezdődik, oda vissza es jön, úgyhogy nem tud azon eligazodni az ember, hanem ahonnan elindult, oda visszamejen.” (*Három-pataki csángó mondás*)

„Az ember a földet követi, a föld az eget követi, az ég az út-at követi, az út önnön rendjét követi. – Ahol megvalósul a teljes üresség, ott a nyugalom tisztán megmarad, minden növekszik a maga rendjén, az örök áramlásban körbe-halad. – A hatalmas út szerteárad, működik, de rejtve, hírt nem akarva. Minden visszatér hozzája.” (*Lao-ce: Tao Te-king – W. S. fordítása*)

„Ha egy pont az r -dimenziós rácsponatokban bolyong (tehát mindig véletlenszerűen megy tovább a $2r$ szomszéd pont valamelyikébe), akkor $r=1$ vagy 2 esetén valószínűleg végtelen sokszor visszatér a kezdőpontba, míg $r>>3$ esetén csak végeleges sokszor.” (*P. Gy.-féle bizonyítás, 1921*)

1. Elhagyott küldetések

Lakot a domboldalban választott magának a remete, amikor földesúri engedéllyel megtelepedett a hegy tövében, melyet utóbb majd, de kötékedő híre folytán már most is hébe-hóba róla emlegetnek; otthonnak alig nevezhető odút, előtte silány tákolmánnyal, mely tapodtat védené a küszöb előtt, ha szalazó esőben vagy a szél fúttá hó mögül kidugja az orrát. Mert ahogy hóbornak látszik egy zugba örökre elhúzódni – valaki be tudja érní azzal, hogy a magába feledkezésben tetszelegjen, netán betyárkodásra készül –, még több fejcsóválásra ad okot okvetetlenkedése úton-útfélen, piacokon, néha még tisztések, sőt tiszteletesek előtt is. Mért nem marad nyugton, ha már egyszer utolsó morzsáig megveti a világot, piszkosnak látja szőröstül-bőröstül, fáj neki a működése és firlefrancig egybevéve torkig van vele! Némelykori szelíd intésén-botránkozásán maguk botránkoznak a népek – van hiszen elég vesződés a valaha tán szebb napokat látott vidék birtok-

bavétele közben az ellenséges körülményekkel, az urasággal, egymással is, mindenféle-fajta nyomorúsággal, nyavalyával, istencsapásával, nem-hogy még az örökös bűnbánattal rövidítenék meg a dologidőt és isten oly szűken mért szép napjait. Nem elég, hogy mindörökké szenvedni kell?

Alighanem már ez is szóra vete-mítené: nos hát magamagának vette-e Prosperus azt a vityillót, avagy a Fennvalónak, melyet állítólag más gyarló embereknél sokszorta alázatosabban tisztel és szolgál? Hogyha önnön csekélységének, akkor mire tartja igazából a kipirult orcával hordott példamutatást egy senkiházi koldus álcájában, s nem rövidíti-e meg ezáltal szolgálata nehéz esztendőit, arról nem is beszélve, ki ad így a szavára? Ha pediglen jámboran csak úgy Urával társalog odabenn, hát őt ugyan mire tartja, hogy csak így tiszteli meg, hatalomban nem a leghatalmasabbhoz folyamodna, ahhoz, aki a legnagyobb, legsötétebb ellenerővel is elbír szolgálja meg a rá hallgatók s ivadékaik védelmében, az idők végezetéig?

Ha sem nem ezért, sem nem azért tüntet remetéskedése búzhódt gönceivel, akkor, nemde, semmi egyébért, hanem azért teszi, hogy alantas tanyája magasából, amikor a köz bosszantására szottyán kedve, álszent göggel alászállhasson prédikálni!

Mert kezdett már azért vagyogatni az uradalmi cselédnép mellett csizmadia, molnár, varga, kádár és takács, meg persze szatócs is. És egy tépett – de sok, annyi unt, másféle férfitökhendiséget elviselő asszony szerint is nyilván még nem elég jól megtépett – ipse a fazekasok sátránál, a mázas edények, szilkék tornyai közt, épp itt, nem tud okosabb ígét hirdetni annál, mint hogy: az agyagot megeszi a falánk ember, föleszi-el-eszi, ám az agyag végül mégis megeszi az embert. De ki töri össze, mint a cserépkorsót, ki zúzza szét álmát és valóját, s mi végre, ha gondviselés van? Mely tőről fakadó parancsból teheti ezt meg? És egyáltalán hogy jön ide az agyag megevése? Ezen még az újlaki szőlőművesek, borászok is álmélkodtak vagy nevettek, mert itt, az altofeni agyagban jól találták magukat a tőkék, serényen hajtott a venyige és kövér fűrtöt hizlalt. Ki enne meg alóluk a földet? Ki eszik földet, hacsak nem a holtak?

Mondott volna bármit, háritotta volna bárki veszendő, bajkeverő ismeretlen megrontóra, vagy bocsátotta volna el legalább egy olcsó kézrátétel vigaszával a fazekas feleségét... Hiszen, szegény feje, épp csak beteg, alélt, a végét járó kislányát hozta el ölben Prosperus elébe, mert kétségbeesésében hirtelen bizodalma támadt a remetében, hogy hátha tenni tud, szól, folyamodik érte ott, ahová a kicsinyek imája talán nem tud elérni, és bármi csekélység legyen is egy emberéletnek még csak a mire se ér-

demes csírája, amilyen ez a csöppség. De nem, a szent ember erre nem volt kapható, pedig még egy, a földből alig kinövő fiúcska is egyik lábáról a másikra állva ott kapaszkodott az anyja szoknyájába, s úgy nézett fel rá boci szemével, mintha a Megváltót magát látná. Szeme sarkából nézte csak meg a nyúglódó, halkán sírdogáló babát, inkább mindennek a végső eltemetését, mindennek minden által, mindennek semmi által, semmibe való eltemetését hozta égnék tárva tehetetlen karjait az úgyis rémüldöző fazekasék s más piacozók eszébe, akik éppoly esendők, mint mind, aki porból vétegett és porrá lesz... Az anya még, tágra nyílt, rebbenetlen szemével a reménykedésnek, agyagpakolást tett a kicsi mellére, ha ugyan nem rövidítve, hát két nappal hosszabbítva kínjait.

Remete-hegy maradt már így is végleg a hegy neve, mert amikor Prosperus, mindazzal együtt, ami netán leimádkozhatatlanul, szent és szerény életvitele ellenére, a túlvilágra oly kényes lelkiismeretén száradt, az Örökkévaló elé menekülhetett a világ állig érő szennye elől, utódja támadt Gergely nevében.

Ő valahogy egészen másképp prédikált, már ha prédikálnia adatott, merthogy valódi, híveket nemcsak összetrombitáló vagy lelkekre vadászó, de aklába szoktató szószékből volt már ezóta református, rác és zsidó is a katolikus mellett. Mi vigasztalót mondhatott volna fazekaséknak, ha új életre éled a régit is csak elvesztésében megélt familiájuk, mikor a jólét kísértéseit ostorozva a jólét minden vágyának megtagadásával érvelt? A sebek örökkévalóságát dicsőítette ez is. Kuruzslók, felcserek minden törekvése, mondta a gyógyítókra, a rossz anyagban megváltani, ideig-óráig, a lélek otthonát. Ezzel szemben

Isten hívó szava arra szólít, azt az utat egyengeti, amelyen a rossz otthonból, a romlékony testből kiváltható a lélek. Használatban elhasználódik, romlik a hús, s ha minden gondunk a hús táplálása, ajnározása, a hús föléli, magával, magába rothasztja a lelkünket. Két otthonunk van. Egyik a test, másik a világmindenség. Lelkünknek külső otthona, burka a test, melyen túl kapcsolódik a világegyetemmel és Istennel. De ha másik lakhelye, másik hazája ez, akkor a saját test a belső otthon egyben, épp ahogy Istennek az univerzum az. A lélek bolyongása e két otthon-közben az az út, amelyet más szem nem lát; de az a szem ezért van. Van esély pillanatnyira vele látnunk. Csak odáig nem tudunk gondolni már, ahol az univerzumon túli örökkévaló idegennek, az Istennek, bensőjeképpen, a lelkiismeretévé válik.

Legalábbis így érthették, így vizionálták lázálmukban sokan a szerencsétlen óbudaiak közül, akiket, hiába éltek istenfélőn, hiába tartották be a parancsolatokat, hiába voltak jók és engedelmesek, hiába vezérelte őket a felebaráti szeretet még akkor is, ha atyjuk, testvérük, ivadékuk ártott nekik, az Úr 1739. esztendejében utolért és lekaszált a mirigyhalál; hiába vártak megváltásra a testi kínok s a sors bevégezetlensége alól, hiába tettek felajánlást, csak gyermekük élje túl a fekete vést, haljanak helyette. Halt velük. Napjában tizennégy-tizenötüket földelték el nyáridőben. Kilencszázuknak szenteltek temetőt a szentendrei kapun kívül. Fele maradt élve a település lakóinak. Volt, aki előtt talán a végórában Prosperus szavai ködlöttek, Gergelyével megerősítve: hogy semmi az ember, fennhézásáért Isten büntetése utoléri. Nem érdemes a gyógyításra. Nem érdemes a tanításra. S ez nem mérsékelte azokat, akik an-

nál inkább abban fáradoztak, hogy szarért-húgyért, ahogy indulatba jöve a szerzetes mondotta, elvesztegessék, feléljék javaikat. Olyik bámész hegybéli vincellér nem is értette, mi fűti ezt a szót. Szemében a trágya, ha a piszoknak mégoly megtestesítője is, a szar és a húgy nem volt eleve megvetendő, hiszen éhezett-szomjazott rá a szőlő. Az meg fel sem merült benne, hogy a bőség átkát bárki így vehetné magára: javait falánkságában a földet sem gazdagító szarra-húgyra váltva, kiszarva-kipisálva.

A temető mellett pestiskórház áll, benne a kék-vörös kereszt, frissen megtelepült rabkiváltó, trinitárius rend szerzetesei segédkeznek az ápolásban. Kápolnájukban öt éve elhelyezték a mariazei csodatévő Madonnát, a Segítő Szűz Mária kegyszobrát, mely azóta is rendre tömegeket vonzott a Kisasszony napi búcsúba.

Mikor a járvány múltával Thomas Segetta óbudai bíró összesítette az áldozatok számát, hálaadó szobor állítását határozta el. A Szentháromságnak szentelt emlékszobor 1940-ig, kétszáz éven át hirdette a vész eltávolítását, míg nem a Margit-sziget túlnani Duna-hídjának építésébe fogva lebontották.

A Bécsi út mentén, a Kiscelli-dombon a remetelakot még 1753-ban eltakarították. A trinitárius rendet a király 1783-ban feloszlatta. Javait elárverezték. A kolostor és templom épületében hadastyán laktanya létesült rokkant katonák kórházi ellátására, egészen 1890-ig működött.

Mikorra az ember valóban nagy iramban markolni, elhordani, fölenni kezdte errefelé is az agyagot, a földet, Prosperus már rég elporladt, Gergely porhüvelyével egyetemben. Különösen a nagy jeges árvíz, 1838 után lendül fel az egyre-másra sokasodó ó-

buda-újlaki téglagyárak forgalma: OB jelzésű téglákat szállítanak tízezzrel a Lánchíd, a Nemzeti Múzeum, a pesti Vármegyeháza építéséhez. A szőlőművelők megfogyatkoznak. A valahai fazekasok helyébe téglaporos kalapú, muszáj-vándor nincstelének kerültek. Sötét, nedves és zsúfolt lakásokban senyvedő, hiányosan táplált, fagyoskodó lánykáik, fiacskáik közt megsohasodnak azok, akiket, térdük-könyökük hajlatába lopakodva kikezdenek a legnagyobb halállégió szolgálatosai: a tuberkulózis kórokozói. Nincs, ki kiváltsa őket a kilátástalan nyomorból. Nincs, aki napot lopna nekik, több napot. Nem érnek rá meggyógyulni. Gyógyíthatatlan gyógyíthatók.

3. Az öreg nyúl

Korábban is meg lehetett volna metszeni a szőlőt, oly hirtelen-váratlan jött az enyhülés ezen a télutón, el is végezte volna szépen a munkát Anton Gajda, ahogy szokta volt, ha lassan is, a merev jobb lábát húzva – hiszen februárban, még a nap beragyogta havon, már metszeni kezdtek sokfelé az újlaki gazdák. Csak hát őt elövette újra a régi, makacs betegsége, ami viszont a fejében lakott, és bár egyébként, a rohamok enyhültén hosszú időre nyugton hagyta, végtére miatta, vele költözhetett be az Invalidenkrankenhausba, jó ideje. Ha sok mindennel nem, ezzel a nyavalyával ki is lett volna ő békülve, csak attól az egytől tartott nagyon (ki se merte volna mondani más előtt, Agneszkának vallotta meg, szegénynek), nehogy egyszer valahol máshol, ismeretlen helyen, vadidegen környezetben kelljen magához térnie utána és ott is kelljen maradni. Elég volt ilyet csak álmodni is néha...

Hányszor és meddig riadozhattak ettől, s hányan, lengyel és szlovák

meg vend felmenői, miközben vérük búvópataka, mely a véletlen diadal-mával, néhol el-elejtve, de azért a nevet is vitte-vitte Liptóból, Podolinból, Galíciából lefelé és szétfutva-eloldalazva, néhol, az Alpokalján, a Karavankáknál, a Kárpátokban újra felfelé, s megint le a karsztba, a Dunához – maga Anton egy Mura menti takaros falucskában látta meg a napvilágot –, ki tudná számon tartani, egyet meg egyet valahol felvetett: mesterembe-reket, mihasznákat, bakákat. Miközben a fehérség más és más véreknek adta magát a népeknek jobbulást, sorsuk jobbra fordulását, sirámaikból kiváltást ígérő szaporításuk ragályos, örömteli lázában, amit egy ország, egy császár ígért ugyan, de könnyű volt magasabb eredetű szónak hinni, oly helyről jövőnek, ahol kétségtelen a döntés, mi érdemes a megmaradásra, s mi a megtöretésre, mint a fazekas műhelyében, ahol a jól sikerült kézi munka hercegi mázt kap, s a kemencéből kiszedett, ugyane kéz formálta selejt nyomban összetöretik.

Lóról le, lóra, nyeregbe, könnyen lendült Anton Gajda lába a végeérhetetlen kaszárnyabeli és terepgyakorlatokon, úgyhogy inai nem reszkettek meg akkor sem, amikor csatamezőn szólalt meg a trombitaszó. Csak amikor egyszer fejeket látott maga körül, sapkás, pántos köpenyes törzsből fölébe hajló arcokat, melyek a végtelenbe tapogatva piszkálgatták a lábát. Pedig itt, az Ompoly torkolatánál még csak nem is nagy veszélyben, hanem inkább kényeszerű helyőrségi várakozással, járőrözés, ellátmány és hadifoglyok kíséretése, felvigyázása közben telt a szolgálat a csekély erőkkal körülzárt városban a szászság övezetében jóformán a magyarok nagy zendülése egész idején, miközben délre is, ahol az orosz erők tódultak át a

hágókon, nyugatra is, ahol az érchegek közt fegyverre kaptak a románok, északkeletre is, ahol lengyel tábornok hívta seregébe a székelyeket, hullott az ember minden oldalon a váltakozó hadiszerencse szeszélyei szerint, mundérban vagy védtelenségében kiteve a bosszúnak, mégis itt érte előbb egy enyhe fejsérülés – katonadolog –, amikor az ostromzár vége felé két napon át bombázták, mielőtt a Nagyszében felől közeledő felszabadítóik elébe menve kitörtek volna az erősségből Segesvár felé, aztán meg a kitöréskor a súlyos sebesülés a jobb lábán.

Az arcoknak az igen-nem volt a fontos, ezt észrevette, csak azt nem tudta biztosan, hogy van-e még lába, nem érezte, a jobbat nem érezte. És az egész nem tartott sokáig, a sok fej csak megszalagozta a soron levőt a jajgató, hörgő, sóhajtozó vagy egészen elalélt bakák közt, akiket egyáltalán az élet partjára raktak itt, s ment tova. Amikor a táborigyógyintézetben újra feleszmélt Anton, már üres volt a szomszéd fekhely. És nincs ott a csuklóján, tanakodott kábán, a szalag, amit pedig, hacsak nem álmodta őket, a fejek tettek rá, ki tudja, mi célból. A megüresedett fekhelyekre új meg új sebesülteket cipeltek, nem ért rá gondolkodni rajta, miképp történhetett, talán a szomszédja szedte le a kezéről, akinek csak rémülten ide-oda járó sötét szemére s valamilyen az orrát megcsapó penetráns szagára révedt vissza, talán helyette őt vitték el a nagy elhullásban műteni a szalag alapján, ki más tette volna róla át vaktában másra a szalagot; annál kevésbé, mert a fejeknél élesebben látott hátak, vállak között ekkor a térdét megcsapolták, s egyszerre nagy könnyebbség szállta meg, úgy alélt el. Felébredvén a vastag pólya elárulta, hogy megvan a jobb lába,

melyet küszködve, nagy buzgalommal járatott be azután heteken át. Büszkeség feszítette a mellét, hogy eleinte kínnal-keservvel, de vissza tudta szoktatni magát a csapatához, a lóhoz. Csak egy várva várt következő megpróbáltatásán ért meg benne a tűz alá vett hadrendben a csak azért is bátrak kései riadalma, melyet, nincs olyan katona a földön, aki ne érezne egyszer oly súllyal magára nehezedni, mint a magas égbolt: most aztán senkid sincsen, hallod-e, senki vagy. És neked is mindenki az. Mindenki senki. Ebben az egész veszett kavargásban senki senkinek senkije, csak ölitek, mégis ölitek egymást. Az Isten szerelmére, pajtás, ki helyett vagy akkor itt?

*

Nem, akkor a marosportusi fahídnál még nem gondolt bele jobban Anton Gajda, mint a hosszára nyúlt béna években veterán gyanánt, milyen otromba tréfa az, ami az emberrel megesik, miközben életre-halálra futkos a tervszerű hadmozdulatok zűrzavarában. Pedig tábortüznél hallott furcsa históriát eleget. Amikor például két szembekerülő zászlóalj Piskinél, mindkettő a fehér zászló lobogtatása alól, kezdte löni egymást. A gyulafehérvári úton kergették meg a magyarokat, több száz foglyot ejtettek az oroszok, egy szekérvonatot majdnem teljes egészében, de Piskinél a hátrálók megálltak. Fehér keszkenőt lengetve közeledett egy oszlop az elválasztó folyócskához, s az osztrákok, maguk is harci cselekménytől tartózkodva átsereglettek volna a hídon a lefegyverzésükre, amikor ágyútűz fogadta őket. Túloldalt azt mondták, két küldött tisztjüket, akik a hídra kaptattak, el akarták fogni, ebből kerekedett csetepaté. Valójában, és ezt Anton Gajda vén fővel világosan megsejdi-

tette, az volt ebben a hadi nehézség, hogy a közös császári és királyi hadseregnek történetesen kétfelé pártolt zászlóalja került egymással szembe, s felismerve egymást el szerették volna kerülni valahogy az összezapást, a hiába áldozatokat. Mindenesetre az ő dandárjukat a lengyel az ekkor támadt riadalomban verte be Gyulafehérvár hétbástyás erődjébe, melyet hosszú időre bekerített aztán a lázadó magyarok mintegy nyolcezer fős serege, amelynek 16 lövege volt. Aradot és Temesvárt is szorongatták nagyon, Pétervárad a Dunánál az övék volt, s Jellasicsot kellett küldeni horvátországi toborzásra, mert a csapatok a Duna-Tisza menti Osztrák-Szerbiában sem tudták volna tartani magukat. A készletek feltöltésével bajlódtak legtöbbit. A Bukarestből Brassóba irányított több ezer pud török kétszersültből például ide már csak kevés jutott. Kaptak viszont élelmiszert a román vezér Axentétől, aki hétszáz emberével jött erősítésnek, s május végén a felkelők áttörvén a magyar ostromzáron elvonultak a havasokba, ahol a nehéz terepen nem bírtak velük. Háromhavi élést sikerült begyűjtenie a parancsnoknak. Valójában közvetve a Vöröstoronyi-szorosnál védtek Gyulafehérvárat a magyar erőket elvonva: Talmácsnál, a veszteglőháznál két emlékezetes összezapás is volt, a másodikban a cirkáló kozák járőrök még sokáig egész csapatokat fogdostak össze az erdőkben és a hegyekben. Július első hetében az orosz erők Nagyszebent is elfoglalták. De Gyulafehérvárig nem hatott el az orosz tolóerő. A Maros völgyében Szerdahely és Szászsebes között, a kelneki vízmosásban a kozákok jelskedtek, amikor a Nagyszebenből kivonult orosz és a Gyulafehérvár alól megindult magyar erők összezapáltak,

ekkor szánták rá magukat a várvédők a kitörésre. A sűrű tűzérési füstben nem látott semmit, szétszóródtak, dörögtek az ágyúk, ropogott a kartács-tűz. Amikor kifutott a lába alól a talaj, rémület szállta meg: övéi itthagyják, és elmenőben itt dőfi át, itt vágja le az ellen egy ugyanilyen elveszett katonája. Kihunyó eszméletében visszafelé trappolt vele kisfiú énje, ahogyan az életben sose sikerült, sarkát sarka után rakva sebesen a nem látható, de ismerős irányban, mely találkozást nem ígérhet mást, de időt menekít rá, mint cvibakot a védett várba.

És megérte még egyszer életében ezt a visszafelé futást, amikor megújított katonáskodása Itáliában a fejlődéssel lezárult. Nem volt ideje belegondolni, sarkon fordulhat-e egyáltalán, aki valakikkel valahova elindult, hogy a kiindulóponton visszatérjen, hátha talán a válaszut majd másodjára-sokadjára világosabb lesz, világosabb, még akkor is, ha talán dönteni nem is lesz akkor sem más mód, nem lesz kiút; nem volt ideje, mert egyszer csak ott voltak a fejek megint Anton Gajda dermedt teste fölött. Milyen közel járt pedig ekkor már, észak-itáliai második sebesülésekor a felnevelő szelíd Murához! Most mintegy lőréseken át követte a résztvevősen bólingató arcokat, melyek mintha az ő óriási pitypangkoponyája körül szálldosnának. A pólyák alól nagyjában-egészében az a fejforma bomlott ki, keveredett elő idővel, amelynek öklömnyi, galambfióka-kezdeményét elnyomott örömsikolyokkal, meghattott pihegéssel, férfitorok néma görcsével annyi Gajda (és vele ugyanannyi nem Gajda) fogadta már, mióta világ a világ. Megacélosodni nem lett volna, ilyenkor már, és, Anton tudta, soha többé nincsen mitől, ez a sületlen,

torz téglá, minden szögletességével, kacskaságával az egyetlen ék, amely kéretlen életkalandja roncsát akadályokon át valahova elvezetheti még, bár azt se tudta, minek ez az egész. Semmit se féltett, semmit se sajnált. Van, lehet élet, amibe még beleélheti, bele tudja élni magát, van élet, amely után nem kell már félnie majd valami maradék, az életben jóvátehetetlen lelkifurdalástól? Amelynek nem lesz hátraléka, mint azok életének, akik szöktek, csaltak, bújtak, csak ne kelljen eleget tenni a feltétlen követendő parancsoknak?

A koponyáját mustrálták-furdalták egyelőre a katonaoorvosok. Derengeni kezdett benne – most volt bőven idő –, mennyire más ez, ő és a fehér köpenyesek, mennyire más és mekkora egyformaság, hogy hiszen a sebek a frontvonal túlfelén a szőrös, görbe, fájdalmas testeken éppen olyanok, éppolyan fájók, mint ideát, és aki gyógyít, a sok puha kezű, az éppúgy hiába gyógyít, ha mások meg, valakik, új sebeket ütnek, új sebeket agyagkatonáknak kiegészítve valahai, agyagpuhaságban elősikló csecsemők kevéssé tetszetős koponyáján... De ők beszélhetnek orvosnyelven, és az az embernyelv. A fájdalom nyelvén nem szabad egymáshoz szólni.

És mennyire más, itt és ott – az mennyire más: a gyermek és a felnőtt! Mert a gondviselés úgy akarta, hogy mindezek után Antonnak még ezt is meg lehessen tapasztalnia: nem remélten Agneszkában asszonyt és két gyereket kapott a sorstól. Pedig már úgy tudta, nem is fog élni.

És most Agneszka elől, akit ide hozhatott a hadastyánkórházba, melyben lassanként afféle gondnoki szerepben tetszelegthetett, valahogy ottfeledték, és már azt a darab szót, ami a mániája volt, mindenki rá hagy-

ta; csonkult élete puha befogódója elől akárhová, de szökni kellett, kacsán, téglafejjel. Nem messzebb, de legalább hallótávon kívül, a szőlőbe. Nem bánta, hogy vért izzad ekkora ültetvény művelésével, csak béke legyen körülötte.

Mint ahogy azt sem bánta, hogy életet adott a két csemetének; még a csipetnyi sántasága se látszott meg járásán, már ha csak rájuk gondolt. A Gajda névvel a fiú, a gyerekek közül az idősebb, jogvégzetten elmerült a burjánzó város rengetegében, a kislány ügyesen rajzolt... Agneszka pedig, ó, Agneszka, ha valaha a sánta ura lelkébe látott volna! Hiszen ajándék volt neki a nő, nem remélt ajándék, nélküle odahagyott volna régen mindent, de épp mellette, általa szüremlett zsigereibe cseppenként valami homályos sejtés, hogy – tartozik még valamivel, hogy a legnagyobb adósság lerovatlan. A legszörnyűbb az volt, hogy maga is érezte, nem Agneszkanak, még csak nem is a gyerekeinek, nem a hadastyánkórháznak, ahová befogadták, nem a Gajdáknak és semmiféle hadviselő országháznak nem adósa, de még az Isten sem követelheti tőle, mégis addig kell élnie, amíg valahogy le nem rója. És nem volt mód ezt Agneszka tudtára adni, mióta szegény oly elesett lett. Csak gorombán védeni lehetett. Mindenkitől, tőle is.

– Fölöslegesek vagyunk? Fölösleges vagyok neked? Ezt érdemelte a gyerekeid anyja? – toporzékolt az istenadta. Senki, te oktondi, soha senki nem fölösleges, csikorgatta szájában kegyetlenül a néma szót a sánta hadastyán; és nincsen fölösleges szenvedés sem. Talán még az, talán még a kislány szenvedése sincsen hiába, az sem volt hiába, hiszen lám, gyógyul, mióta kitartóan bepokolja reggel-este

a térdét a méhpempővel kevert szőlőmagzúzalékkal.

És tudd meg, ha nem is tudhatod meg, mert vagy füled nincsen rá, vagy nekem szavam nincsen hozzá, én e tudás elfogadásától is szenvedek. De nem fájlalom, és nem azért nem, mert valamiféle szentségre pályázom, isten mentsen, sem mert talán érzéketlen lennék, aki fennebb céljától veszi magának a jogot, hogy felszabadítsa a résztvevőt!

Amikor Anton fejével labdázni kezdtek a lőporfüstös, kloroformos, vérpólyás démonok, bizony csak Agneszka vigyázott rá. Hanem amikor azok elmentek, Antonnak mindjárt elege lett a babusgatásból, s nem tanúsított csipetnyi hálát sem. Elkönnyvelte, hogy Agneszka is csak azért tesz meg mindent, amiért ő: mert még feladata van. Aztán? Aztán senkinek semmi. De beteljesül, aminek be kellett teljesülni. Magának való volt? Megmaradt benne magnak az ördögfiókok között egy törleszkedő házi kedvenc? Vagy valóban a próféták éktelen dühe aludt a lelke mélyén, akik rosszabbak az inkvizitoroknál, kegyetlenebbek minden hadvezérnél, mert bajtársak nélkül küldik az embert a lelkiismeret pergőtüzébe, azt képzelvén, hogy van mindennél magasabb törvény, s annak ők, mindegyik azt hiszi, pontosan ő a letéteményese, nem ismernek tehát, így, ahogy mondom, ők aztán végképp nem ismernek sem istent, sem embert. Nem számít nekik a jajveszékelés, ha egy árva lélek csapja, sem a páros sírás, ha megsajnálja valaki a szerencsétlen életpanaszlót.

Ahogy utóbb fordult a helyzet – már a konyhán is rá-rászóltak Agneszkára, ne potyogtassa kilátástalanul életsirató histériája könnyeit a leveleskondérba, elküldték inkább moso-

gatni, itassa ott az egereket, amikor rájön a rapli –, valamiféle ki nem mondott undok morgolódásba burkolt könnyörülettel mégis megenyhíteni próbálta hébe-hóba. Telente, amikor már az almafákat is megmetszette, s nem akadt annyi dolog, szentképeket festett neki. Kedvtelésből engedett hirtelen hóbortjának, nem, nem a fejek, a pólyák, csonkaságok, kifecamított tagok képe foglalkoztatta, isten mentse, eleinte tépett ruhás, koszlott gyerekek templomi bevonulása kísértette, zászlók alatt, egy hatalmas székesegyház kapujában, sokat bajlódott vele, kezdte már unni, akkor inkább növényt, tájat, s különösen állatokat, állatokat skiccelt vékonyabb pemzli-vel: sünt, nyulat, harkályt. Mikor látta, hogy Agneszka első harcias okvetetlenkedései az elvesztegetett idő miatt, oly szokatlanul gyorsan enyhülnek, észrevette, hogy mintha valamelyes halovány engesztelődés mutatkozna a látszólag rosszállott újfajta szórakozásától, a piktorkodástól, belepingálta egy fecskeseregletbe Szent Ferencet, hadd lám, mit szól hozzá. Már készült lehűteni lelkesedését, ha majd összecsapja a kezét a madárprédikátort felfedezve. De az a fránya asszonyi megkívánása a többnek, a kívánalmak támasztása nyakra-főre! Nem azt találta mondani, miért, hogy nincs rajta a blázsena, blagoszlovena? Odatehetné... A szűzmáriáját a férfikedvet szegő epekedésnek, odafestette hát neki Máriát is a sarokba, legyen vele boldog. Ezt is, meg más képeket ugyanakkor, rajtakapta, loppal kedvtelve nézegeti, mintha csak törölgetné őket, úgyhogy mikor Agneszka egyszer ágynak esett, orvosszenteket is nekiállt pingálni vigasztalására, csak az ábrázatuk nehezen akart összeállni, annyira viszolygott a felhomályló orvosi fejektől, amelyeket épp eleget

látott, de hol csak elsuhanva, hol meg elmosódottan, maszkban.

Ledobta magát mindjárt a sor elején – a legdurvább, legszutykosabb holmit rántotta magára, és esetlen mozdulatát senki se látta –, mert így, ha ültében féloldalvást rugódzva ülte végig a sorokat, adj, Uram, erőt, nem fáradt el oly hamar a merev térde. A nyakába kötve lógott a tok, melybe a metszőollót mindig visszatette. Vigyázni kellett hát a csúszás-mászással.

Kezdte bánni, hogy letről haladt, nem bicegett előbb egyenesen fel; már az a kicsi is fásasztotta, amennyivel az ötödikig soronként feljebb kellett evickélnie. Innen már szemügyre tudja majd venni az almafákat is, hadd lám, mit mutatnak visszametszés után a második évben...

Ekkor észlelte az első döglegyeket.

Darab ideig csak hessegette őket, a lanyha telet szidva, mígnem tőkéről tőkére haladtában a sokasodásuk kezdett az idegeire menni. S akkor egy mélyedésre lett figyelmes a sor szélén, melynek közepén, mihelyt a tőke takarása látni engedte, meglátta: ott feküdt, oldalvást, kimúlva, az öreg nyúl. Nem hurokból vették ki, mert akkor itt nem hagyják, ha öreg is a húsa, és ahogy látta, sörényom, kutyaharapás nem éktelenítette sötétszürke bundáját. Reggel történhetett, ami történt, a végjáték. De mi volt az a mélyedés itt, a kerítés tövében, ahol a széttolt gallyak a vadcsapást jelezték? Fácán ülte ki, mint többfelé, s az öreg nyúl haláltusájában feküdt ekként kiválasztott nyughelyére? Szíve ölte meg féltében, ahogyan üldözőbe vették?

Tudott a nyúlról. Bóklászott erre-felé, alanzól néha észrevette, fiakat nevelt valahol a nem messzi ritkás bozótban, megdézsmálta a korai zöldbabot, karalábét. Futtában a lábán akadt meg mindig a szeme, a hátsó

láb hajlatára meredt, amíg csak látta, arra a pontra, melyen az élete fordul meg, akárhányszor. Körbekémlelt, a fiakat nem látta, semmi nesz.

Itt feküdt szegény, reggel óta, ki-nyúlva, üveges szemmel. Reggel még Anton Gajda sem tudta biztosan, ki tud-e valahára menni a szőlőbe. Még lüktetett a koponyája, nem bírta zsi-badt jobb kezét, hasogtott a lába. Agneszka, hol vagy?

Innen rajzottak a döglegyek, szeme körül, vékonyán, fartájékon ülték meg.

Ha csak egy pont árulkodna végzetéről... Szúrás, lövés nyomán egy piciny seb rosszabb véget mutatott a fronton, mint akárhány rémisztőnek látszó, terjedelmes roncsolás.

A sasokra lehetne még gondolni. Mióta a dombhajlat alatt galambász-kodásra adta valaki a fejét, el nem mulasztaná egy, valahol a közelben fészkelő saspár, hogy libegve beköszönjön. A tarkón egy véres pont, ez lenne a pont a nyúl élete végén – csakhogy a karmoknak mindenképp nyoma maradna, ha valamiért a madár elejtette és nem tudott visszajönni érte.

Gajda a legfelső sor végében annak rendje-módja szerint elföldelte a tetemet, még egy tüskés ágat is kerített fölébe, hogy a vadak ki ne túrják. Le kellett persze előtte battyognia az ásóért, felcipelni a tetemet, a szerszámot, gödröt ásni. Azt hittem, mondta a homlokáról lepergő verejtékcseppek, megvolt belőled az utolsó, amikor a bajtársamnak sírt ástam.

Nekitérdepelt újra a metszésnek, mint aki vezekel, talán vezekelt is, valami mulasztásos bűnért, ha hátralevő életében el találná követni. Öt ág, tíz vessző, rügyekből tizenkettő és hús közötti. A vesszők már tetemesen duzzadoztak, a leghosszabbakon, sorozatban, kifeslettek zöld tárulkozásban a rügyek, mint valami füles gombok.

Előrántotta az ollót, bekönyökölve a tőke alá. Megsínyli egy kicsit a tőke, hogy annyi fölös erőt kellett adnia a ráhagyott vesszőkbe, de a maradék majd, ha Isten is úgy akarja, annál jobban meghálálja. Járt a keze, járt a szeme, s nagyon figyelte közben, hol mennyi van az alvórügyekből. Melyeknek ideje csak év fordultával jön majd el. Térden csuszíngálva a jól elvégzett munka után ugyanúgy tudott lemenni a dombon, mintha ép lenne mind a két lába. Nem várta senki.

Semmi baja nem volt, míg csak fájó keresztcsontja, meredt térde parancsolatára hátára nem fordult a tornác alatti dikón. Akkor a révület horgolótűi pici fehér virágokat terítettek el szépen az időközben megeredt, bámulatosan szétágazódó venyigéken, melyeken egyébként észre se szokás venni ilyesmit a minden időkből semmi mást,

csak az akkor és éppen akkor kibomló virágot kereső méhecskék helyett, de most fontos volt megszámlálásukban elmerülni, mert egyszeriben túrt holminak érezte magát idegen helyen, rossz érzés fogta el, mintha valakik már kiszemelték volna a laktanyát, és szerszámok vagy bútorok helyét méregetnék falai közt...

Látta még Ferenc Józsefet kirakatfelvételen nyúlászó kalapban szoborrá dermedve állni; és azt, hogy Agneszka bágyadtan int. Aztán valami pergőtűszerű jégverés söpört végig a tetőn, csak futólag éppen, de hogy a szőlővirág alakult volna-e jégmorzsává, jéggolyókká, s az, vagy a pala viharosan szétspriccelő törmeléke szórta meg az ő fejét is, fel nem foghatta oly rövid idő alatt, míg tarkója felől áthasított rajta élesen két parancs. Anton Gajda voltál. Megszabadultál. Folytasd utadat.

KERÉNYI GRÁCIA EMLÉKTÁBLÁJA A FŐ TÉREN

Kerényi Grácia
Óbudai pékek

Óbudán minden és mindenki pék
pék a könyvtáros és pékek a gerlicék
kenyérzsag leng az ó Duna felett
kenyérként púposodnak a hegyek

Az óbudai pékek fehér köpenyben járnak
kenyérből sütnek hajót a hajógyárnak

Az óbudai pékek repülnek reggelente
s füstöt fújnak ha leszáll a naplemente

Óbudán kenyérért sír a csecsemő
pékségre vágyik a borbély Jenő
péklegényeket lát álmában Maris
és a Főtéren a gázlámpa is

Az óbudai pékek ős-rómaiak
s Attilával szemben Buda-pártiak
a kalácsot varkocsos Árpádnak ők fonták
s friss cipóval köszöntik a kiscelli Madonnát

Ajánlás:

Úrnőm, te minden Cellek Asszonya
érted e pékszagu zenebona
add, hogy a magasba szökelljen minden kémény
s ne puhuljon a bőr a sváb anyókák térdén
ruhádon arannyal ragyogjon minden redő
s neked hódoljon a szobor-temető
hisz tiéd a barátok ó kolostora
s verses szivem, Kiscell Úrasszonya!

Óbuda, 1962 Kisasszony napján

Petőcz András

Óbuda, téli szürkület

Aki messziről indul,
nagyon messziről indul.

Erő kell annak,
meg akarat is kell,
erő és akarat,
hogy lépéseit a lábai elé tegye,
és futásában
ne legyen kétségbeesés.

Fázósan húzza össze magát,
ő,
aki messziről indul.
A hideg, hajnali szürkületben
óriás táskával a hátán,
meg mindenféle szomorúsággal
önmagában:
egykedvűen menetel.

*Messzire van innen a város,
hozzászokott lábam
a hókása-taposáshoz,
lűktet bennem mindenféle álmom,
hogy túllépek egyszer
a sártenger-világon,
hogy a sötétből előlép
valami tündér,
s megmutatja, hol van
a Flórián tér,
mert errefelé minden reménytelen.*

*Hajnalban, fel, a Zay utcán, végig,
a Bécsi úton egész a villamos-remízig,
loholog, mert vár rám az iskola,
úgy érzem, soha
nem jutok oda,
és az égbolt is feketén betakar.*

Földszintes házak mellett,
 végig el,
 nincsen még sehol,
 semmilyen panel,
 és a háború is, olyan távoli,
 nincsen még tévé,
 egyenes adás,
 képernyőn nézett rakétatámadás,
 csak hóval teli, nyitott
 villamosperon,
 meg lealázott szemű,
 egykedvű haverom,
 aki újsággal kezében
 ül a kerti budin.

(És emlékszel, itt is
 sétáltam veled,
 nem messze innen
 a cigánytelep.
 Ez itt a külváros,
 örökké sáros,
 mindentől távol ---
 mégis visszahív.)

Ez itt a szülőföld,
 suttogom magamban,
 ha visszatérek, és
 ha megállok itt,
 a Vörösvári úton,
 az iskola előtt,
 érzem, a torkom:
 valami szorít.

Messziről indul,
 aki messziről indul.

Erő kell annak,
 meg akarat,
 hogy lépéseit a lábai elé tegye,
 és a futásában
 ne legyen soha kétségbeesés.

Dobai Péter

Krúdy Gyula a Margit-szigetről Óbudára költözik, meghalni

Óbuda. Templom utca. Ódon, földszintes házban
az utolsó lélekvesztő-lakás. Lakkbérhátralék.
Kikapcsolt villanyáram, végrehajtók, hitelezők kopogtatása...
S ott, Óbudán, egy májustavaszon, a *belső tél* kulcsaival
minden ajtózárat megnyitó halál. Milyen *ősz*i, mennyire *téli*
május lehetett az Krúdynak... Elköltözve már a Margit-szigeti
szálloda s a szanatórium: a „József főherceg villa” – azaz
„Erzherceg Joseph villa” – aranykori, *aranyjánosi*, ősplatánlombos
idilljéből, igen, ebből a végső révből is kihajózva, ahonnan
a szépséges, szőke, ifjú, *szigeti* doktorkisasszony delejes
tudománya már nem kísérte Krúdyt át a kocsmás, plébániás,
temető, krizantémcsokros Óbudára... Oda is Szindbádként érkezett,
kikötött a Hajógyári-szigeten, a sólyák sora alatt, a nagyságos
sólyatéren, ahonnan hajnalokon új és új hajók, fehér sétatfedélzetes,
lapátkerekes termes-gőzösök, nehéz, fekete vontatók, erős jégtörők,
könnyű bójakitűző hajók, sebes járású hadinaszádok siklanak le
– a folyam hajadonjai! – az Óbudai-sziget csendes Duna-ágának vizére.
Csak Szindbád *Bolygó Hollandi* bárkája marad már véglegesen itt,
a meghitt óbudai révben, s a nagy mű, a regények, az Írás,
mintha *hajónapló* volna, benne honvágyas üzenet, elsüllyedt
szigetek térképe, elfeledett női levelekből kihulló préselt, kék
nefelejcs, és mégis elfelejtett leánynevek – ó, milyen sok *nefelejcs!* –
s a kapitányi kéz, amikor – ó, augusztusoktól ajzott virágok
s altató rózsák! – mindötöket elejt!

Leány-akt a Kiscelli-dombon

Pusztuló falak közül,
 porló talapzatáról
 – kiscelli Loreley –
 a leányszobor szépsége szárnyalni akar,
 kiválni az őrző bronzból, el Óbudáról,
 messze, görög tengerszigetekre,
 sziréni lénye mediterrán, azúr vizek
 felé vágyna röpködni, de bronzának súlya
 mindörökké ott tartja, ahová egy eltévedt
 szobrászi inspiráció, egy futó ihlet
 a helyét – mintha börtönét – maradni ítélte.
 Hiszem – hiába lehetetlen –, hogy Kiscell sellője,
 amikor nehéz bronz mély álomba merül,
 hellén-latin lendülettel mégis felszárnyal
 egy óbudai, havas téli éjszakán,
 honvággyal örök nyárfények után!

Óbuda, Kiscell – „Ó Buda alt ofen kis Máriatzell”

A trinitárius rend egykori kolostorudvarán, 1990 tavaszán

A vasbeton-panel lakótömbök, házsorok alá hantolt Óbuda
 fölött, a Kiscelli-dombok Dunára merengő magaslatán,
 az egykori fogolykiváltó trinitárius rendház udvarán,
 római oszlopfő-torzók *kétezer éves közelében*, aranykori aktja

egy bronzából életre ébredő-eszmélő, első ifjúságába serdülő leánynak
 – akit *ma nyíló* virágok vesznek körül –
 odahív, odavonz, odaint, *odatéveszt* magához társnak – – –
 – – – ahogy hozzá odasétálok, ő évszázadok pillanatával elmenekül!

Óbudai éveim (1981–1983) emlékét
öriző versciklus

I. Találkozás

„A hold kocsmába száll a férfiakkal,
szikár erőt ad, valami ősit
hordoz a bátrak arca.”

Roberto Roversi

– – – mintha túlvirágzott, tetszhalott tavasz
– régen elporladt primavera –
táncolna, szédülne, beléremegne ebbe
az oly' későn elérkezett, koronás, lombarany őszbe – – –
Sugaras, tomboló, tékozló nyár, máglyás augusztus,
pipacsoktól tűző, napraforgós mezőség nem is volt idén?
Talán az évszakok átlátszanak? A vörös rózsacsokor már havas?
– – – Krúdy Gyula jön velem szembe, a Bakáts téren,
a Ferencz körút felől, megszólít nyájasan... annyi vesztett játszma,
annyi flegma önvészajtás után is: borongós-derűsen,
úri-óbudai-tabáni melankóliával kérdi csendesen:
Cholnoky Lászlót és Cholnoky Viktort keresem, fiatalember,
vajon ott laknak-e, ahol még minap is... ahol régen,
a Ráday utcában, annyi meghitt kocsmá közelében?
Mély tisztelettel felelem én, hogy a nagy köztemetőben
van immár a Cholnoky fivérek új lakása, immár öröklakása...
már régóta nem kifizetetlen hónapos szobákban laknak
és ha jól emlékszem, igen tisztelt Krúdy úr, Ön is jelen volt,
kék liliummal kezében, azon a régi temetésen... Igen, László
a Déli Összekötő vasúti hídról vetette magát a jégtáblákkal
áramló decemberi Dunába... Fivére, Viktor pedig egy tabáni
kocsmában lelt magának erős kötelet, előzőleg gondosan
beszappanozta és mintha csak konty-fogó maslít kötne,
nyakára hurkolta a kivégző kötelet... Mindkettőjüket,
a két veszprémi dzsentrit, a Székesfőváros hantoltatta el,
szegénységi jogon, a gaz felverte, saras temetőszélen, a hóhér által
kivégzett anyagyilkosok, rablógyilkosok, öngyilkosok névtelen
senkitől sem gondozott, megsüllyedt sírdombjainak közelében...
Krúdy bólint, mint 'ki jól tudja: már ő maga is csak emlék...
Igen, fiatalember, tényleg ott voltam abban a tágas köztemetőben,
kezemben kék liliummal... koszorúk nem voltak, gyászbeszédék sem, papra sem
emlékszem, se szépséges, vidéki leányzókra sem... Meglehet, kék lilium helyett tán
nefelejcsket kellett volna vinnem a két veszprémi „perdutának”,

mily' szép ifjak is voltak ők mindketten, nem is oly' régen... valaha, egy más, egy szebb, egy szerelmesebb időben... Igaz, fiatalúr...
 volta nálam ott ama nagy sírmezőn egy jó palack szekszárdi vörös óbor...
 hát tudja, a búcsúhoz vagy tán a valaha viszontlátás potom reményéhez...
 No, látja, jóra való fiatalember, a megholtak hogy felednek...
 Itt keresem a Cholnoky fivérekét a Ferenczvárosban, miközben magam is ott voltam azon a szegénysori elföldelésen... és lám! Hirtelen most jut csak eszembe... igen, hiszen régen meghaltam én is, réges-régen, egy szebb-volt-világban és íme, fáradt élőket megszólítgatok...
 Tudja, ifjú uram, ez már a holtak szokása, amint a céltalan bolyongás is az. Elsétálok hát saját síromig: megszólítom tulajdon nevemet, vajon fog-e s mit válaszolni? Tudja, fiatalember, miért nem lehet a múltakat megidézni?
 Azért nem, mert soha nem múlnak el!
 Látja azokat a fenséges királyplatókat, ugyanilyenek voltak ugyanezen a téren, akkor is, amikor még én is éltem...
 Sugaras sorsomat árnyékos sikátorokban vittem-viseltem... mert úgy van az 's ki tudná miért van... kedves fiatalúr, hogy éppen az ilyen szűk sikátorokban haladnak el az ember mellett, sietős léptekkel, a legszebb bakfisok, az igéző hajadonleányzók, bizony, bizony és nem a távoli, pálmás francia, itáliai rivierákon s nem is az ostende-i teraszos promenádokon... Ó, mondja meg nekem, ugyan hová és miért oly' sietősen haladtak tova, igen, szinte *továtűntek* azok a szépséges kisasszonyok... de én, ifjú uram, mindőjükre szálig emlékezem, ha csak egy pillanatra is láttam járásuk iramát, szemük íriszének fölfénylő hullócsillagát...
 Emlékük, ejnye, hogy elérzékenyít... No és, elvégre is, mivé lettem én? Szárazföldi hajós... tengerész, akinek nincsen hajója...
 nem várja rév, se kikötő, se hosszú móló, integető, színes, szerelmes, hazahívó kendők lobogása... Sokat beszéltem, föltartottam, kedves úrfi...
 Már csak azt kérdezném meg: *megvan-e még* rejtélyes, lagúnás sikátoraival az édes-otthonos Tabán, girbe-gurba utcácskáival, hívogató vendéglőivel, csendes, hűvös borpincéivel Buda lejtőin a Tabán?
 Egyre rőtta macskaköveit, Ön is ugyebár, tisztelt deákuram?
 Fájdalommal feleltem: a Tabánnak már régen nyoma sincsen, Krúdy úr...
 Folytatta ő mind csendesebben: No és, fiam, *megvan-e még* valóban is vagy már csak szívemben: Óbuda, Újlak, a Kiscelli-domb, a Kolosy-piac, a Tímár utca, a Templom utca, a Pacsirtamező utca s a Dunához közel, áll-e még a Szent Péter-Pál főplébánia...? Ottan szerettem én gyorsan, koromat hazudtolva, megfordulni, tán még meg is szédülni kissé... ó, hányszor is naponta... a plébánia felől sietősen közelgő szőke, szeplős, szépen-pisze sváb leányzók után... Hát jönnek-e még, rajzanak-e gyönyörű rajban azok a hirtelenszőkék, azok a futós lábúak, röpdősnek-e még a szősi copfok, a hajcsigák, a loknik, azok a szép gonddal, hajnalokon befont kontyok...? Mosolyuk, szemlesütésük vajon most is oly' gyönyörű, oly' okvetlen útra hívó, mint azokban az éntőlem rég' elfordult májusokban, 'mikor még én is éltem...? És kérdező, sőt kihívó 's oly sok játékra-mókára-hívásra ajzott igennel felelő kék szemük fénye él-e még? Ó, hát hogy is ne élne...
 Higgyen énnekem, a végtelen női vidékek, tájak, planéták

ösvényeinek örök zarándoka lettem, én édes fiam: semmit nem képzelek, én mindent megéltem, a hatalmas nőségnek hív kísézője lettem! És Istenemre mondom... Ez a szüntelen elfoglaltságom, hogy ne mondjam: mesterségem, igen szép vala! Deák uram, még tán meglehet, hogy egy betűvető, akárcsak jómagam... holmi firkász, nos, higgye el énnekem: *valami véget ér az évekkél, a naptárakkal csakugyan...*

De meghalni nem lehet! Meghalni lehetetlen! Hiszi szavaimat, fiam? Jól tenné, ha hinné! Emlékszem, Óbudán mindig igen sietősek voltak a leányzók! De ha egyszer megálltak, ledőltek, szembenéztek, hát olyankor úgy éreztem: ők maguk az idő. No persze, akkor még nem tudtam, hogy a fájdalom időből van és azt se tudtam még, hogy létezésünk legtisztább állapota a búcsú. Csak sokára jött szó a számra: Óbuda is eltűnt, Krúdy úr, eltűntek mind az óbudai hajógyári sólyák, ahol valaha Szindbád, pardon... vagyis hát, ahol valaha Krúdy Gyula úr partra szállott és könnyed mozdulattal eldobta (tán el sem olvasta) a reggeli lapot... a Friss újságot... A Pacsirtamező utca megvan még ugyan, de Korvin Ottóról nevezték el, ahogy a Szentlélek köz is Korvin Ottóról kapta új nevét... a Tímár utca is megvan még, jómagam is laktam ott esztendőkön át, Gitivel, a szekszárdi esperes szőke, kék szemű leányával... Megvan az óbudai főplébánia is, a zsinagóga is a Duna-parton, de jelenleg tv-stúdióként üzemel, ima, ének nem zeng benne... és megvan még, Krúdy úr, Szindbád úr, az Ön kedves kocsmája is, a Khéli-kocsmá, bár azóta, gondolom, már más itallapok, étlapok jöttek volt divatba... A régi magyar világ, hát... mintha kénytelen külföldre vált volna... Nem tudom, Krúdy úr, de a régi mondás, miszerint: *Extra Hungariam non est vita...* helyt immár nem áll.

Krúdy Gyula súlyos, aggályos tünődéssel kérde tőlem: fiatalember, Magyarország még rajta van Európa térképén?

A nyoma talán még rajta van, fiam? Válaszom: buzgó igen. Most, Krúdy úr, legalábbis az emberek így mondják: „rendszerváltozás” van.

A lakosság nagyobb része úgyszólván jobbágy sorban él, egyik napról a másikra, de a harmadikra már ritkán futja jókedvéből, Krúdy úr! No persze... feledtem említeni Önnek, Szindbád, hogy pár évtizeddel ezelőtt elesett, hősi halált halt a II. Magyar Hadsereg a Donnál...

'kit golyó nem talált el, azt megölte az orosz tél, de 'ki azt is túlélte volna, mint hadifogoly, hosszú évekre Szibériába került... És... Itt Krúdy közbevág: nem Piavét, Isonzót, Doberdót, Caporettót, Monte Pasubiót

akart mondani, fiam? A Don... Hm. Mit keresett a magyar hadsereg a Donnál?!

Szindbád, 'ki oly sokat tudott, hallgatásomat válaszként elfogadta. Én: 1956-ban a Székes-fővárosban, vidéken, a gyárakban, némely laktanyában, köztereken:

forradalom volt, tisztelt Krúdy úr, a megszálló szovjet seregek ellen és az azokat feltétel nélkül kiszolgáló magyar kormány és a Párt ellen.

Az egyetlen Párt ellen... és persze a megélhetést is alig biztosító, mégis úgynevezett „mindegyre emelkedő” életszínvonal emeléséért.

A szovjet sereg rövid idő alatt leverte és vérbe fojtotta a forradalmat.

A megtorlás éveiben: több mint 300 embert végeztek ki... és a börtönbüntetések... a megbélyegzés... Krúdy sokáig hallgatott:

...magyar bakák a Donnál? Forradalom? Óbuda eltűnt?

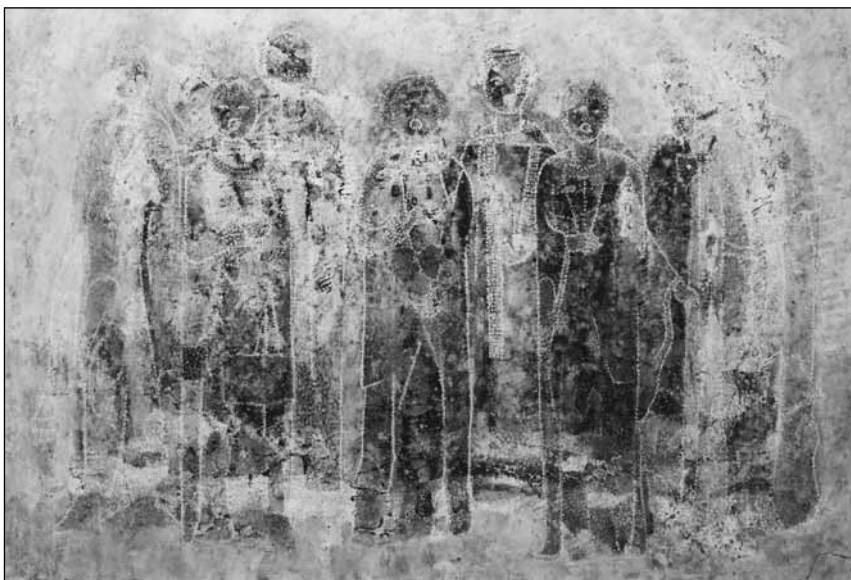
Járnak-e még sétahajók a Dunán?

Ó, tabáni szeptemberek, ó, szigligeti szüretetek, régi budai fürdők,

óbudai október, 'mikor riadni, félni kezd az élet... De mitől is fél az ember? Hogy az illatos levelek, 'melyeket annyira vár, soha többé meg nem érkeznek...? Félni, hogy a templomkert fáinak lombja lehull, hogy sohase legyen többé zöld és virágos? Hallja, hogy zúgnak, mintha tengeri hullámok lennének, a templomkerti királyplatanok? Bennem ez soha nem keltett félelmet... és most mégis!? Hogy háborúk és forradalmak jönnek? Jegyrendszer... koldusszegénység... Talán Adynak lett volna igaza, 'mikor leírta: nekünk Mohács kell... Lehet! Sőt, Muhi, Majtény, Arad, a cölöpökön legyen ott mind a tizenhárom... Extra Hungariam...? Nem akarok, nem akarok még egy magyar történelmet... még ajándékba sem, fiam! Én elégszer elhúztattam a kedves nótáimat a kedvenc primásommal... Hiába. Mindhiába. Az én életem, fiatalember, csupa szeptemberből, csupa októberből állt... mégis emlékszem nagy májusokra, az orgonákra... a magyar nőkre! Viszontláthatatlan arcú asszonyok arcára is emlékszem! A mosolyuk... Eltévedtem volna a nőkben? Magyarország helyett ők lettek volna az én igazi hazám?! Megyek, nem tartom föl tovább, fiatalember. Ismerem a járást a Ferenczvárosban, nem kell elkísérnie. A holtak lépés nélkül járnak, mégis mindig odaérnek... Van fájdalom a Feltámadásban, ahhoz pedig nem kell se bejelentett lakhely, se meghívás, se rang, se név, se útbaigazítás... Igaz, nem is kötelező feltámadni!

Az első élet a szép!

Ó, igen, véletlen világra jöttünk, ahonnan máris... ahonnan kisvártatva... oly' hajszásan-hamar... bizony búcsúzni illik.

Iszlai Zoltán

Csodaváró

Akit híven őriz lelkem buzgósága,
Tégedet éltetlek egyetlenem, Márta.
És miközben bízom tartós szerelemben,
Vigyázzon reánk az öröm atyja, Isten.

Segítsen, hogy éljél hosszan tartó nyárban,
Valódi boldogság képzelt otthonában.
S amíg benne vagyunk, gondoljunk előre,
Egy magát építő, szorgos jövőre.

Így szeressünk élni, s hogy milyenek vagyunk:
Teljes bátorsággal mutassa az utunk.
Kedvet ne veszítsünk, ne borongjunk zordul –
Időnk titkos terve akármerre fordul.

Mi legyünk erős vár, s mind, aki reánk néz
Tudhassa, hogy van még előttünk jobbik rész,
Amely nehéz, s mégis a magasba emel,
Össze nem hasonlíthatóan semmivel.

Egyszóval kívánjunk természetes csodát,
Amire készülni érdemes még tovább.
Találkozni benne úgy legyünk képesek,
Ahogyan töretlen reménységgel lehet.

Óbuda. Egy emlék, egy hely... S talán egy ötlet, hogy Óbudán legyen...

E jelzésszerű szavakkal – emlékefelevenítésre sarkallottunk többeket: egy kedves hely, egy volt esemény megidézésére, vallomásra, és... akár ötlet is születhet: mi lenne érdekes, szellemes, emlékezetes Óbudának (és Békásmegyernek), valami, ami ezután valósulhatna meg?

Agárdi Péter

Egy „tágas” hely a III. kerületben: a békásmegyeri lakótelep. Eleget téve a Napút megtisztelő fölkérésének, csak szabálytalan, nosztalgiamentes választ tudok adni az óbudai emlékeket faggató körkérdésre. Életem első 35 évéből nincs vagy alig maradt emlékem Óbudáról. Bár természetesen megfordultam itt-ott, jártam néhány híresebb étteremben, egyszer-egyszer megnéztem Aquincumot és az Amfiteátrumot, végeztem kubikos „társadalmi” munkát egyik-másik köztéren, Óbuda ez idáig mintha kimaradt volna az életemből, pedig évtizedeken át a szomszédban, a II., majd a XIII. kerületben laktam. Bevallom: irodalmár létemre a kulturális emlékhelyek sem igazán vonzottak.

A kerületet s Óbudát is csak azután ismertem és szerettem meg, hogy 1981-ben ide-, pontosabban a békásmegyeri lakótelepre költöztünk családommal. Pedig évekkel azelőtt el sem tudtam volna ezt képzelni: 1978-ban, egy római-parti nyaralás során feleségemmel gyalog sétáltunk át Békásmegyer akkor még csak épülő, hegy felőli szárnyára, s bizony elriasztott bennünket a monumentális, de jórészt még lakatlan betontenger, a kopárság, az építési gödrök veszélyes csapdája s a mindent elöntő sár. Azután mégis itt kaptunk lakást, ideköltöztünk s fokozatosan megbarátkoztunk a lakótelepi étellel, bár jó ideig csizmákba kényszerültünk, s ablakaink alatt békák hada kuruttyolt. *Új ismerőseimen, barátaimon, közösségeimen keresztül* ismertem meg nemcsak a lakótelepet, hanem magát a kerületet, sőt Belső-Óbudát is. Nekem az itt élők lettek a „helyörténetem”, s már csak ezért is elfogadhatatlan számomra, hogy mi, lakótelepiek csak nyúlványai lennénk az „igazi” III. kerületnek, a szűken értett Óbudának. Ma már hivatalosan *Óbuda-Békásmegyer*ként szokás emlegetni a kerületet. Negyedszázad alatt megismertem és sok mindent megszerettem benne, s mára meg is szilárdult bennem egy *békásmegyeri akcentusú óbudai identitás*.

Divat volt s ma is divat szidni ezt a monstre lakótelepet, s azt hirdetni, hogy „aki tud, menekül innét”. Vannak nekem is bajaim az itteni életformával, főleg a – szelek és a gondatlanság okozta – mérhetetlenül sok hulladékkal, szeméttel. A hegy felőli oldal vonzó zöldje, az ófalu csábító modernizálódása és megszépülése, a rengeteg sétálási lehetőség, a Csobánka tér és környékének egyre jobb kereskedelmi és kulturális kínálata, a Donáth László evangélikus temploma körül szerveződő művelődési és szociális centrum s főleg az itteni barátok *otthonná* tették számomra a nagyvárosnyi Óbudának ezt a negyedét.

Albert Flórián

Két kedvenc városrészem van Budapesten, Óbuda és Ferencváros. Mindkettő fontos szerepet játszik az életemben, az utóbbit talán nem kell magyaráznom, az előbbi, Óbuda pedig évek óta a lakhelyem. Hosszú éveken keresztül laktunk a második kerületben, majd tíz éve költöztünk át a harmadikba. A Hármashatár-hegy környéke azóta nagyon megváltozott, rengeteg új ház épült régi lakóhelyünk környékén, talán mára csak a régi Sipos étterem és a Daubner cukrászda nem változott, szívesen járok vissza egy jó halászlére a régi barátokkal, vagy hozunk egy kis süteményt, születésnapit a családi összejövetelekre. A gyermekeim is itt jártak iskolába, régi iskolájuk a Kolosy téren éppen most kap új köntöst. Kedves az Amfiteátrum környéke, az Árpád Gimnázium fáklás ballagásainak különös hangulata van évtizedek óta, lányom is itt ballagott. De a szívemhez közel áll a Flórián tér közelében lévő templom is, ahol a fiam esküvője volt, és ahol a legidősebb unokámat keresztelték. Szeretjük Óbudát, a gyermekeim sem költöztek el innen, családjukkal együtt ők is itt élnek, egy ugrásnyira egymástól és tőlem.

Domahidy László

Családunk tősgyökeres debreceni. Dédnagyszüleim Erdélyből menekültek oda. Jómagam is Debrecenben születtem, így természetes, hogy oda járunk „haza”. Ugyanis kétlaki életet éltünk, édesapám már húszéves korától a budapesti Operaház tagja volt. Később, elhagyva 1965-ben az Alföldet, Óbudára költöztünk. Környékünkön – a Mátyás-hegyen – mi indítottuk el az operaénekesek idetelepedését is.

Ezer szállal kapcsolódom Óbudához. A Tímár utcai – akkor zenei – általánosba jártam, Fodor László tanár úr neves énekkarába, furulyazenekarába. És Till Ottó – akinek épp most ünnepeljük 80. születésnapját – emblematikus óbudai zenekarában is jó néhányszor előfordultam. Még láttam az igazi Óbudát; a Flórián teret, az Árpád híd környékét, a rajzórán, az akkor frissen felfedezett filctollal jártuk a sikátorokat, a macskaköves óbudai utcácskákat, és rajzoltunk. Akkor még nem tudtuk, hogy igazi értékmentést végzünk. (Zórád Ernő is ugyanezt tette valaha a Tabánban...)

Ugyancsak iskolás koromban ismertem meg Varga Károly tanár urat is, a kitűnő zenetudóst, tanárt, rádiós zenei szakembert, aki rendszeresen hívott műsoraiba. A sors különös egybeesése, hogy később, már zeneakadémista koromban, zeneiskolai tanári diplomámat is épp nála, a Mókus utcai zeneiskolában védhettem meg a nagy tekintélyű Bárdos Lajos és Bárdos Gyuri bácsi jelenlétében. A Zeneakadémia után az Árpád Gimnáziumban tanítottam éneket, érettségiztettem és indítottam osztályokat egy rövid ideig. A Vörösvári úti templomban pedig mind jótékonyági, mind emlékkoncerteken gyakran részt veszek. Ugyancsak Óbudán sikerült kigyógyítanom magam a pályámat

is súlyosan veszélyeztető sokkeresztes allergiából, Budapest egyik legkiválóbb edzőtermében, ahol megrögzött body builderré is váltam – operaénekesként...

Az említett „ezer szál”-ból ez csak egy-kettő, hát nem természetes, hogy itt is „otthon” vagyok?

Kertész Ákos

Az én Óbudám. Hetvenhét év. És ezalatt (hangsúlyozottan csak átmeneti megszakításokkal), mindig Budapest aszfaltját koptattam. Még csecsemőkoromban is Budapest aszfaltján tolta a babakocsit anyám. Laktam a város majd minden pontján, hányatott életem során voltak évek, amikor alig volt olyan régiója a városnak, ahol ne sunyítottam volna, mert hát találkozás a régi szerelemmel rossz randevú, a kutyának való.

Imádtam a várost. Nem ezért, ennek ellenére. Hiszen abban az utcában, ahol most sapkám az arcomba húzva siettem, valamikor nagy szerelemben, kéz a kézben andalogtunk azzal az Ágikával, Zsuzsikával, Erzsikével, akivel most semmi szín alatt nem kívántam volna találkozni. És minden utcasarok, a járdaszegély minden illesztése egy lány hajának selyméről, egy asszony illatáról, egy női száj forró nedvességéről mesélt, még mindig itt e kő, és a csókok íze számban még most is hol méz, hol áfonya...

Hát lehet ezt a várost nem szeretni?

Volt olyan, hogy napokon át nem tudtunk csókolózni, nem értünk rá, mert annyi volt a megbeszélnivalónk, mert mindent el kellett mondani, hogy ő is tudja, hogy én is tudjam, hogy megismerjük egymást, hogy együtt újraéljünk minden pillanatot, amit eddig egymás nélkül voltunk kénytelenek élni. Hogy eszmét, rögeszmét, véleményt cseréljünk, és egy forró csóknál, egy szenvedélyes ölelésnél is mámorosabb volt a fölismerés, hogy egyetértünk ebben is, abban is... hogy tök egyformán gondolkodunk...

Épelméjűek voltunk egyáltalán? Mások előbb ágyba bújnak, aztán kérdezik meg, te, mi is a neved?

És egy komor napon kiderült, hogy mindent másképp gondolunk. Hogy minden csak illúzió volt, hogy ámítottuk magunkat – én legalábbis becsaptam magam. Nem egy konkrét nőbe, magába a szerelembé voltam szerelmes. Szeretni akartam, és, ahogy Ady mondja: „ráaggattam kincseim egy nőre”. És egy bőrrönddel meg egy sportszatyorral menekültem a végén, s örültem, hogy menthetem az irhámát. És még a városrészt is megutáltam, ahol együtt voltunk boldogok. Vagy csak azt hittük...

De ez az én városom! Itt éltem meg a háború lidércnyomását, itt szabadultam föl a lidércnyomás alól. Itt kerültem el gyilkosaim golyóját, és itt haltam majdnem éhen a boldog szabadság első hónapjaiban. Itt borzolták kamaszhajamat a fényes szelek, itt akartam holnapra megforgatni az egész világot, és itt vágott lelkes fiatal arcomba a diktatúra ökle, itt éltem át a forradalmat és a bukást.

Itt nőtt föl, itt tanult szinte valamennyi Nobel-díjasunk, innen kergette el a Haza őket mint idegeneket, és itt ölelték keblükre őket sikereik után szinte ugyanazok, akik kiűzték őket az országból.

A városom, tudtam, ma is tudom, gyönyörű. De nem tehet róla. A természetnek köszönheti a szépségét, és a pesti nép kérges kezének, verejtékező hátának. Nem akarok igazságtalan lenni, volt ennek a városnak nagyszerű vezetője is, jó néhány. Volt itt innováció, szakértelem, tisztességes akarat. És még több gazember gazdagodott meg és lesz milliárdossá ma is a pesti emberek véréből. Ha erre gondolok, utálok ezt a várost, mint a szemetet, pedig nem a város tehet róla. Vagy mégis? A város mi vagyunk, én is, te is. Bűnösök vagyunk? De még mennyire! Legfőbb bűnünk a közömbösség és a gyávaság.

Morogni szabad. De morogni kevés!

Ám van ennek a sokarcú városnak egy része, ami különösen kedves a szívemnek. Óbuda.

Miért? Annyira szép? A szépség relatív, van, akinek Kőbánya a legszebb, van, akinek a hetedik kerület, van, akinek a Hegyvidék. Az ilyen vonzódásnak mindig személyes oka van.

Én itt találtam meg a páromat. Úgy voltam ezzel, mint a háborúval az angolok. Mondják, az angolok minden csatájukat elvesztik, kivéve az utolsót. És aki az utolsót megnyeri, az a győztes.

Tizenkilencedik éve vagyunk együtt, és bár mindig ilyen kapcsolatra vágytam (ezt láttam a szüleimnél is), már végképp lemondtam róla, hogy nekem is sikerülhet.

Éva ős-óbudai. Még fölszintes házban, nagy udvarban laktak szüleivel és a Mamával (a nagymamával). A Mama legenda. Sajnos nem ismertem, de amit tudok róla, biztos, hogy imádtam volna. Mindenki, aki ismerte, csodákat mesél róla, nemcsak a főztje volt híres Óbuda-szerte, a bölcsessége is. A mondásait fél Óbuda ismeri, a fiatalok a szüleiktől hallották.

Én bevándorló vagyok, Zuglóból jöttem, de Óbuda befogadott, és akit nem rekesztenek ki valahonnan, az lokálpatrióta lesz. Az árnyas utcák, a kertvárosi részek éppúgy a szívemhez nőttek, mint a panel lakótelepek. Panelben lakunk Békásmegyeren, egy kőhajításra a Pünkösdfürdői strandtól, de együtt laktunk már a forgalmas Szentendrei út elején, az Árpád híd mellett, aztán Békásmegyér hegy felőli részén is, és most öt éve itt a Dunához közel.

Mondják: messze van, kinn, az isten háta mögött, nem olyan könnyű kimenni hozzátok. Akinek túl messze van, ne jöjjön. De akinek megéri az a fél óra, annak nyitva van az ajtónk is, a szívünk is. És ahhoz a békéhez és szabadsághoz képest, amit akkor érez az ember, amikor hazaér, egyáltalán nincs mesze, a közlekedése pedig remek. A HÉV húsz perc alatt visz be a Batthyány térre.

Tudom, a belvárosban gyönyörű paloták vannak, hatalmas belméretű szobák, ragyogó, gazdag üzletsorok, de köszönöm, ismerem. Mindig megállapítjuk Évával, a világerért sem laknánk ott. Nem cserélnénk el a zöldet, a nagy réteket, a fás ligeteket, a hegyekről lezúduló friss levegőt, ami néha szelesebb, két-három fokkal hidegebb, mint a város szívében, de kristálytisztá, akár a megyeri vízművekből közvetlenül kapott víz. A város legjobb ivóvize.

Két kutyánk van, csak az igazi kutyások tudják, mekkora béke, mennyi öröm egy ember életében a kutya. Nem azért vagyunk óbudaiak, hogy kutyánk lehessen, azért lehet kutyánk, mert óbudaiak vagyunk.

Kobzos Kiss Tamás

Óbuda, Óbuda... Lábad ide-amoda! Debrecen szülötte vagyok, de Óbudán értem férfit, s íme, hajam is itt deresedik már.

Idestova 25 esztendeje ide köt a hivatásom, néhány éve állandó bejelentett lakásom is.

A nagy dózerolások idején, a hetvenes években még keveset jártam errefelé, de később már közelről láttam – munkahelyem, az Óbudai Népzenei Iskola a Nagyszombat utca és a Végvár utca sarkán van – Újlak kaotikus metamorfózisát.

Büszke vagyok Óbudára. A gazda büszkeségével mutogatom külföldi barátainknak a csaknem kétezer éves amfiteátrumot. Elszomorodtam, mikor körbevették autóparkolóval, és néha elgondolkodom, mit kezdenének vele a bécsiek – ha lenne nekik ilyen...

Gyakran sétálok fölötte, a hegyoldalban, a példamutatóan gondozott rezervátumban, ami a kis kápolnától a Kiscelli kastélyig tart (legutóbb, az évnnyitó értekezlet után, munkatársaimat is elvittem oda – hiszen a „pedagógia” szónak köze van a lábhoz, a sétához...). Fél óra alatt körbe lehet járni, és mennyi szépet lát az ember! Vagyis látna, ha járna ott, de szinte sohasem találkozom senkivel. Ennek persze örülhetnék is, de olyan önző nem vagyok, hogy ne kiáltsak most is: „óbudaiai! ha egy kicsit el akarjátok felejteni a rohanást, a zajt, a bűzt, de csak egy félórátok van, gyertek ide!”

Mikor a kápolnához érek – Parcz Feri költő-álmotulajdonos barátom mutat meg nekem sok évvel ezelőtt, akkor szerettem meg ezt a helyet –, mindig eszembe jut régi rögeszmém: tán mégis valahol itt van Árpád fejedelem eltemetve! Ez lehet, csakis ez lehet az a hely, amiről Anonymus így ír:

„Az Úr megtestesülésének 907. esztendejében Árpád vezér elköltözött ebből a világból. Tisztességgel temették el őt egy kis folyónak a forrása felett, amely kőmederben folyik alá Attila király városába. Egyszersmind ott a magyarok megtérése után a Boldogasszony Szűz Mária tiszteletére egyház épült, mely fejérnek hívatik.”

Jó, tudom, mások meg máshová képzelik – legalább képzelik, mert a hivatalosak már nem is képzelnek el semmit sehova, hol van már Zolnay Laci bácsi (áldott legyen az emléke) lelkesedése, mikor az Árpád híd közelében Árpád sírját vélte megtalálni?... Kiss Károly riportjára emlékszem a Magyar Nemzetben, a hetvenes évek közepén.

A görbe Kecse utcán még mindig jó végigmenni, bár már eltűnt az a ház, amelyik bármelyik erdélyi falucskában is meghúzódhatott volna, lakóival együtt... Vele szemben makacsul tartja magát egy csodás kis kertes lak, bár – gyanús jelként – a „Péterfia” névtábla már eltűnt (nekem Debrecenből ismerős ez a név, a ház is mintha onnan menekült volna a nagy bontások elől).

És persze a Magyar Művészeti Akadémia, a Várból kimentett kövekkel a homlokzatán. Tag vagyok már én is ott, tiszteleti. Hány jó este emlékét őrzöm! Micsoda jó társaság jár oda hétről hétre!

Ha messzebb is mehetek, megyek a Hármashatár-hegyre. Nagyon szeretem.

És Gercse újraépített templomát, ahol egyszer (még a múlt évezredben) Sinkovits Imrével emlékeztünk... Fejünkre hó hullt, még nem volt mennyezet... De a kő marad... Régi volt...

De beszélnem kell még egy álmomról. Óbudán valaha színház is volt, ma nincs egy megfelelő méretű hangversenyterem, kiállítóterem.

Építeni kellene egy szép nagy házat, méltót a több ezer éves Óbudához!

Én ezt a Flórián térre álmodom. Olyasmi lenne, mint a sziklatemplom Hel-sinkiben, nagy része a föld alatt. Abban a földben, ami biztosan sok mindent rejteget még. A földből kiemelkedő része jótékonyan takarná a (mint hallom) európai pénzből megújuló szalagházat. Talán erre az épületre is adnának pénzt előbb-utóbb...

Koncertterem, kiállítóterem, talán a két művészeti iskola is benne lenne. Hát ez az én Óbudám, kis hazám, meg az álmom.

G. Komoróczy Emőke

Az én Óbudám... Jóllehet immár negyedszázada óbudai lakos vagyok, számomra ez a városrész még mindig inkább az irodalomban, a művészetben él. Voltaképpen kora ifjúkorom óta kötődöm hozzá: bár Debrecenben laktunk, iskolásként gyakorta nyaraltam budai nagynéném családjánál. Aquincum kedvenc kirándulóhelyeim közé tartozott, s Római-fürdőn is megfordultunk néhányszor. Középkorúként – meghitt viszonyba kerülve Krúdy mesés világával – már megismertem, sőt bejártam a jellegzetes, kedves-titokzatos óbudai utcácskákat (Podolini, Reménység, Szellő, Szőlő, Selyem, Zápor utca, Remetehegyi út stb.), ahol Krúdy kedvenc hősnői, a csalfa és kacér „óbudai kis-asszonyok” Szindbádra várva merengtek a szerelmen, avagy találkára tipegtek „az ódonságok városának” apró, titkos cukrászdáiba. A Kiscelli utcánál a férfifej formájú sarokkő – amely még a római korból maradt itt – intette a régi erkölcsök-szokások megtartására a randevúra siető ifjú lánykákat. Krúdy leírásában ismertem meg először az óbudai temetőt, amelynek romantikus találkahelyein már hiába várakozott az idősödő Szindbád a kecses-könnyed Szellő Szilviára – az egy fiatalember karján tovalibbent. Így a vén gavallérnak nem maradt más lehetősége, mint hogy a Bánat utcában öreg pedikűrös barátnéjának öntse ki szívét. A Sors jogos büntetéseként fogtam ezt fel – a sok-sok elcsábított ifjú leánykáért. A korai Krúdy-művek szecessziós világa (no és Ady Párizsa!) jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy hivatásomul a magyar irodalom tanítását válasszam...

1961-ben, az egyetem befejezése után férjemmel Győrbe mentünk, ahol 22 évet töltöttünk az irodalom megszerettetésével-megismertetésével (különböző középkorúknál). Győr már akkoriban „nyugatis”, modern város lévén, figyelmem a jóval dinamikusabb, „korszerűbb” és lázadóbb avantgárd felé fordult. Óbudától ebben az időszakban sem szakadtam el: a ’60/70-es évek fordulóján

gyakorta megfordultam Kassák Bécsi úti lakásában, ahol az idős Mester halála után (1967) második felesége, Kárpáti Klára sokat mesélt férje európai kapcsolatairól, hazai háttérbe szorítottságáról. Ekkor kezdtem mélyebben foglalkozni Kassákkal és a magyar avantgárd mozgalommal, aminek eredménye lett doktori disszertációm (1974). Azóta kutatok és publikálok e témakörben; a '70-es évek végén az óbudai Fő téren a Zichy-kastélyban létrejött Kassák Múzeumban az idők folyamán hozzáférhetővé vált a teljes életmű.

1983-ban költöztünk fel Pestre. Az akkortájt kiépült óbudai Kaszásdűlő lakótelepen találtunk otthonra egy – a gyönyörű hegyekre néző – panelház X. emeletén (szerettük a „magaslati” levegőt!). Közel a Kassák Múzeumhoz, amelynek rendezvényeire, kiállításaira azóta is rendszeresen járok. Ekkoriban ismertem meg Óbuda másik arcát: a szigorú, „konstruktivista” építkezési módot, a kiterjedt lakótelepek (Kaszásdűlő, Aquincum, Római-part, Vörösvári út stb.) világát. Bármilyen legyen is a véleményünk ma már a panelházak „lakhatatlanságáról”, a késő Kádár-korban ('70/80-as évek) egy „nagyvárosiasnak” tűnő életformát kínáltak, s a vidékről feláramlott százaknak-ezreknek (köztük a *mindig* kispénzű humán értelmiségnek!) túrható és élhető otthont biztosítottak.

Krúdy és *Kassák* látszólag többmértöldnyi távolságra vannak egymástól; s lám, Óbudán mégis találkoztak! Mindketten a magyar vidék „porából” érkeztek az irodalmi életbe (Nyírség, Érsekújvár); megtapasztalták a „maradandóság” mozdulatlan állóvizét. Ugyanakkor idegennek érezték a kapitalizálódó nagyváros nyüzsgő pénzvilágát, az emberi személyiséget uniformizálni akaró jellegét. Csak a megoldáskeresés iránya volt különböző: Krúdy nosztalgikusan a *még* „emberszabású”, természetközeli múltba vágyott vissza; Kassák viszont előretekintett – némileg utópisztikusan – egy jövőbeli „közösségi”, az emberi öntudatra és önkiteljesítésre épülő demokratikus társadalom felé. Mindkettejük álma irreleváns, illuzórikus a mára kialakult valóság-viszonyok között. De ez nem von le értékükből és fontosságukból.

A jelenkori Óbuda is sok felfedeznivalót rejteget szellemileg-lelkileg nyitott lakosai számára. Változatos, gazdag kulturális élete részint a tradícióban, részint a modernitásban gyökerezik. Az Óbudai Társaskör zenei és irodalmi rendezvényei évtizedek óta őrzik és ápolják egy magas szintű polgári kultúra ízlés- és hagyományvilágát; közönsége jórészt az igényesebb középosztályból verbuválódik. Országszerte híres zeneiskolája a Kodály-módszerre építi a népzene – népköltészet, modern zene – megzenésített költészet oktatását, a kultúra iránt fogékony nemzedékeket bocsátva ki falai közül. A Társaskör közelében a Lajos utcai Óbudai Galéria, távolabb az Óbudai Művelődési Központ (OMK), amely értékes tárlataival, sokrétű ismeretterjesztő előadásaisal, politikai vitaestjeivel a művelt középpolgári réteg szélesebb körű tájékozódását segíti. A felújított, rendbe hozott Fő tér a régi gyönyörű városházával, az Óbudai Nyár híressé vált rendezvényeivel, a Zichy-kastély múzeumi kiállítótermeivel, pincegalériájával, kicsit távolabb a Varga Imre szobormúzeummal, illetve a választékos éttermek, kisvendéglők sokaságával, melyek egyike-másika irodalmi estek, költőtálalkozók színtere – mind-mind az itt zajló eleven, polgáriarsult életformáról tanúskodik. A Flórián tér pedig a maga római kori kőtárával,

szoborparkjával, viszonylag modern (de még nem szupermarketszerű!) üzletközpontjával, háta mögött a régi értelemben vett valódi piacával mind az urbanus, mind a „vidékiesebb” ízlésű emberek számára otthonos környezetet, választási lehetőséget kínál.

De a természetjáró életformához is sok lehetőséget biztosít ez a városrész. Csodálatos panorámát nyújtó hegykoszorú övezi: az Üröm-, a Csillag-, az Ezüst-, a Testvér-, a Remete-, a Tábor-hegy s a Hármashatár-hegy szebbenél szebb kirándulóhelyeket rejteget (annak ellenére, hogy egyikük-másikuk hegyoldala már új építésű „csoda-palotákkal” zsúfolt!). A Kiscelli lejtő tetején az egykori templombelső terében rendezett alkalmi kiállítások, a Kiscelli Múzeum gazdag képtára számtalan turistát vonz ide. Az Óbudai-sziget kellemes, parkos részei, játszóterei üdítő pihenést, szórakozást kínálnak kicsiknek és időseknek egyaránt. Az évente megrendezett *Sziget Fesztivál* ma már nemzetközi hírnevű. A Duna-part, a Római-fürdő, Csillaghegy és Pünkösdfürdő jól kiépített strandjaival a helybelieknek s a kirándulóknak üdítő „menekülési” lehetőséget kínál a belvárosi forgatagból, a zsúfolt tömegközlekedés fullasztásából. Ugyanakkor a szentendrei HÉV – mint immár évszázados, jól kipróbált „kisvasút” – percek alatt „bepéit” a budai városközpontba (a Vár és környéke).

Óbuda ma is a középrétegek, a középértelmiség szellemi igényeihez, mérsékelt anyagi lehetőségeihez igazodó városrész (jóllehet a lakótelepeken egykori munkások tömegei is élnek, rájuk is inkább a „polgáriasuló” törekvések jellemzők). Nem véletlen, hogy a III. kerületnek a rendszerváltás óta folyamatosan *polgári* önkormányzata van. Itt azok érzik jól magukat, akik idegenkednek a pesti nyüzsgéstől-tülekedéstől, a csillogó-villogó új bankcsodáktól, de a lepusztult belvárosi bérházaktól is; akik még ragaszkodnak az egyszerűbb, tradicionális értelemben vett harmonikus, kiegyensúlyozott életvitelhez, s nem vetik bele magukat a pénzért, korlátlan lehetőségekért folyó mértéktelen hajszába. Itt a régi és az új (lakótelepi) templomok minden ünnep- és vasárnap (még ma is, vagy már újra?) megtelnek; a „kábszeresek”, a züllött csavargók szubkultúrája mindmáig nem roncsolta szét az ifjúság lelkületét. Óbuda jelenkori, elidegenült világunkban is az „emberszabású”, emberhez méltó élet egy kis szigete maradt.

Szeretek itt lakni; mert ennek a városrésznek még *lelke* van.

KonczeK József

A Krúdy-ház előtt (őszai óbudai nosztalgia). Én a „cudar” szónak sokáig csak olyas jelentését ismertem, mint cudar idő, cudar világ. Vagyis a tréfálközöt. De van egy olyan jóízű is, amit Krúdytól kaptam.

A szó megtelik a képzeletemben Krúdy Gyula történetkéjével. Egyszer a budai Vár alatti labirintus egyik Dunára néző letört rácsos lőrésén vagy micso-dáján az utcára kitudszakodik egy karcsú lánytest, a nő a bokáig érő szoknyáját markolja, a papucsát tán el is ejti, és igyekszik messze kerülni a háta mögött

öklét rázva ordítózó asszonyságtól, aki: „Te cudar!” – kiáltja utána, belátva, hogy nem érheti utol.

Az történt, hogy férjeurát rajtakapta egy kis enyelgésen az artitalánnyal a labirintusban, amelynek – mint tudjuk – a Várbéli udvarokról is bőségesen van sok lejárata... hahá... Ezt használták ki a turbékolók, de „résen volt” a feleség is...

Elmegyek az óbudai templom mögé a Templom utca négybe, ahol (is) lakott a Mester. A márvány emléktábla melletti szoba úgy áll, hogy igen kellemes, nem túl magas. Valószínűleg ebben a szobában írt Krúdy, s néha átballagott a szemközti házba (most művelődési központ), amely akkor bizonyos illatos-kedves-jószívú lányok „műintézete” volt. De nem azért... az idős Mester melegedni járt oda, mert otthon nem mindig jutott tüzelőre...

Nagyon szeretem Óbudát, a Templom utcát, Krúdy álmvilágát. Amint álldogálok, elgondolom, hogy az a történetbéli karcsú lány – valószínűleg artista, „művészné” – bizonyára egy könnyed lábemelintéssel – afféle huszárugrással – puhán, mint a szellő, belibbenhetett (volna) a Mester szobájába is az ablakon. Olyan alacsony. Háttal a saroknak fordulva, bal könyökkel az utca felé dolgozhatott itt ebben a földszinti szobában – az asztallap mint a háromszög átlója, a két fallal... és akkor „befelé írt”, amint az utca felől a lakás belseje felé vezette az írást... Ez lélektanilag egészen más, mintha jobb könyökkel támaszkodnék (támaszkodott volna) a párkányra belülről. Azt hiszem, hogy ez befolyással van az írás hangulati „irányára”... Befelé írni elmélyedő-meditáló, kifelé pedig nyitott, találkozni vágyó... valami ilyesmi, azt hiszem...

Nem messze a parókiától áll, csókolózik egy pár. A fiú magasabb, kissé felülről öleli a molett, jó idomú lányt.

A dologban mélységesen érdekelt vagyok, mert én is pontosan így szerelem felülről ölelni a molett, jó alakú lányt, no jó, lányokat...

Krúdy elég magas volt... Itt jár, lebeg, mosolyint a szelleme...

Papp János

Két helyet is ismerek Óbudán, ahol működik a „genius loci”, a „hely szelleme”. Az egyik az Óbudai Társaskör, a másik az Aquincumi Romkert. Bármelyikhez vezérel jósorsom, akár fellépőként, akár nézőként, szemlélődőként, kicsit elvarázsolódom. Szerencsére feltölt és nem gátol, ha éppen színészként vagy rendezőként vagyok jelen. A társaskör európai rangú művészi eseményeit „beisszák a falak”, a romkertben pedig a kövekből „árad a múlt”. Nem tudok erről a két helyről nem patetikusan szólni. Mennyi élményt, töltést kaptam tőlük! És azoktól, akik szakértelemmel és hittel teszik a dolgukat a „minden nap ünnep” hétköznapiokon!

Tizenkét éve már, hogy az Aquincumi Költőversenyre beküldik pályaműveiket nagyszerű „játsszótársaim”, a költők. Buzgólkodásuk és a hely szelleme ihletett két évvel ezelőtt az alábbi sorok megírására:

Előszó a X. Aquincumi Költőversenyhez

Az itt a kérdés (félve teszem föl),
Hogy lehet az, hogy poéta-verseny,
Verset utáló, prózai korban
Tíz nyarat él meg e zord romokon?

Tán, hogy a verset rendre beküldő
Isteni szerzet, mind aki költő,
Azt hiszi, akkor jut csak a mennybe,
Hogyha a földön sorra leírja,
Mit neki néha Istene diktál?

„Oktalan elmék!” – véli a józan.
Ám, akit így vert emberi sorsa,
Tudva reméli: védi az Isten
Azt, ki a verstől részegedett meg!

Szerdahelyi István

Az én Óbudám. Valaha, húszéves fejjel, szinte mindennap kiutaztam ide a HÉV-vel. Igencsak messziről, a város másik végéből, s az út életem kockáztatásával is járt, mert a Filatorigát és Aquincum között, ahová igyekeztem, nem állt meg a vonat, s ezért egy kanyarban – akkoriban még kilinccsel nyithatók voltak a vagonok ajtajai – mindig ki-kiugrottam a robogó szerelvényből.

Szerelmes voltam, persze.

Apró, kétszoba-konyhás házak álltak errefelé, deszkapalánkkal körbevett kertekkel, egy-két szilvafával, szőlőlugasok levelei között átszüremkedő napsugarakkal. Földes utcák mentén csodálatosan óriási lapulevelek, csend, álmosan nyújtózó macskák.

A szerelmem, akiért az életemet kockáztattam, szigorú arcú hajógyári munkás gimnazista lánya volt. Ilyen emberek éltek errefelé, egyszerűen, de célratorően, a két szobájuk közül az egyikben még zongora is terpeszkedett. Akkoriban még nem olvastam – hiszen meg sem írta – H. H. Kelley „A vonatkoztatási csoportok két funkciója” című tanulmányát, s nem tudtam, hogy ez a zongora a hajógyári munkás apa „összehasonlítási vonatkoztatási csoportjának” státusszimbóluma, és a házuk felé baktatva nem dúdolhattam magamban – hiszen ez a dal sem született meg még – a „Kislány a zongoránál”-t, de olyan szerelmes voltam, hogy a kanyarban mindennap kiugrottam a robogó HÉV-szerelvényekből.

Manapság, a főiskola felé utazva, ahol tanítok, megint gyakran visz az utam errefelé. A Filatorigát után akkor se tudnék kiugrani, ha nem lennék roskatag hetvenes, hiszen az automata ajtók nyithatatlanok. A lány, akiért akkoriban az életemet kockáztattam, 1956-ban külföldre emigrált, eltűnt. S aztán minden el-

tűnt: ha kinézek a HÉV ablakán, panel-sorházakat és betonutakat látok. Kelley megírta „A vonatkoztatási csoportok két funkciója” című tanulmányát, de hol vannak a gyerekeiknek zongorát vásárló hajógyári munkások, hiszen hajógyár sincsen már. A „Kislány a zongoránál”-t pedig ma sem dúdolnám, hiszen giccs.

Az én Óbudám tehát úgy elillant, mintha soha nem is létezett volna. Ne tessék félreérteni, nem nosztalgiázni akarok. Ami az én Óbudám helyén áll, ott bizonyára ugyanolyan szerelmesek a húszévesek, mint amilyen én voltam akkoriban, csak másképp. Nem ugrálnak ki a HÉV-ből, hanem más örültségeket csinálnak, olyasfélét, amikről én már nem tudok. A szüleiknek is ugyanúgy léteznek „összehasonlítási vonatkoztatási csoport” státusszimbólumaik, csak ezek nem zongorák, hanem számomra ismeretlen dolgok.

Nem Óbuda tűnt el. Én kezdek eltűnni ebből a világból.

Szörényi László

Romok. Igen szerencsés időben nőttem fel, ugyanis 1945 márciusában születvén a fél város még romokban hevert gyermekkoromban, különösen szerettem az Erzsébet híd csonkját, egyszer a rendőr szedett le, mikor felmáztam a pilonra. Nyilván e történetfilozófiai látvány is, amelyet az 1956-os testvéri segítségnyújtás csak elmélyített, hozzájárulhatott az ókor iránt ébredező szenvedélyem fellobbanásához. Éppen ezért, amikor tizenegy éves koromban kaptam egy ócska biciklit a házban lévő trafikos nénitől, rögtön Óbuda felé vettem az utat. Át lehetett hajtani az Árpád hídon és szinte rögtön ott volt Aquincum széle; még a múzeum előtt láthatók voltak a HÉV pályájával párhuzamosan a hajdani római vízvezeték romjai, egy patakocska folyt a Duna felé, ennek partjától nem messze, a Meggyfa utcában mozaikmaradványok is voltak, mi kell több egy érző léleknek, aki Raevius ezredesnek képzeletét magát. (Gyengébbek kedvéért Raevius ezredes Révay József klasszika-filológus, író és életművész ifjúsági regényhőse, az a fürgé pannóniai légióparancsnok, aki folyton Rómába mászkál és tanúja lesz a világtörténelem valamirevaló fordulatainak.)

A patakot aztán törmelékkel betemették, lakótelepet és sorházat építettek a partján, a gyümölcsösök helyén, és én ma ott lakom.

A romok csak nem akarnak elhagyni. Volt például egy kocsmá – írtam is róla hajdanában a *Hosszúlépés* című kötetemben –, amely nevezetes volt arról, hogy a környék egyetlen, ám viruló istállójának tulajdonosa szokott benne (sokat) inni. Ezt aztán hipp-hopp lebontották, a mellette húzódó bódésort előbb felgyújtották, majd lerombolták – gondolom, a telekspekulációban érdekelt erkölcsnemesítő egyesületek tagjai –, egy remetehajlamú csöves lakott sokáig a helyén egy lombsátorban, de aztán őt is elűzte a lakberendezési áruház irtózatos építkezése.

Ha a HÉV-hez megy az ember, át kell vágnia az autó-felüljáró íve alatt. Ott is lakott két csöves, jó hely volt, hiszen hó és eső ellen is védett. Őket a régészek útták el; feltártak egy pompás, római eredetű hídmaradványt, majd betemették és átvette a helybeli illegális személtlerakó csendes birodalmát. (Ha öregek

hálnak meg a lakótelepi házakban, utódaik minden könyvüket kivágják; így találtam például egy pompás német fordítású Boccacciót a kupacban, le sem huggyozták a lomtalanítók, csak kicsit megázott az esőtől. Azóta is gondolkodom, ki is olvashatta hajdanában. Van egy antikvárius és giccs-emléktárgyáros a Flóriánban is: néha remek könyveket lehet nála kapni, még alapos ezoterikus kézikönyveket is, nyilván a Krúdy és Móricz által is nagyra becsült híres óbudai jósnő hagyatékából kerülhettek ki.)

Eljött 2000-ben a kereszténység kétezredik, a magyar keresztény állam megalapításának ezredik évfordulója. Hallottam a rádióban kerületünk polgármesterének panaszát, hogy Óbuda-Békásmegyer sajnos kikerült az összes pályázatból, amelyen lehetett volna valami pénzt nyerni emlékek felújítására vagy állítására. Eszembe jutott, hogy nem messze található tőlünk egy páratlan műemlék: a Körte utcai cella trichora, azaz háromkaréjos ókeresztény sírkápolna. (Trierben van ilyen, már nem látható; a Szerémségben Mitrovicán volt ilyen, de már elpusztult; az egész ritka műfajt ma már csak egy álló épület képviseli, Rómában.) Elmeséltem Krasznahorkai László barátomnak, hogy milyen jó lenne ezt valahogy felújítani. Nagy örömmel mondta, hogy van egy nagyszerű építész barátja, aki két-három éve nyári építészeti mesteriskolája vizsgatételül tűzte ki pontosan ennek az emléknek a felújítását. El is készült hét vagy nyolc pályamunka; összehozott az építésszel, aki fellelkesedett és kölcsönadta nekem az egész pályázati anyagot. Volt olyan fiatal építész, aki élő ciprusokból akarta, kvázi sziklakertszerűen kialakítani a hajdani templom körvonalait; volt olyan, aki meghagyta volna romnak, csak feljebb húzta volna a falakat, de volt olyan is, aki újjáépítette volna az egészet, amolyan varsói rekonstrukciós modorban.

Elmentem a polgármesterhez, aki rendkívüli módon fellelkesült, és kértem kihallgatást a Kulturális Minisztériumba. Az államtitkár hasonló lelkesedéssel fogadott minket, azonnal igent mondott, behívatta a pénzügyileg illetékes helyettes államtitkárt, megállapodtunk az összegben és közölte, hogy jövő év tavaszán már avathatják is a kis kápolnát! Mi boldogan ballagtunk az utcán és éreztük, hogy nagy időket élünk.

Nem is történt soha semmi ezután, a rom karéjaiban kutyaürülék virul, eldobott kábítószeres injekcióstűket zörget szél, az is igaz azonban, hogy a lehugyozott matracot, amely alkalmi kanapéként szolgált szerelmeseknek vagy csöveseknek, már ellopták.

Tóth József

Óbudai mozaik. Az előkelő római villák díszes mozaikpadlóit csodálva jutnak eszembe azok az emlékdarabkák, amelyekből összeáll óbudai működésem képe. Több évtizede kötődöm ehhez a kerülethez, ahol a kétezer éves emlékek keverednek a XX. századdal. Milyen sokszínűség! De nemcsak tárgyi emlékekben, hanem a mai itt élő emberek vonatkozásában is ez a sokféleség jellemző, hiszen az egykori kisvárosi „öslakosság” mellé a hatvanas évektől kezdve mindenhol, mindenféle ember özönlött ide – megsokszorozva a lakosság

létszámát. A változás a belső-óbudai részeken kezdődött, a kis földszintes, leanderes udvarú, dohos falú házak ledózerolásával... Sokan annyira kötődtek ezekhez, hogy lelki betegként költöztek át a részükre kijelölt új kelenföldi lakásokba, mások meg ehelyett a temetőt választották... A szocialista iparosítás szívtá, a tsz-ek szervezése pedig lökte a fiatalokat a főváros üzemibe. Kellettek az új lakások! Óbudán pedig még volt hely... Így nőttek ki az egykori zöld mezők, kaszálók helyén a szürke panelerdők. Ezekbe költöztek a szerencsés új lakók. Mert akkor nem beszélt senki fanyalogva a panellakásokról, hanem örültek, hogy a gettósintre leromlott pesti bérlakásokból, putrikból átköltözhetnek az itteni – sokuk számára szokatlan – összkomfortos lakásokba. Általában a többgyermekes családok élveztek előnyt. Kellett tehát a megfelelő kulturális infrastruktúra is: bölcsődék, óvodák, iskolák... Ez már az én „szakterületem” volt: fővárosi tanfelügyelőként, majd a kerület művelődési osztályvezetőjeként nyakig benne voltunk az intézmények fejlesztésében és ami ezzel együtt járt, a felszerelésük, pedagógusokkal való ellátásuk biztosítása tengernyi problémát jelentett. Hiszen a gyorsan növekvő gyermeklétszám ellátásához bizony sok „képesítés nélküli” kollégát is alkalmaznunk kellett. Ezek jó része később kiváló szakemberré, lelkes óbudai lokálpatriótává vált.

Ők voltak a helyi kisközösségek szervezői. A sok, egymás számára idegen szomszéd szülőként kezdett egymással ismerkedni. A sok idegen „jövemény” lassan óbudai gyökereket eresztett. Ennek szinte jelképe volt az a kis liget, ahol néhány lakó nyárfarönköket mélyített le a földbe, hogy szalonnasütő helyet alakítson ki. És mi történt? A farönkök gyökeret eresztettek, kirügyezték és egy kis fasorrá nőttek.

A panelházak előtt néhol egy-egy kis kertet alakítottak ki, virágot tettek az ablakba stb. Elkötelezett természetbarátként és aranyjelvényes túravezetőként természetesen szorgalmaztam az intézményeink fásítását, csinosítását. (Ezt tette a századelő nagy iskolaépítője, Bárczy főpolgármester is!) Ismert sláger volt abban időben az, hogy „Nálad sincs virág az ablakon...” Ezt a lehangoló dalt többször felidéztem, amikor megdicsértem a virágosító, fásító kollégákat. Példaként emlegettem Dobszai Sándor igazgatóhelyettest, aki évtizedekkel ezelőtt, kezdő pedagógusként hársfát ültetett a csillaghegyi Fodros utcai iskola elé, és nyugdíjba vonulásakor erről így vallott:

– Ha a Széchenyiek Nagycenken hársfasort ültettek, legyen nekem is legalább egy hársfám...

A Szentendréről hozott ujjnyi csemete 1955 óta szépen megnőtt és ma is hirdeti egy nagyszerű nevelő emlékét.

A leglelkesebb természetbarát-környezetvédők talán az óvodások voltak – óvónők, gyerekek együtt alakították ki a kis kertecskéiket, gondozták, szépítették „munkahelyüket”.

Meggyőződésünk volt, hogy aki kiskorában megszokja az építést, az később sem válhat vandál rongálóvá. Sajnos arra is volt példa, hogy a gyerekek által ültetett fákat a „felnőtt” fiatalok csak úgy, szórakozásból kitördelték...

A lakótelepi szürkeség elleni küzdelem jelképe lett az a „Napmadár” című kompozíció is, amelyik az Arató téri iskola falát színesítette.

Az új lakóhelyhez kötődést szolgálta a kiadványunk, amelyet a népművelési csoportunk állított össze az óbudai műemlékekről, történelmi nevezetességekről.

ről. A helyismeretet tartottuk a honismeret első lépcsőfokának, amely a HAZA megszerettetéséhez, értékeinek védelméhez, gyarapításához, vagyis a jó hazafivá neveléshez vezethet.

Ehhez kapcsolódott az iskoláinknak meghirdetett „Természetbarát Kupa”, amelyet évente a legaktívabban túrázó iskola nyert el.

1982-ben alapítottam az „Ezüstfokos vándordíj”-at azoknak a fővárosi túravezető-kollégáknak, akik régóta, folyamatosan viszik kirándulni a gyerekeket. A kitüntetettek neve ezüstcsillagra vésvé ott díszlik a fokos nyelén. (Ezt a kitüntetésformát a rendszerváltás után országossá bővítettük.)

Az országismereten túl példaértékű nemzetközi kapcsolatok, cseretáborozások jöttek létre. Ezek egyik lelkes szervezője volt Tallár Imre, a Kerék utcai iskola igazgatója, aki hozzá hasonló nagyszerű kollégáival rendszeresen vitte iskolája tanulóit szlovákiai sítáborokba, nyáron pedig a sóstói táborban voltak együtt a zólyomi, besztercebányai magyar és szlovák gyerekek a mieinkkel. Meggyőződésem, hogy azokat, akik gyerekként részt vettek ezekben a közös táborokban, ma már felnőttként sem lehet semmilyen nemzetieskedő demagógiával egymással szembefordítani!

A Zápor utcai iskolában Vörös Károly igazgató a francia nyelvtagozatra alapozva építette ki a „francia kapcsolatot”, amely lehetővé tette, hogy az óbudai gyerekek és pedagógusok eljussanak a távoli bretagne-i partokig... Így volt igazán értelme tanulni a francia nyelvet! Ugyanilyen jó nyelvi alapozást jelentettek a Kőrösi Csoma Gimnáziumból szervezett diákutazások, amelyeket Vigh Péter igazgató és a szovjet vendégtanárok szerveztek. Ugyanitt kell megemlíteni Leél-Őssy Sándort, a geológia kiváló tudós-tanárát és lelkes természetjárót, valamint Román Gyula testnevelőt, tábor szervezőt.

A kulturális kapcsolatok ápolása terén is sok kiváló szakemberünk volt. Közülük mindenképpen meg kell említeni Till Ottót, a nemzetközileg is elismert zenepedagógus-karmestert, akinek szakmai kapcsolatai éveken keresztül lehetővé tették az óbudai iskolai énekkarok nyugat-európai szerepléseit. Hozzá hasonlóan eredményes kollégánk volt Bánhidy Frigyes, az Óbudai (akkor Martos Flóra) Gimnázium zenetanára, zeneszerző-karmester. Az egykori Szent Cecília Tanítóképző „aranytorkú leányai”-ról már Kodály is elismerően beszélt. Bánhidy kolléga sikeresen folytatta ezt a munkát, és folyton megújuló kórusával még a Lappföldre is eljutott. (Sokoldalúságát jelzi, hogy mindezek mellett lelkes vadász is volt...)

Az új békásmegyeri Veres Péter Gimnázium igazgatója, Tiszavölgyi István, aki korábban az Árpád Gimnáziumban alakította ki nagyszerű iskolatörténeti hagyományrendszerét, most itt az új iskolában fogott hozzá hasonlóhoz. Elismert szakmai kapcsolatai révén több tudományos tanácskozást hozott ki a gimnáziumába, ahol szemet gyönyörködtetően természetbarát környezet és egyedülállóan fegyelmezett, udvarias diákok fogadták a látogatót – népi motívumokkal szolidan díszített egyenruhában!

Kiváló intézményvezető kollégáimat sajnos itt mind nem tudom elsorolni, de néhány „apróságot” még meg kell említenem velük kapcsolatban, mert jól jellemzi nevelői, vezetői egyéniségüket, ami kisugárzott, példaképpül szolgált munkatársaiknak is.

A már említett Vörös Károly felesége mesélte, feltűnt neki, hogy a férje által mosásra hazahozott fehér tanári köpeny kb. derékmagasságig feltűnően ma-

szatos... A magyarázat abban rejlett, hogy a folyosón sétáló, mindig nyugodt, mosolygó igazgató bácsit a kisdíákok állandóan körülrajongták, és a kis praelijukkal még meg is simogatták, ameddig felérték...

Egyik sétám alkalmával arra lettem figyelmes, hogy Kovács Lajos, a Dolgozók Gimnáziumának igazgatója a mogyorófák alatt szorgalmasan szedegeti össze a termést. Érdeklődésemre elmondta, hogy ezt ő pedagógiai eszközként használja: tanóráin az okos válaszokat egy-egy szem mogyoróval honorálja, és aki öt szemet összegyűjt, kap egy ötöst.

Egyik alkalommal a Harrer utcai iskolában egy éjszakai betörőt fogott a gondnok kutyája: amikor a hívatlan látogató észrevette a természetes farkaskutyát, felmászott előle az ablakba és onnan kiáltozott segítségért, amíg megérkeztek a rendőrök... Ezt az esetet Kocsis János igazgató nagyszerűen felhasználta: a tágas zsibongóba összehívott gyerekeknek a kutyáról, az ember leghúségebb társáról mesélt el néhány érdekes történetet, aztán pedig az iskolát védő Basa kutyának – a gyerekek üdvrivalgása közben – egy tálcan két szál kolbászt nyújtott át...

Az intézményvezetők mellett sok kiváló pedagógust ismertem, akik újszerű taneszközöket készítettek, szemléltető anyagokat, gyűjteményeket állítottak össze, verset írtak, tudományos folyóiratokban publikáltak. Egyszer talán a katonákéhoz hasonlóan emléket állítanak majd kőből, ércből „AZ ÓBUDAI PEDAGÓGUSOKNAK” is.

Addig is „ércnél maradandóbb” az az emlék, ami egykori tanítványaik szívében él...

Zsidi Paula

Rudolf trónörökös és az óbudai romok. Ha Óbuda, akkor Aquincum. A két fogalom elválaszthatatlanná a XIX. századi kutatásokkal és az Óbudáról származó, egyre gyarapodó régiségekkel vált. Az óbudai római emlékek híre felkellette az uralkodócsalád érdeklődését a római főváros, Aquincum iránt. Elsőként Ferenc József király és császár atyja tekintette meg a romokat, 1820-ban, s a falmaradványok láttán elragadtatott szavait később Rómer Flóris is szívesen idézte: „Íme itt a magyar Pompeji és Herculánium! Itt rendszeresen ásatni, és a találtakat egy muzeumba kellene gyűjteni.” 1868-ban maga a császár volt jelen személyesen egy római (feltehetőleg szarkofágos) temetkezés, Veturia sírjának kibontásánál. Nem csodálhatjuk, hogy Rudolf trónörökös aquincumi látogatása hasonlóképpen nagy port vert fel. Az előre bejelentett, hivatalos óbudai vizitre 1869. május 8-án került sor.

A régiségek megtekintésének szervezésével a vallás- és közoktatási miniszter Rómer Flórist, az Archaeologiai Értesítő szerkesztőjét bízta meg, aki erről a fontos eseményről a folyóirat első számában be is számolt. Tőle tudjuk, hogy a látogatásról csak későn értesült, ezért a kirándulás a rögtönzés jellegével bírt. A trónörökös egy gimnáziumi szemlét követően, 12 órakor a királyi várból hajtattott Óbudára. A hintókból álló menet élén két, díszmagyarba öltözött óbudai

polgár lovagolt, akik valószínűleg az Óbudán már ekkor létrejött régészeti társulat tagjai lehettek. Az uralkodói vizit első állomása a Buda-Újvidék főútca 168. szám alatti ház volt (ma Bécsi út 54.), ahol Hoffmann Lipót molnármester udvarában az 1814 körül előkerült szarkofágot tekintette meg. A látogatás nem várt eredménnyel végződött. A félig földben álló, mész tárolására szolgáló, eresz alatt tartott díszes kőláda állapotát Rómer már korábban is kifogásolta, s többször próbálta megszerezni a múzeumnak (ti. a Nemzeti Múzeumnak), sikertelenül. Most a főúri látogatás hatására, „a jelen pillanat magasztos emlékeül” a tulajdonos a nemzeti intézetnek átengedte. Hozzá tartozik a történethez, hogy a pillanat emelkedettsége feltehetőleg hamar elmúlt, mert a szarkofág csak az államosításkor, valamikor 1951 után került be a múzeum védett környezetébe, s addigi méltatlan állapotáról pedig utóbb is több adat szól.

De térjünk vissza a trónörökös látogatásához, ami a Victoria részvénytársaság óbudai téglavetőjének új telepén (ma Bécsi út 166–168.) folytatódott. Itt Zsigmondy Gusztáv mérnök az általa szerkesztett térképen mutatta be Aquincum fekvését és kiterjedését, valamint az éppen folyamatban lévő temetőfeltárást tekintette meg a trónörökös. Két további, tervezett helyszín megtekintése elmaradt. Az idő gyors múlása nem tette lehetővé a vízvezeték romjainak szemlélését. A Flórián téri, pincében látható fürdőmaradványok látogatását pedig a rekkenő melegben a hypocaustum „fagyasztó légmérséklete” miatt kerülte el a delegáció. (Ez utóbbit igen sajnálta Rómer, mert a hely kivilágítására igen nagy erőfeszítéseket tettek.)

Nagy ováció fogadta azonban a trónörökösöt a Hajógyári-szigeten, ahol a lelkes igazgató, Schröll József lovag, valamint a gyári munkások által előadott himnusz zenéje várta a vendégeket. Az alkalomra megtisztított fürdőmaradványokat (melyekről csak a későbbi feltárások során vált világossá, hogy a helytartói palota épületéhez tartoztak) Zsigmondy Gusztáv saját rajzai alapján magyarázta el a főúri vendégnek. A trónörökös az előadást nagy érdeklődéssel hallgatta, s emlékül egy bélyeges téglát és két mozaiktöredéket (egyét Gizella főhercegnő számára) kért, „ha ez a tudománynak nem túl nagy veszteség”.

A látogatás utolsó állomása a Királyhegy (Königsberg) volt, a római színekör (a mai katonai amfiteátrum) területe. A római épület hatalmas falaira alapozott szerény épületek kiadták az építmény egykori formáját, s pincéjükben látni lehetett a római falakat is. Az aréna területe pedig zöldségeskertként működött. A trónörökös az etikettet nem tekintve, kezét fogott a háztulajdonos Bauer Péterrel. Rómer a trónörökösi vizitról szóló beszámolója végén rövid utalást tett a látogatás valódi jelentőségére. A római körszínházat fedő házcsoport környéke ugyanis tele volt környékbeli emberekkel, akik látni akarták a koronaherceget, „akit az efféle régiségek érdekelnek, melyeknek fontosságát ők eddig nem gyanították”. A látogatást követően a helybeliek talán ha jobban nem is értették, de talán jobban megbecsülték a római maradványokat.

A történet jól mutatja, hogy a XIX. században az óbudai romok csodájára járt még a klasszikus emlékekhez szokott császári család is. Azóta eltelt kereken 140 év, s ma az óbudai városképet a feltárt római kori emlékek sora gazdagítja. Összekötésükkel létrejöhetne egy olyan turistaútvonal Óbudán, amelyet követve minden idelátogatónak lehetősége lenne a trónörökös útját – akár kibővítve is – bejárni, kényelmesen, avatott vezetők segítségével.

Bágyoni Szabó István

Hídverők a Duna partján

*Zalán Tibornak, hidász szomszédomnak,
akinek nemrég körhíd emelését javasoltam
az anyaország köré, de leszavazta.*

vége honosítottam veretes szövegét mesterlevelemnek
keretbe még nem került
de még oda kerülhet ha akad egy
hozzá illő és úgyszintén veretes ráma
hadd lássák majd itt az óbudai Kiskoronában
győződjenek meg tágra nyílt szemű szomszédjaim
a rám kacsingató tetovált pultos
az orosz katonabakancsot árusító öreg szaki
a fekete selyemkarmantyús Jenci bácsi is ki negyvenben
postamester volt Marosdédán
s ragadt rá vajmi román grammatika
„stim noi domnule stim noi”¹
somfordál hátra a fészerbe valahányszor szóba kerül mesterlevelem
somfordál hátra de le nem vetné karmantyúját Isten magának se!
egyszóval: le akarom gyömöszölni a kétkedők torkán rámástul ezt a vacakot
már púpomma nőtt mintha csalánt öntöznék a havasi gyopár helyett
Jenci bácsi féltett virága helyett
amit (magunk közt szólván) egyszer sem láttam polcain
vas hűségkeresztet dédelgető bélelt doboza körül

egyedül a chilei szomszéd ahogy hívtuk ő fogadott anno
mikor is gyerekestül bezuhantunk ebbe a poros betonlakásba
zsebünkben még az utolsó-pecsétes útlevelekkel
valósággal bezuhantunk szállongtak is körülöttünk
a csorba pálinkáspoharak a Che Gevara-kitűzők s nádsípmaradékok
és a már kiszáradt kávézacc-por
meg a Salvador Allende-hanglemezszilánkok...
fészék volt itt mondta a chilei szomszéd ahogy hívtuk
s bizton nem a réti sasra gondolt s tán a turulra sem
pedig ragadt rá is valami magyar grammatika
de kit érdekelt... jó hogy vagyunk...
percre rá mintha égből született meg első óbudai ötletem:
hidat építék a magam hídját át a betonfalakon
ki e kávézacc-porból ki a most már ránk is sütő drága magyar nap alá...
nem szivárvány-hülyeséget dehogy!

¹ Tudjuk mi, uram, tudjuk mi! (román)

igazi hidat hargitai kőből vasból és gerendákból
 ahogy az írva vagyon céhes levelemben
 elvégre *hidépítő mester* vagyok és itt a Duna
 hol máshol ha itt nem
 át a partba döngölt toronyházakig a parton ücsörgő szobrokig
 és a szobrot nem kapó gyalogosokig
 hidat!

kért is a napok múlva csomagoló szomszéd:
 küldjek utána mesterlevelemből
 egy másolatot hadd bámulják Dél-Amerikában ezt az európai
 csodabogarat e céhlevelet
 náluk egyfolytában csak poncsókat szőnek
 nádsípokat kötözgetnek trillába és inkább robbantanak
 Allendét zengő dalokra „*nueva cancion chilena*”²
 emlékeztetett a hanglemezszilánkokra de:
 hidat ők nem emelnek...
 nem? nem értettem
nem, mert ott a híd olyan mint az ÁLOM
elindít s visz sötétben is VAN s nem robbantja fel senki
 visszavonuló serege tán még comandante Allende sem
szent ott a HÍD nemde? próbáltam elütni értetlenségem
 de szerencsére messze járt már kinn a Kiskoronából

ám a gond maga a honosítás volt:
 vittem rámatlan is azt a vacakot
 gondos fordítók drága munkáját vittem
 akárha díjra jogosult műnemet vittem
 s mutattam: íme emberek drága hídverő véreim itt a *bizonylat*

mikor átvette a karmantyús aktaszedő
 arcomba vigyorított az asztalok mögötti sor
 hidászok főhidászok vas- és aranylánchíd-díjasak
 ülhetek körben fene tudja
 a másik minutumban már egy égi műhelyben voltam
 s gyúrtam a hidat a híd-makettet a hídmaskarát
 a híd-projektet az Európa-hidat
 igaz hargitai sziklák nélkül torockói vaskenyér nélkül
 marosvécsi gerendák nélkül...
 mögöttem mutató ujjukat emelgették a csoszogó karmantyúsok
 „*stim noi domnule stim noi*”
 és megtoldották egy-egy félmondattal:
nem úgy van az uram NEM úgy van az!

² Magyarországon a nyolcvanas években megjelent propagandalemez: *Új chilei dalok*. A lemezborító a Zrínyi Nyomdában készült.

és fizettem és vállaim veregették:
kipostázzuk majd kipoztázzuk!

és hetek múltán érkezett mesterlevelem
a honosított a Kiskorona (volt Magyar Lajos) utcába
srégvizavé az egykori zsinagógával

látod apa látod más itt a világ
fogadott a jelvényeket pálinkásüveg-cserepeket és lemezszilánkokat
söprögető családom

másnap kibéreltem a Kiskorona utcai alagsort
lett műhelyem és remek cégtáblám is tele félmondatokkal
és postázhattam Dél-Amerikába a csodát
mesterlevelem honosítványát

láss csudát: azóta fél-hidakat építtek
induló hídláb-érintőket
kopogás-tompított hídjárdákat
égbe nyúló dróttidegekkel
szürcsölő víz- és gázvezetékkel
induló sín pályákkal

hívom rendszeresen hívom szomszédjaim
próbálják ki lépjenek rá nyugodtan
jőjenek ama epedezve várt *hídavatásra*...

s ha jönnek volt már ilyen
egyet nem tudok felfogni:
MIÉRT hogy hidam legvégén
valahol a meder közepe táján
a mélység és magasság megálmodott találkozásánál
törvényszerűen elnémulnak a cipőkopogások
törlődnek még a filmfelvételtől is a mozdulatok
akárha rendre lezuhannának virágostul valahányan
le a forrásba a folyóba egyetlen tengerünkbe

ebbe a vacak alagsori tocsolyába...

NEM úgy van az uram! NEM úgy van az!
jöttek a válaszok panaszomra
tudhatná: ez az ország rendjéről vasfegyelméről híres
képzeld (s már képzeltem is) mi volna itt
ha úton-útfélen mindenki hidakat kezdene építeni

a tetovált pultos tett pontot dilemmánkra:
nézzük mit mond az írás!

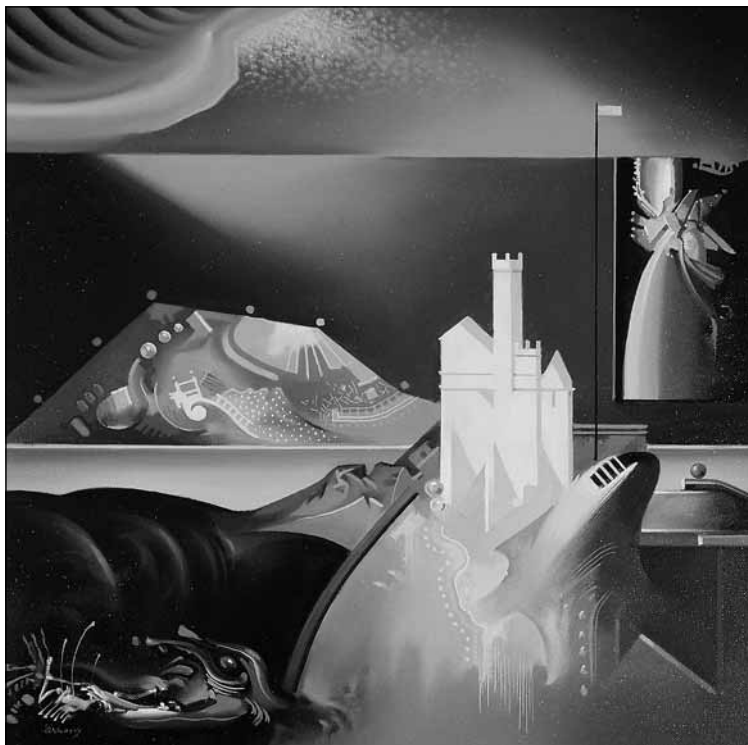
és néztük:

*Jelen hidázmesternek a Hídtörvények értelmében
jogában áll hidat építeni írják nevem és adataim után
Magyarország vizei – forrásai, folyói és tengerei – fölé
a meder közepéig ...*

*

csillagász lett Bágyoni úr? kérdez rám
az orosz bakancsokat zsírozó öreg szakai a Bécsi útról
mit keres folyton a túlsó parton azzal a vacak távcsővel
ott is halra buknak alá a sirályok

igaz is mi a fenét bámulok folyton?
ül mellém kis feleségem
mintha nem tudná szegénykém mi minden
hány felénk induló
fél-madárropte hány fél-cipőkopogás
erre induló fél-híd vagy fél-élet és hány
fér bele ebbe a szemrésnyi fél-világba
félelmetes!

ÁRKOSSY ISTVÁN | FEHÉR TORNYOK

Kun Árpád

Mese apámról és a krumpliról

Ha halaszthatatlan ügyei rendes időben
máshová szólították, apám, a hétvégi paraszt,
elültette a krumplit akár késő ősszel is,
amikor a kocsmá hímjai már rég elitták

az újkrumpli árát, és csak hüledeztek,
kiröhögni már kiröhögték magukat
a szódavízzel felspriccelt sör miatt, amit
csak lepkefröccsnek hívtak, és amiért

apám engem szalajtott, míg ő maga
szilajul küzdött, a kistraktor nyergében
ülve, a MÁV-tól kibérelt, állami ugarral.
Nem a természet körforgását akarta

volna megakasztani, csak örökösen
utólag ismerte fel és leplezte le a
Lehetetlent, aki vele ezerféle alakban
szélhámoskodott. A buta krumpli, aszott,

tavalyi matuzsálem, teljes szívéből hajtani
kezdett a legutolsó melegét kiadó
földben, hálásan, hogy mégse a moslékos
vödörben végzi. Hanem hogy virágját

megcsípte a dér, lefonnyadt, de a
remény nem hagyta el, mert nem látott
kolorádóbogarat. Ahogy már lábon álló
termést se a télbe forduló határban.

Míg ki nem fagyott, bízott az apámban.

Tarlós István

Óbudáról és a braunhaxlerek szerepéről

Több szálon lehet boncolgatni ezt a történetet, egyrészt érdemes tudni, hogy az Óbuda felett húzódó hegyeken, magán a Hármashatár-hegy felső egyharmadában is, régen szőlőtermesztés folyt. Ennek nyomait őrzik a fennmaradt korabeli rajzok és metszetek.

Az óbudai szőlőtermesztők drámájához tartozik a nagy filoxérajárvány, amely a hosszú évek alatt kinevesített szőlőfajtákat nagymértékben elpusztította.

De kik is voltak a braunhaxlerek, azaz a barnalábúak?

A leghitelesebbnek tűnő változat szerint azokat a szőlőtermesztő embereket nevezték így, akik döntően sváb származásúak voltak.

Éshogyonnan ered az elnevezésük, nos, erre két magyarázat is kínálkozik.

Az egyik változat szerint, miután mezítláb dolgoztak, a barna talaj öszefogta a lábukat, ezért nevezték őket barnalábúaknak, a másik, szintén logikusnak tűnő változat pedig, hogy a férfiak feltűrt gatyában, a nők feltűzött szoknyában dolgoztak a szőlőföldeken és a nap barnára égette a bőrüket.

A történészek által elfogadott hitelességgel egyik változat sem bizonyított, de eléggé életszerű a feltételezés, hogy valahogy innen eredhet az elnevezés.

1686-ban szabadult fel Buda a török uralom alól. A XVIII. században aztán Óbudára nagyon jelentős

bevándorlások, sőt betelepítések történtek. Két náción volt, amelyik a betelepítések során Óbudán igazán gyökeret eresztett és polgárjogot nyert. Érdekes módon az egyik a svábság, a másik pedig a zsidóság. Rengeteg vegyes házasság is született ebben az időben.

Mai napig példaértékű, ami Óbudán történt. Ott a világon semmit nem számított, hogy valaki sváb vagy zsidó, az számított, hogy óbudai.

Nem szabad elfelejteni, hogy királyi város is volt Óbuda, Barbarossa Frigyes követeit III. Béla ott fogadta.

De az igazán lényeges mégis az, hogy Óbudán a sváb, a német ajkú és a zsidó bevándorlások, betelepítések nagyon jelentősek voltak, és ez a két náción nemcsak egyetértésben, hanem szeretetben élt.

Mind a két népcsoportnál tárgyi emlékek sorozata tapintható ki ma is. Itt van például a Goldberger gyárkomplexuma, ami fémjelzi a zsidóság alkotóképességét.

Tehát ez a két náción nagyon jelentős szerepet játszott Óbuda fejlődésében, és ez az oka annak, hogy a szőlőtermesztésben főleg az óbudai svábság nyomait fedezhetjük fel. Ezért is hordozzák magukkal mind a mai napig a braunhaxler hagyományokat. Sokan egyébként engem is svábnak tartanak, ami abszolút nem baj, amikor az ötvenes években engem is lesváboztak, ez a legkevésbé sem volt a számomra sértő.

A svábság más értelemben is ott hagyta a jeleit Óbudán. Ők építették a pestisjárványra emlékezve a Szentháromság-szobrot. Az 1691-es pestisjárvány idején a polgárok fogadalmat tettek, hogy ha a járvány elmúlik, Szentháromság-szobrot állítanak hátlából. A szobrot 1706-ban valóban fel is állították, azonban három évvel később, 1709-ben újabb járvány pusztított. A lakosok ezúttal azt a fogadalmat tették, hogy ha túlélik a járványt, egy még nagyobb és díszesebb szobrot állítanak az előző helyén. A szobrot egyébként nemrégén éppen a braunhaxleriek kezdeményezésére, részben önkormányzati pénzen fel is újítottuk.

Ezek a német és zsidó hagyományok, amelyek azonban egységesen ma már magyar hagyományként kezelhetők, és azt hiszem, ezt a svábok és zsidók is így gondolják. Ezeknek a hagyományoknak máig megtalálható nyomai vannak.

A Braunhaxler Egyesületet felelevenítettük a kilencvenes évek elején, Tauner Tibor a vezetője. Szobrokat restaurálnak, énekkart tartanak fent, karöltve a Német Kisebbségi Önkormányzattal. Számomra nagyon megtisztelő, hogy én vagyok ennek az egyesületnek a tiszteletbeli elnöke. Remélem, nem lesz tiszavirág-életű, hiszen 15 év történelmi mércével mérve nem nagy idő, de van néhány ember, aki nagyon sokat tett és tesz a hagyományok megőrzése érdekében. Érdemes talán néhányuknak a nevét is megemlíteni: Tauner Tibor, Fehérvári József, az óbudai Német Kisebbségi Önkormányzat elnöke, Millinger Alfréd, és mindenekelőtt talán a négy éve elhunyt leglelkesebb és legodaadóbb híve ennek az eszmeiségnek, aki azóta posztumusz Óbuda Díszpolgára is lett, Neubrandt István.

Lejegyezte Godány Judit

Felelő leletek

Gyimesi László és Czakó Gábor beszélgetéséből*

Gy. L.: Szeretettel köszöntöm az *Írástudók* sorozat mai adásának nézőit, vendégünk Czakó Gábor író, akinek számos díja is van, de nem ezért szeretjük, és nem ezért hívtuk meg. A békásmegyeri irodalmi esték egyik legsikeresebb beszélgetése volt, amit vele sikerült lefolytatnunk, ezt a beszélgetést mentjük át egy kicsit a mai adásba. A *Beavatás a magyar észjárásba* című kötetéről szolt. Nyelvédésanyánk kötete ez. Csodálatos szép, és majd erről ejtünk még szót. Oly gazdag életművű íróval van dolgunk, akit nem lehet egy este bemutatni, én már most is megkérem arra Czakó Gábort, hogy a közeli jövőben még egyszer beszéljünk.

Cz. G.: Örömmel, helybéli vagyok Békásmegyeren.

Gy. L.: Akkor nem lesz ilyen lelkiismeret-furdalásom, hogy sok mindent kihagyunk most. A szépíróból csak egy arcát szeretnénk felvillantani, mégpedig a négy kötetből álló *Rémese* sorozatának első kötetéből, a *Hetvenhét magyar rémmeséből* szeretnék egy nagyon rövid írást felolvasni, szembesítve mai valóságunkkal ezt az írást. Ez a kötet '88-ban jelent meg, igen, '88-ban. Hát akkor az *Ezt add össze* írás '88-ból:

„Ott, ahol mindenkinek kétfelé áll a füle, élt egy asszonyka a kislányával egy takaros mosókonyhában. A mosókonyha akkora, de akkora volt, hogy amikor a gyerekecske rácsos ágyikóját felállították, a házastársi rekamiét többé nem lehetett kinyitni. A férj, ezért, ezért nem, kitántorgott a Tonga-szigetekre, az asszonyka pedig beadta a lakásigénylését, mert a csukott rekamiét magányosan is keskenylette. Öt év telt el, vagy hat, tudjuk, hogy röpül az idő. Megjött a kiutalás a kétszobás szövetkezeti lakásra. Potom 51 700 forintot kellett lepöngetni beugró gyanánt. Nosza, ment a zaciba karikagyűrű, fülbevaló, adott kölcsön mama, nagynéni, barát, barátnő, lehetett költözni. Azóta a mi asszonykánk havonta fizet 1340 forint lakástörlesztést, 500 forint közös költséget, 640 forint fűtésdíjat, 710 forint melegvíz-díjat, 50 forint gázdíjat, 750 forint villanyszámlát, 1380 forint bútorrésztletet, 980 forint személyikölcsön-törlesztést. Könyvkötői fizetése 5500 forint, levonások után. Kap még 750 forint családi pótlékot. Harmadikától harmadikáig marad a bukszájában kerek 900 forint. Ha nem vesz villamosbérletet, úgy él belőle, mint Marci Hevesen.” Ha százzal megszorozzuk a különböző részleteket, itt tartunk most is, nem?

Cz. G.: Nagyjából igen. Nem sok változott.

Gy. L.: Nem sok változott ebben a rendszerváltó húsz esztendőben. Azt szeretném kérni, hogy a legújabb rémmeséid közül te örvendeztess meg bennünket eggyel.

Cz. G.: A négy 77 után megjelent egy 99 is, ebből egy erdélyi rémmesét olvasok fel, mert a magyar rémmese-gyűjtés az valójában anekdotagyűjtés az egész magyar világból. Mégpedig nagyjából száz évre visszamenőleg, amennyit

* Az Óbuda tévében és a Főnix tévében elhangzott beszélgetés szerkesztett változata.

az én adatközlőim elhoztak hozzám. Szóval az a címe, hogy *Gyónási tanács*. „Béni atya zetelakai pálinkája maga volt a gyümölcs. Párlat, iható, a pohár szélén gyűrűt rajzoló, a torokban csurranó, de olyannyira sűrű a nyár végi kert illataitól, hogy aki a szájába vette, az úgy forgatta a nyelvvel, mintha magát az érett szilvát dédelgetné. A szilva pedig, tudjuk, a Hargita környéki kertek fejedelmesszonya. Egyszerű, szerény, az édesnek, a mámorítónak és a keménynek a legkülönösebb egyesítője. Országában minden szónak helye van, aki meggondolatlanul beszél, az kárát látja. A jó gyóntatónak egyetlen hebehurgyán kimondott szava is bajt okozhat, különösen, ha gyermek a gyónónk – kezdte történetét Béni atya, miután körbekínálta a társaságot. Történt egyszer, hogy egy kisfiú váltig állította, hogy őneki ugyan semmi bűne nincsen. Óvatosan kérdezgettem: Szoktál-e verekedni? Nem. Előfordult-e, hogy haragudtál rájuk, ha megszidtak a szüleid, esetleg megbüntettek? Nem. Soha? Soha. És megesett-e, hogy benyúltál a pénzes fiókba? Nem. Majd kiszáratva hozzátette, de jó gondolat.”

Gy. L.: Említetted, hogy adatközlőid vannak, mégis olyan egyedi és csak rád jellemző művi egység jön létre mindegyik kötetben, amit én mindenképpen Czako Gábor-műnek érzek. A *Beavatás a magyar észjárásba* az első igazi magyar nyelvrégészeti könyv. Valószínűleg a tudományos nyelvészet nem ünnepli ezt a könyvet, de akivel én beszéltem, mindenki rettentően fontosnak, sőt jelentősnek érzi a gondolataidat. Mi a nyelvrégészet?

Cz. G.: Ahogy a földben vagy a vízben található régi tárgyak, amelyek a régi időkről tanúskodnak, ugyanúgy a nyelvben is vannak olyan szavak és összefüggések, amelyek a régi időkre emlékeznek. Van ebben a könyvben egy kis esszé arról, hogy hol lehetett a régi Magyarország központja. Nos, a magyar nyelvben megmaradtak azok a szavak, amelyekből ez kikövetkeztethető, nevezetesen, az országgözpont ott lehetett, ahol a fejedelem és udvara tanyázott. Mert onnan volt valami keletre, nyugatra, túl vagy innen. Nézzük a magyar tájak neveit: Dunántúl, Tiszántúl, Fölvidék, Észak-Magyarország, Délvidék, Dél-Magyarország. Ha megnézzük a Kárpát-medence térképét, akkor nyilvánvaló, hogy a Duna–Tisza közén van az a hely, ahol ezek a kifejezések használhatók. Szülőfalum, Decs, a dunántúli Sárközben van, tehát Kalocsától kicsit délre, Szekszárd közelében. Decsen mi soha nem mondtuk a Duna szemközti partján lakókra, hogy dunántúliak, hanem azt mondtuk, hogy túl-dunaiak. A szentesiek se nevezték a kiskunfélegyháziakat tiszántúliaknak, hanem túlatiszaiaknak. Vagyis Magyarország központja ott lehetett, ahol ezek a kifejezések használhatók. A helynevek emlékeznek Árpád utódaira, és ugyanezt tanúsítják: Solt, Fajsz, Taksony. Mondok még egy másik példát. Az ujjurok bennünket rokonoknak tartanak, hun ivadéknak saját magukat és bennünket is. Nyilván olvasták a középkori nyugati krónikákat... Engem személyesen ölelt át két ujjur író egyszer Alma-Atában mint nyugatra szakadt rokont. Őnáluk szokás temetéskor a sírba belelőni, hogy a halott szelleme ne járjon vissza, és más rossz szellemek se jöjjenek ki a sírből. Ha valaki fölüti *A magyar nép művészete* című könyvet, amelyet Malonyay Dezső szerkesztett, akkor a második kötet 277. oldalán megtalálja, hogy a székelyeknél is élt ugyanez a temetési szokás. Ezért mondjuk a halottra: lőttek neki.

Gy. L.: Igen, ez nagyon meggyőző. A nyelvrégésznek egy kicsit nehezebb a dolga, mint az ásató régésznek, mert az élő nyelv rétegeit sokkal nehezebb le-

fejteni, mint leporolni a tárgyi leletet. Ezt a munkát nagyon érdekesen végzed, folyamatosan gyönyörű eredményekre jutsz, és bevonod a kutatásokba – amit szinte játékként ajánlasz – az olvasót. Ezért ajánlom azt, hogy vegyék kézbe és vegyék meg, mert a saját kötet azért jó, mert akkor lehet firkálni itt a hátsó részekben, ahol névsorok, szókapcsolatsorok vannak, lehet ezeket kiegészíteni. Nagyon-nagyon hasznos munkatankönyv is. Te tisztogatsz a nyelvet, és eljutsz egy, a magyar tudományból többé-kevésbé száműzött szerzőpárosig, a Czuczor–Fogarasi nyelvész párosig, és az ő egyik, számomra is meggyőzően eredeti elméletükhöz, amely nem a szótövekhez, hanem a szógyökökhöz vezet vissza a magyar nyelv lényegét.

Cz. G.: A gyök nem Czuczornak és Fogarasinak a találmánya, hanem a Magyar Tudományos Akadémiáé, amely műüket, A magyar nyelv szótárát (1862–74) e szellemben rendelte elkészíteni. Sajnos az akkor kitört ugor–török háború következtében a pótkötet már nem jelenhetett meg. Szeretném most előrebocsátani, hogy a magyarnak a finnugor népek nyelvei tényleg rokon nyelvei. Nem a finnugrizmussal van baj, hanem a hunfalvyzmussal, tehát azzal a diktatúrával, amit középszerű és nagy hatalomra vágyó tudományos emberek gyakoroltak a magyar tudomány fölött, s amely máig meghatározó. Az MTA 1840-ben kelt rendelete azt mondja, a magyar szavak vagy gyökökből állnak, mint például rom, vagy toldalékoltak, mint például romlik vagy romos, vagy pedig összetételek, mint várrom. A nyelvújítás is erre épült, mert a nyelvújítás során sok-sok ezer szót gyártottak különböző emberek, és ezek közül a szavak közül azok maradtak meg, amelyek a gyökökre épültek. Például a von gyökre épült a vonat, a vonalzó stb. A gyökök a magyar számára szemléletesek. Az új szavak azért tudtak elterjedni, mert minden magyar értette őket. A gyök az a magyar szónak mintegy az atomja, amely aztán molekulává alakul, ahogyan ez a rom>romlik>romladékok sorából is kiderül. Ha nem volna gyök, akkor mi a csudát toldalékolnánk?

Van a könyvben talán tudományos fölfedezés is, nevezetesen a magyar szóhangsúly. Fogarasi János nevéhez fűződik a magyar mondathangsúly megállapítása, ő volt a szótárnak a társszerkesztője és -szerzője, Czuczor halála után ő fejezte be. Azt mondja ki a Fogarasi-törvény, hogy az állítmány előtti szavunk hangsúlyos, vagyis azt a szót tesszük az állítmány elé, amit hangsúlyozni akarunk. Más nyelvek nem tudnak oly szabad szórendeket alkotni a mondatokban, mint mi, mert például a francia nyelvben az alany, állítmány, tárgy sorrend határozza meg, hogy mi a tárgy. Tehát, macskát láttam, franciául csak úgy mondható, hogy a macskát szó a végén van, mert nincs tárgyrag. Magyarul szinte bármilyen sorrendet alkothatunk. Úgy mondják ezt, hogy a magyar értelemhangsúlyos. Ha megkérdezel egy egyetemi tanárt, egy akadémiai tagot, hogy miért hangsúlyos a magyar szó eleje, nem tudja.

Gy. L.: Igen, vagy pedig úgy tesz.

Cz. G.: Lehetséges, de ő és mindenki tudja, hogy a magyar szó eleje a hangsúlyos, de hogy miért, azt nem tudják az Akadémia tagjai se. Nos, azért hangsúlyos a magyar szó eleje, mert ott van a gyök.

Gy. L.: Ebből egyébként következik egy másik érdekesség, te teszed igazán szóvá hosszú idő után először, hogy a magyar nyelv nyelvjárásai éppen azért értik egymást nagyon jól, mert ezek a szógyökök viszik az értelmet a különböző tájegységhez. Egy székelyföldi kitűnően beszél egy csallóközivel, egy palóccal

vagy egy délvidékivel, ami más nyelvekben koránt sincs így, a németben sem, ahol pedig az irodalmi nyelv terjesztésére hatalmas apparátust fordítottak.

Cz. G.: A pontosság kedvéért a szóhangsúlyhoz annyit hozzá kell tenni, hogy az elől toldott, például az igekötős szavakban az értelmet elragadja az igekötő, pl.: fekszik – befekszik, áll – átáll és így tovább.

Gy. L.: Ez rettentő meggyőző, és hogyha valaki végig fogja lapozni a példaid tömegét, mert nagyon sok példa van benne, valószínűleg maga is meggyőződik igazadról. Még annyit ezekről a gyökökről, hogy te hívod föl a figyelmet hosszú idő után először arra, hogy a toldalékok részben maguk is gyökökből származnak.

Cz. G.: Gyakran igen.

Gy. L.: Szóval, az anyanyelv mint egyszerre szerelem és egyszerre munkaeszköz, egyszerre munkánk anyaga és félelmünk, féltékenységünk tárgya, azt hiszem, feljogosít minden író, téged pedig, aki el is mélyültél benne, különösen, hogy ezekbe a nyelvészeti háborúkba a magad szabadcsapatát vezessed, mert egyszerűen szükség van rá. Mostanában rettentő divatos a délibábos nyelvészet. Ez a könyv szavakban is elzárkózik ettől a délibábosságtól, meg a lidércestől is – így használod...

Cz. G.: Igen.

Gy. L.: Könyved nagyon következetesen csak tényekre, és valamennyiünk által megtapasztalható nyelvi tényekre épít. Én ezt akkora erénynek tartom, amit egy írónál nem lehet fokozni, ez a legfontosabb.

Cz. G.: Én a Czuczor–Fogarasival Mészöly Miklós révén ismerkedtem meg. Ő hivatkozott rá folyton. Sajnos a Czuczor–Fogarasi azóta se jelenhetett meg, noha...

Gy. L.: ...van egy DVD-változata...

Cz. G.: ...igen, igen, de a Történeti etimológiai szótár legtöbbet hivatkozott forrása. Félretehetetlen, 113 000 szócikk, a legnagyobb magyar szótárunk. Áldás a DVD-változat, mert több százezer forintba kerül egy eredeti Czuczor–Fogarasi. Azt gondolom, hogy nincs olyan író, aki ne a gyökrend felől közelítene, akár tudatosan, akár tudatlanul a magyar nyelvhez. És ez rettenetes nagy problémára mutat rá. Sokszor tartok előadást iskolákban...

Gy. L.: Vagy más televíziós csatornákon.

Cz. G.: És mindig megkérdezem a gyerekeket, hogy szeretik-e a magyar nyelvtant. Nos, a túlnyomó többség közömbösnek tartja vagy utálja. A hunfalvyzmusnak a legmélyebb elítélése valójában ez. Emlékezetes, hogy a Magyar Tudományos Akadémiát a magyar nyelv ápolása végett hozták létre, és egy olyan nyelvtant sikerült összehozni, ami nem találkozik a magyar ajkúak nyelvi élményeivel, hanem valami egészen mást sulykol a gyerekekbe. Erre sok író felhívta a figyelmet. Szeretnék ebben a könyvben a nyelvregészettel kapcsolatban megemlíteni még valamit, ami szintén nem fér be a mostani magyar tudományosságba. Az úgynevezett őskorban – Hamvas Béla szava –, körülbelül 2500–2600 évvel ezelőtt, Buddha, Püthagorasz, Zarathustra korában élt egy különös számfelfogás, az ún. pitagoreius matematika, amely azt mondta, hogy a legmagasabb szám az egy, az Istennek a száma, amelyben minden egyesül. A kettő a meghasonlás száma, nem két egy, hanem az egynek a meghasadása. A három a tökéletesség száma, a négy a teljességé. Ezt analógiás vagy „minőségi” számfel-

fogásnak is nevezik. A magyar nyelvben ez a matematika hiánytalanul megvan, ötszáznál több egy-gyel kezdődő szavunk van, és csekély kivételtől eltekintve mind azt jelentik, hogy egyesül, egyetemes, egységbe von és így tovább. Tehát az egy a legnagyobb szám. Ráadásul él e fölfogás, mert az új szavak is e szerint képződnek. Például az egyenlet nyelvújítás kori szó. A kettő a meghasonlás száma: kétséges, kétkulacos, másodhegedűs, másodlagos frissességű, másolás, féleszű és így tovább. A három a népmesék száma: három királyfi, három kívánság, háromlábú suszterszék, ugye az a legtökéletesebb ülőalkalmatosság, ami sosem billeg. A négy a teljesség: a kör, a kereszt, az év, a Nap, mind kör alakú, ugye körbejár a Nap, de négy osztata van, tavasz-nyár-ősz-tél, éjszaka-nappal, este-reggel, és így tovább. Ez a számfelfogás a magyarban, mondom, hiánytalanul megvan, de nem tudom ennek az okát, hogy honnan jöhetett.

Gy. L.: Tulajdonképpen megtaláltad valahol énszerintem ebben a könyvben, mikor kijelented azt, hogy minden nyelv ősnyelv, a magyar is. Valahol ezt együtt találták ki akkor még az ősök, amikor nem széledt szét a világban az ember.

Cz. G.: Ezt gondolom. Nagyon örülnék, ha akadna valaki, aki esetleg ismer olyan nyelveket, kultúrákat, matematikai elképzeléseket, amelyekből további bizonyítékokat lehet találni arra, hogy mikor és miként éltünk együtt, majd szakadtunk el ezektől a kultúráktól, ahol ez a számfelfogás létezett.

Gy. L.: Igen, hátha segít valaki. Nagyon fontos eleme a könyvednek, hogy amikor a nyelvünk, az anyanyelvünk iránti elkötelezettségről vallunk vagy ilyen kutatásokat végzünk, amik ezt az elkötelezettséget feltételezik, akkor a nyelv használói, a nyelvet hordozó kultúra képviselői iránti elkötelezettségről is kell beszélni. Tehát azokról az emberekről, akiket a hivatalos tudomány ebben a kérdésben is magára hagy vagy mellékösvényre vezet. Nagyon erős benned a nyelvet használók iránti tisztelet és elkötelezettség.

Cz. G.: Természetesen. Hat gyerekünk van, mindenféle magyar népmesét sokszor felolvastam az összes gyerekeknek, és megdöbbsentem azon, hogy a magyar nyelvet milyen hihetetlen magas színvonalon beszélik roppant egyszerű emberek. Azt olvastam különféle szakcikkekben, hogy angol, német munkások pár ezer szón tengődnek, egy-, két-, háromezer szó az egész szókincsük. A magyar nyelv szókincse egymillió körüli, és a magyarul beszélő embernek a szókincse gyakorlatilag teljes. Mert a gyökrend következtében minden értelmes magyar minden magyar szót azonnal ért. Az egyszerű, iskolázatlan emberek bámulatos szavakat használnak a beszédükben, énekükben, meséjükben, bennük lappang mind az egész magyar szókészlet.

Gy. L.: Decsről származol, a kötődésedet tartod is, de most már elég hosszú ideje Békásmegyeren élsz, egy nagyvárosban, ami azért falu is egyben. Jól érzed itt magad, befogadott ez a közeg? Igazi békásmegyerinek érzed-e magad?

Cz. G.: Decsinek is érzem magam, sőt temerininek is érzem magam, mert nagyapám onnan menekült el 1921-ben. Óbudán elég régóta lakunk, Békásmegyeren pedig több mint tíz éve, és ez nagyon nagy szerencse. A békásmegyeri egyházközségben hihetetlenül eleven társaság van, nem az én jóvoltomból, hanem mások szervezik. Rendszeresek az előadások, a hangversenyek, és például télen disznót vágunk. Földolgozzuk, és azonnal megesszük. Felekezetre vagy templomba járásra való tekintet nélkül bárki jöhet és ehet. Nem teszünk el belőle semmit, hogy a hajléktalanok is jóllakhassanak.

Gy. L.: Egy igazi emberi közösség.

Cz. G.: Télen nagyjából kéthetenként jövünk össze, nyáron ritkábban. Egyik egyesületünk, a Keresztény Nemzeti Kör mindig megüli a László-napot, a te névnapodat, mert a legtöbb tagja László. De az egyesületi Csabák, a Pisták és a Jóskák is ekkor ülik a névnapjukat, szóval nagy a sütés-főzés Szent László napja alkalmából.

Gy. L.: Ezt az emberi közösséget szeretné megteremteni a maga szűkebb vagy tágabb környezetében mindenki, aki igazán felelősséggel gondolkodik. A napokban megtiszteltél engem is azzal, hogy elküldted az Antikrisztus-tanulmányodat, ragyogó munka.

Cz. G.: A dolog lényegét ha szabadna összefoglalnom a kedves néző számára pár mondatban. Válság van. Omlik össze a bankrendszer, a termelés, elromlik a pénzünk, a nyugdíj elértéktelenedik, nem is fogják tán kifizetni, és így tovább. Tehát elpusztulunk, ha így megy tovább. De mi van, ha megjavítjuk? Akkor újraindul a termelés, növekszik a szén-dioxid-kibocsátás, még több erdőt irtunk ki, összeomlik a bolygónak az életfenntartó képessége. Csiki-csuki. Világunkat gazdaságkornak hívom, melyben a gazdaság az egyetlen létező dolog, amely minden mást elnyel, máris fölfalta az ember metafizikai dimenzióit is. Istennel együtt eltüntette a világból a kultúrát, az egészséget, a szeretetet, a családot, a barátságot, minden emberit. És ez – gondolom én – az Antikrisztus műve, ez a válság alapvető oka.

TENK LÁSZLÓ | FESZÜLET, ARANYESŐ, JEGENYÉK

Gyimesi László

Ez egy másik folyó

Ez egy másik folyó. Szerelem-csillám pikkelyein
Fürgébb halak sodorják partra az elátkozottat,
A holtra-vált fuldoklót, az önkéntes áldozatot,
Az ismeretlent, aki csontot és vért kínált a víznek
Cserébe az üres holnapért, azaz a semmiért, igen,
De teste nem kell a folyónak, kivetné azt a föld is,
Nem fogna rajt' a tűz, szél se sodorná sehohovába.
Ne beszélj nekem bátor vagy gyáva tettről, hull a hó.

Ez egy másik folyó, pilléz a pihe fekete bársonyára,
Partján az ocsúdó hús, persze csontok, kagylók, kövek,
Csillám-kikötők, szikrázó dérbozontok, jégtű-ágyak,
Homokká őrlt sorsok turzásai, dúnék sós iszonyból,
A tenger ígéretei, a tengeré, ahová eljutunk akkor is,
Ha hegyre hágunk, ha rágjuk a földet. Tegyünk akármit,
Odajuttat a rend, hőzönghetünk akart, túrt áldozatról,
Szerelem, hit, hűség: mind salak, sötét víz hordaléka.

Ez egy másik folyó, önnönmagáé, nem tűr idegent,
Élő vagy holt, mindegy, az ember nem kívánatos,
Ahogy nem kívánatos a parti idő, a jégcsipke tér sem,
Csak a magába forduló cifra örvény az érvényes jelen,
A forgás, a sodrásban himbálózó űr, az éjlelkű tölcser,
A csapódó cseppek galaxisa, s a pörgő fekete lyuk.
Kilökött test, nyújtózom a téli rettenetben, hull a hó,
Magamnak mondom, de értse más is: ez egy másik folyó.

Zene

Ez itt a csúcs? A jégmező?
A tél falakká dermedő hava?
A szél, a fagy királyi földje?
Ezért siettem, ezt akartam látni?

Szakadt ruhám, sebes karom, bokám,
Botló szívem hiába kergetett.
Se vár, se kincs, se istenek,
Kövek csupán – a jég, a hó alatt.

Barlang se vár a fáradó utasra,
A szirt mögött megágyazok magamnak,
A fagy de lassan éri el a csontot!
A kő, a jég, a hó zenét hazudnak.

Szarka István
Csobánka tér

A közösségi ház előtt a
Csobánka téri nagy mezőt
selyemvakondok porhanyítják
s meleg október nyújtja nyitját a létnek.
Arrébb gimnázium viaskodik még,
rendelők haldokolnak,
a könyvek szent helye fölszántva már,
darabka Sang Hai virágzik ottan.

Öregek mondják, bolgár- meg rózsakertek
tenyészték erre, füves gyümölcsösökből
talp alá való dűlőn ballagtak el az évszakok,
a föld alatt a hegy vizei még a törvény szerint
vánszorogtak az örök folyam felé, a
korszerű háborúk meg
másfele jártak, ilyen ég hajlatában
nemigen tudván mihez kezdeni.

Azonban a robbantóember nemsoká
megfúrja majd a toronyházakat,
a panelprolit nagy szolgáltatók
s pénzüintézetek űzik a semmibe már,
lerogy az emberszagú, eltemeti az álmot,
ha elül a por, a roppant alapok
várják tovább, hogy ez az egész lemez
a föld poklába aláfogyjon.

Ez még az én időm, padomon tele kosár,
mert jó a hétvég, a vér szerintiek
piciny csapatait hozza hazafelé,
a természeti vallás terített oltárához.

Graffiti

Békásmegyer alagút-bele
 perui pánsíp-rigóhanggal tele.
 Falán a szó, hogy *Isten szeret*. Följebb,
 hogy a *Bűneid ölnek*.
 S már-már az égben, Árpád hídi traverzen
 illan tovább a versem:
Az anarchia nem káosz, hanem
uralom nélküli rend.
 Ez mind, ahogy van, közvagyon.
 Én rád hagyom.

Óbuda

Az Aqueductus pillérköve
 a pannon földből előjöve.
 Édes Sabina áriáit
 hordta itt a szél a Dunáig,
 kis lova száját pillanatra
 Árpád itt mindig visszakapta,
 beszélt a szirt a történelemben,
 értette őt a szív, a szellem,
 idekötötte két ezerév,
 meg Duna-völgyi békült üledék –
 útjába épp valami Auchannak.
 S láttam ám, amint odaosonnak
 a Cég daruúi, s e kő-ebadtát,
 hogy szinte cuppant, úgy kikapták.

Kenéz Ferenc

A nagymagyarok és a kismagyarok

Voltak nagymagyarok és kismagyarok.
Édesanyám és édesapám
kismagyarok voltak,
voltak a városban nagymagyarok is,
a kismagyarok szerették
a nagymagyarokat, de a nagymagyarok,
gondolom, nem szerették a kismagyarokat,
legalábbis hozzánk nem jártak,
csak hallottunk róluk, hogy vannak,
igaz, édesapám nem járt sörözni,
közben dumálni a vendéglőbe,
igaz, egyáltalán nem járt
sörözni sem,
nem csapott az asztalra a pártgyűlésen,
igaz, soha nem is volt párttag,
nem gondoztak hadisírokat,
igaz, maga hadifogoly volt,
nem hallgatták a Szabad Európa rádiót,
igaz, tízéves koromig nem volt rádiónk sem,
és hát ha nem járt sörözni,
nem pofázott a pártgyűlésen,
nem volt rádiója
s nem volt világos elképzelése
sem a magyarság múltjáról,
sem a magyarság jövőjéről,
hogyan is lehetett volna nagymagyar,
meg hát a felmenőink között sem volt soha
egyetlen nagymagyar se,
kismagyarok voltak, mind,
olyan kicsik,
mint a gipszkisjézus
a jászolban.

Noth Zsuzsánna

Duna-parti kukoricaföld

Részlet a Rozmárregényből

Este Lilla álomba szenderült, arra a röpke időre, amíg éjjel az Árpád hídtól a Duna-parton hazasétált.

Álmában a kógát oldalába vágott lépcsőkön szándékozott feljutni az Árpád fejedelem útjára. Ezek a lépcsőfokok talán valaha gyermekkorában léteztek, mert álmaiban újra és újra visszatér oda.

A kőfal oldalánál befordult jobbra, lépésre emelte a lábát, és akkor látta meg, hogy a lépcsőfokok utolsó ottjárta óta egymás alá becsúsztak, így hihetetlenül keskeny és meredekké váltak. Tíz körömmel kapaszkodva mászott fölfelé. Egy kortalanul öreg, toprongyos csöves vigyorogva szólalt meg mögötte. Kurtán válaszolt, nehogy ellenséget lásson benne, és mászott tovább.

Amint fölért, rögtön egy emeletes ágy tetején találta magát, nem az út gyomos szélén. Addigra az ágy tövé-nél ott állt az iménti öreg. Az ágy alól föltúrt földkupacok közül testes fekete temetőbogarak gyalogoltak kifelé a szélrózsa minden irányába. A csöves mocskos jobbjaival nyúlt Lilla hóna alá, hogy bűzlő ágába besegítse.

Azt már mégse!, gondolta az aszony, és megugrott a saját ágyában fektében.

Még szemmel kísérte magát, amint kipattan a lépcsőfordulóból a hosszú szárú gyomnövények közé, és meg volt róla győződve, hogy felébredt és ténylegesen kinyílt a szeme, mert égszínkéék mezei katángvirágok spricceltek jeges lávaként zárt szemhéján

keresztül látómezejére. Konstatálta, hogy nem az ő ajtajának a zárja kattan és lecsillapodva visszasimult az iménti álmoktól mentes súlytalansági állapotba, amiben tovább borongott egész éjjel, önnön lelkét marcangolva; amikor nagy keservesen felkelt, beült a szövőszékébe, csak matatni volt képes a fonalgubancai közt, egyik árnyalatot se talált megfelelőnek. Nem is épített be egyetlen centi gyapjút se. Üldögélt révetegen a félig felépített bakaszivarfa-szöttes előtt, melynek ágain egyszerre mind a négy évszak megpihen, a legnagyobb egyetértésben. Gyertyavirágzata, akár a vadgesztenyéé; viráγκelyheikben mintha az orchidea, a tátika és az akácvirág nemesedett volna egy új virágba. Fehér, mint az akác, az illata is éppoly bódító, viszont bordó cirmokkal érezett, akár a nemes orchidea. A virág szája nem ujjaink nyomásának engedelmeskedve nyílik meg, ahogy a tátikáé, emezé állandó jelleggel tátva van. Ha pedig nem virágkonaihoz hasonlítja Lilla, akkor befőttesüveg-fodros sapkás kicsi lányka, amilyen volt a karon ülő Boglárka.

Ez a bakaszivarfa, mintha bele tudna kapaszkodni a gyapjúsálakba szöszmötölni, egyszerre virágzott, ringatta méregzöld szivartermését, hullatta a bebarnultan szétnyíltakból a magvakat, miközben néhány ágának csúcsára bojtos sapkaként települt a hó.

Ücsörgött, matatott, de a szövéshez nem bírt hozzálátni, pedig igen-csak szeretett volna már ennek a

többször félbehagyott képnek a végére járni. Örvénylettek benne bánatelt gondolatai. Néha még az ajkát is elkezdte a szavakra formázgatni, de hangosan nem szólalt meg. Kezdett belefáradni a puszta semmittevésbe. Gondolta, talán a vérnyomása esett újra le. Felkecmergett a szobabiciklijére, amit Dezső rakott össze a kiszállítás után, erre, mit ad isten, a biciklin pedálozva, annak súrlódástól felmelegedett belsejéből keserédes gumiszag kezdett szivárogni, amiről megint csak Dezső, pontosabban Dezső óvszere és használata utáni simogatózó kezének gumiszaga idéződött fel benne. Emiatt aztán a szövőszék után hátat fordított a szobabiciklinek is.

Visszasüppedt a meddő önmarcangolásba, melynek gondolatsorát ezzel indította: Tudd meg egyszer és mindenkorra, ha nem vagy képes a lelkedben egy kis helyet szorítani az én lelkemnek is, mindig kívülálló maradsz. Vendégszereplőként be-beugrasz egy órácskát az életembe, és sosem fogod megérteni az én reakcióimat. Na nem mintha erre törekednél. Túlzás neked az a jellegű intimitás, hogy két ember úgy szeresse egymást, hogy ne csak egymás verejtékében, hanem egymás lelkében is fürdőzzenek. Ezzel a mentalitással saját magadat is kirekeszted a boldogságból, nemcsak engem fosztasz meg tőle.

Ez után az elkótyavetyélt nap után teljesen potyára kuporgott be az asszony ismét az ágyába, mert nem jött álom a szemére. Hosszú órákig feküdt a fal felé fordulva, mint egy bot, aztán átfordult a jobb oldalára, kényelmesebb úgy a fekvés, hátha elülnek háborgó gondolatai és elalszik. Igen ám, de ahogy a kispárnáját a jobb karjába rendezgette, belekapott az éjjeli lámpáról lecsüngő szélharing delfincskrába. – Na még ez is!

– dűnnyögte bosszúsan. – Erről pedig le fogok vágni egy delfint és légbuborékos hólyagborítékban elküldöm az irodádba, feladó nélkül. Legszívesebben meglesném, milyen pofát vágsz, amikor kibontod és óvatosan megpróbálsz kicsúsztatni a tartalmát az asztalodra, mert azt hiszed, hogy keretezett diaképeket kapsz a következő kiállítás megnyitásához, aztán sutty, kicsúszik belőle egyetlen szál delfin, ami ugye nem lehet más, mint én, és annyit jelent, hogy még nem késtel le arról, hogy visszahozd és felkötözd a helyére a társai közé. Kivéve, ha a padlóra esik és rípiyomra török. No, akkor mit lépsz?

Mert te csakis magadra gondolsz. El sem tudod képzelni, mennyire megbántottál azzal, hogy az éjszaka kellős közepén szó nélkül otthagytál abban az ócska kocsmában. És mindezt miért, mert veled ugyanúgy marhaskodtunk, mint egymással. Miért, ki vagy te, Isten, akit akkora tisztelet kéne hogy övezzen, hogy mentesítsünk az ilyen jellegű mulatságoktól? Mennyivel több egy művészettörténész, aki sundán-bundán értelmezni próbálja kisebb-nagyobb melléfogásokkal a művészet tiszta oltárán megszületett primer alkotásokat? Mennyivel nagyobb dicsőség lelkendezni egy jól megformált, falatka nimfaszobrocska körül, amelyikben a művész mozdulatlanra merevítette önfelelt táncának megejtő hajladozását, ringását? Milyen alapon ítélkezel istenített művészek felett? Nem érzed, hogy disszonáns ez egy kicsit, magyarán szólva sántít ez a dolog? Már ez az aprócska momentum is, hogy majd egy éve nyitva előtted a hálósobám ajtaja, és arra sem tartasz érdemesnek, hogy tudasd velem, ha sértve érzed magad. Hogyan akarod te gatyába rázni, megszervezni, meg-

rendezni az én kiállításomat, amikor a saját lelkedben sem tudsz rendet teremteni? Megalázó, hogy csakis az ágyat vagy hajlandó megosztani velem. És egyben szánalmas is, mert két állítólag értelmes értelmiségi ember ennek a mikrodrámának a szereplője. Remélem, nem képezed, hogy ilyen lombikviharokkal meg tudod változtatni az embereket, megváltani a világot! Ha őszinte akarok lenni, aki nem képes megosztani a lelkét a társával, csak saját mérgekkel telített levében fortyogni, az már ide a földre sikeresen átültette magának a poklot. Önszántából. De inkább önzésből, az empátia magas fokú hiányától. Ez benne a legszomorúbb. Nekem pedig a tehetetlenségem a legbosszantóbb. Túztövisbokrokkal zártad rövidre a hozzád vezető csapásokat. Hogyan férközzek a szívedhez?... Míg vergődött az ágyában Lilla, tudatában volt annak, hogy a szervezet védekező mechanizmusa nem hagyja aludni bánat esetén, mégpedig napokig. Nappal pedig csak kóvályogni lesz képes. Így jut el majd a kimerültségig, ami tompítja lelki fájalmát. Vegetál, egészen addig, míg utoléri a végelgyengülés. Akkor esik át a ló másik oldalára, mégpedig azért, mert még erős benne az életösztön. Képes lesz másfél napig úgy aludni, mint a bot, miközben nem fáj a lelke.

Ezek tudatában szinte már áhította ezt a leginkább kómához hasonlatos állapotot. Ha jössz, jössz, ha nem, nem, fordult ennél a gondolatnál hanyatt, mintha már ott térdepelne felette a férfi, bevetésre készen, de csak a heccből a plafonra gombostűzött japán butoh-táncos, Hijikata Tatsumi tekintett le rá cinkos félmosollyal, s a nemes szervei (mint szív, gyomor, tüdő, máj és ivarszervek) helyére fellogatott diszkógömb szórta számtalan

apró tükörkockájáról Lillára biztató fénysugarait. Bezzeg ha az alatta képződő Dezső-Lilla élő hidat szemlélné (mint ahogy az már számtalanszor megesett), fitymálva biggyesztené félre az ajkát. Jogosan, mert jóval mehökkentőbb attrakcióra volt képes a társulatával már 1959-ben Yukio Mishima Tiltott színek című novellája hatására. Zenei kíséret nélkül táncoltak egy csirkével imitált szexjelenetet, amit a csirke fojtogatása követett, végül Yoshito Onno nem tudott ellenállni Hijikata Tatsumi homoszexuális közeledésének, s ez olyan nyomasztóan hatott a szervezőkre, hogy kikapcsolták a világítást az előadás vége előtt.

No, ennek a botrányos múltú pacáknak az arcképével kacsingatott Lilla össze, vagy intett neki derűs arccal, könnyedén, mielőtt belemerült egy Dezsővel való ringatózásba, mivel az a régen elhunyt tücsökfejű fickó vált a legbensőbb bizalmasává. Már hogyné, hiszen ugyan kívül kerülhetne még Hijikatanál is bizalmasabb nexusba?

Szóval, ha jössz, gondolta Lilla, akkor úgy vigyázz, hogy nem foglak pátyolgatni. Már csak azért sem, mert engem sem kényeztetett el eleddig az élet. Még veled sem. Szó nélkül vetted a kabátodat és kivonultál az életemből, mintha az is annak a mocskos kocsmának a része volna. De én nem roppanok össze. Többszörösen kijártam a túlélés iskoláját. Nélküled is meg fogom találni azokat az alapokat, amelyekre tudok építkezni. Csupán idő kérdése. Idő pedig, mint a tenger. Legfeljebb nincs benne delfin, na meg rozmár se. Elárulom, anélkül is lehet élni. Egyedül levegő, ital és étel nélkül képtelenség. Ezeket meg nélküled is kirángatom a rejtekükből. És folytatás következik. Csakis folytatás, mert egy életen belül új életet nem lehet kezdeni. Senki nem képes kibújni a

bőréből. Pontosan ezért nem érde-
mes nálad sem erőszakoskodnom.
Elfogadlak olyannak, amilyen vagy, de
ha neked terhes az én másságom, ak-
kor lemenekülsz a süllyedő hajóról, a
többi patkánnyal együtt.

– Huss! – robbant ki belőle olyan
hangosan, hogy még maga is meg-
döbbsen, és legyintett az éj sűrű sötét-
jébe képzelte férfit felé, hogy mint az
emlegetett patkányt, elhessentse.

Mert mi történt tulajdonképpen a
tíznapos kényszercsendben? Apránként
rájött és megfogalmazódott benne,
hogy egyedül élni olyan, mintha napjá-
ban többször elballagnál a kúthoz, s a
kávája fölött áthajolva nem látnád meg
az arcodat a víz sötét tükreben.

Egyedül élni olyan, mintha a kút
mélyébe bekiáltva nemcsak hogy nem
visszhangozná a hangodat, még csak
meg sem borzongana a víz tükre.

Egyedül élni olyan, mintha egy lát-
hatatlan kéz kidobta volna az ablakon
az óráidat, hogy a hozzád érkezések
idejét megsemmisítse.

A magány végtelen. Együtt eres-
kedik veled a sírba. S még az is kön-
nyen elképzelhető, hogy együtt szü-
lettek újra mint a magány végtelen
malma. Őrlődtek örökkön.

A magány kényszerű csapda. Nem
igaz, hogy a benne élő önként válasz-
totta. A magány verembe zárt kivet
kutyá. Sebeit nyalogatja...

Hajnalra mégis sikerült az elke-
seredett duzzogásból kievickélnie az
álmok kellemes szigetére. Nehézsé-
sen hajladozó kukoricatábla szélén
várakozott, amelynek sűrűjéből gyer-
mekkori barátnője bontakozott ki,
legőszintébb csodálkozására. Tejes
kukoricacsövet nyújtott át neki, amit

aztán komótosan körberágott, élve-
zettel sajtolva a szemekből serkenő
nedvet a nyelvére. Olyan kellemes ér-
zésekkel telve ébredt, mintha nem is
ő szenvedte volna végig annak az éj-
szakának a pörölycsapásait. Feküdt az
ágyában időtlen időig, s a magatehe-
tetlen, céltalan heverészésben annyira
kiüresedett, hogy észrevétlen átbillent
egy csodával határos túlfokozott érzé-
kenységébe.

A csillár egyik üvegburájában
hosszában megnyújtott fekete keretes
képernyőként tükröződött az ablak.
Benne a kalcedonkék ég a szem-
közi vörös cserepes háztetővel, az
antennán gunnyasztó varjúval. A kép-
ernyő mellett jobbra a félig behúzott
csipkefüggöny áttetszően fodrozódott
az eléje benyúló hibiszkuszágakkal.
A legszélső ág hegyén tenyérnyi vörös
virág terpeszkedett. Ebben az arány-
lag kicsi gyantasárga üveggömbben
jól kivehetően látható volt még a hi-
biszkusz árnyában terpeszkedő szövő-
szék is. És ugyanez az állókép települt
az ablaktól kissé távolabbra lévő bu-
rákra kissé sápadtabban.

Amint kilábalt az ágyból, még „pi-
cőt” sem, de „gnügnüt” se húzott a
„lábájára”, ahogy Bogi a cipőt és a
zoknit hívta, azonmód kikereste az
álmoskönyvből a csöves kukorica je-
lentését. Jól elrendezett ügyek; kü-
lönböző benyomások között értelmes
összefüggést tudsz teremteni. Kukori-
caföld: jó szerencse.

– Jó szerencsét! – mondta ki han-
gosan, s mintha ez a két szó mágikus
töltettel szívta volna tele magát, tíz
nap múlva, a jól bevált régi recept
szerint, zavarodott motyogások kísé-
retében megjelent Dezső.

Végh Alpár Sándor

Porcelánhegedű

Regényrészlet

A piac

Péntek volt, és emlékszem, már árulták a pünkösdi rózsát. Hegedűórára menet mindig a piacon vágtam keresztül. Vonzott a standsor. Ha nem söpörték össze a földre hullt virágokat, a széttaposott korai cseresznyét, a répa és a retek lecsavart zöldjét, olyan érzés volt végigsétálni a járdán, mint egy perzsaszőnyegen. A mozit is a színek miatt szerettem, s inkább kerültem egy nagyot, csak hogy láthassam a kézzel festett filmcímeket a bejárat fölött. A szereplők arcát is odapingálták, néha alig hasonlítottak magukra, a színek miatt mégis elfogadtam őket olyanok. A piac és a mozi kirítt a nagy szürkeségből, mert amúgy bármerre néztem, szürke volt minden. A házak, melyekről táblában vált le a vakolat; a férfiak, akik nyilván féltek, hogy észreveszik őket, s felöltőikkel csaknem beleolvadtak a járda szürkéjébe, de az ég is egyre gyakrabban nézett le ránk fentről szürkén.

A piaci vendéglőt valami félreértésből Vadászkunyhónak hívták. Vadétel soha nem szerepelt az étlapján, vadságot egyedül a záróra után kilökött részegek mutattak. Szutykos kis odú volt, mindenki kocsmának mondta, az étterem elnevezéshez csak én ragaszkodtam. Ragaszkodásom oka egyszerű volt: tizenöt éves koromig nem jártam vendéglőben. De akkor még alig múltam hét, csudára izgatott, mit esznek a vendégek odabenn. Nem volt könnyű megállapítani. A Vadászkunyhó egyetlen ablaka hol koszos volt, hol párás, vagy a kettő együtt, így hiába próbáltam belesni, a fantáziámnak kellett kipótolnia, amit foltokban láttam. Emiatt annak a hite élt bennem évekig, hogy vendéglőben enni varázsos dolog. Mindenki külön asztalnál ül, s amíg a sok étel közül választ, a pincér ott áll mellette hűségesen, és várja, míg megszólal, és elmondja, mit rendel.

Rendel: ebben a szóban titokzatosságot éreztem. Házunk földszintjén az orvos réztábláján is ez állt, ezt írták ki jókora betűkkel a Pöhm cukrászda kirkatában, ahol tortát lehetett rendelni, és ez olyasmit sejtetett, hogy a rendelés egyfajta szertartás, amelynek részvevői beavatottak, olyasmit tudnak, amit én nem, de ezt a tudást nem az iskolában szerezték meg – de akkor hol?

A bódék közti hangzavart is szerettem. Hallani, hogy szidja magyar urát a bolgár kofaasszony, várni, hogy az újlaki templom toronyórája elüsse valamelyik negyedét. Úgy szólt, mintha mondani akart volna valamit, és nyilván mondott is, de a harang nyelve más, így mi nem értjük. Sokféle harangot hallottam már: voltak köztük lányhangúak, ezek kötelét mintha hebrencs angyalok húzgálták volna; ünnepélyesek, ilyenekről a kövér plébános jutott eszembe, és voltak, amelyeknek a hangja nagy mélységből tört elő, ezeket bizonytalán akkor húzzák meg, amikor meghal valaki. A mi templomunk harangja egyikre sem hasonlított, leginkább olyan volt, mint Jézus az első áldozási emléklapon: beszélgetett a gyerekekkel. Kora reggel, délben és az esti

mise előtt kondult meg. Hangja végighullámzott a piactéren, megsimogatta a fák koronáját, azok is beleborzongtak, mint én a borbélynál, amikor a puha kefével a nyakamon matat.

A piac túloldalán emeletes házak hetykélkedtek. A klinkertéglás fiúiskola tartotta őket kordában. Úgy állt velük szemben, mintha meg akarná róni őket valamiért. Hátsó traktusa a Bécsi útra nyílt, öreg földszintes házak sorára. Vízesek voltak a hónaljukig, a szűk ablakok alig engedtek fényt a szobákba, ám az udvarok tele voltak virággal, a szárítóköteleken tarka ruhákkal incselkedett a szél, és szinte az utcáig kiáradt a jókedv bentről. Az emeletes házakban fregolin száradtak a ruhák, a virágokat ládában tartották, s a szülők nem nézték jó szemmel, ha fiuk az egyik földszintes házban talált barátira.

Aki a város belsejéből érkezett ide, úgy érezte, mintha faluba jött volna. Az udvarokban, az erkélyek virágládáiban muskátlin és petúnián kívül parasztvirágok nyíltak, autó alig járt, gyakoribb zaj volt a lovak patáinak csattogása. Ló húzta a csomaghordó postás zöld kocsiját, a csörömpölő szódását, a költöztető fuvarosét. De igazán falusiassá a piac soknyelvű hangzavara tette a környéket.

A megrakott putli kosarakkal hajnalban indultak Vörösvárról a svábok, Budakalászról a szerbek, a kofák közt volt görög, volt bolgár, hetente teleóbégatta az utcákat a drótostót – a nyelvek sokszínűségétől olyanná lett a tér, mint egy virágos mező. Leheveredhet az ember, s hallgathatja, mint zümmögnek a virágport gyűjtő méhek. A várostól, és főleg Pesttől, ez az álmosító zümmögés választotta el igazán a környéket, és emiatt jártam mindig egyfajta kábulatban a piacot. Ám azon a pénteken megállított valami.

Sámlin ülve ott találtam rajztanáromat. Gombfestékből színeket kevert, ahogyan mi szoktuk az órán, s ez zavarba hozott. Jó lett volna megállni mögötte, de nálam volt a hegedű, s akkor kiderül, hogy nem az állami zeneiskolába járok. A magánórákat titkolni kellett, anyám már többször szólt, hogy menjek a technikum felé, ahová a zeneiskolások járnak délután, és csak utána induljak a piac irányába. Rossz tanács volt. Aki látott, azt is látta, hogy csak őgyelgek, nem megyek be a kapun, holott kezemben a hegedű – még azt hiszik, hogy elcsavargom az órát. Az a szó, hogy csavargó, rosszat jelentett, bűnt, az elvetemültség kezdetét, úgyhogy inkább a piac körül tekeregetem.

Volt persze más oka is, miért nem álltam a tanárom mögé: ellógtam a rajzversenyt pár nappal azelőtt. Mi lesz, ha rákérdez? Még mindig nem szoktam meg, hogy azoknak az éveknek vége, amikor gyerekként én kérdezek, és mindenki versengve válaszol. Az iskola rádöbbenett, hogy megfordult az irány: engem kérdeztek, és nem volt mindegy, mit felelek. A felelés időnként rettegett pillanatokot hozott rám, és ilyenkor mindig szólongatott az ördög: kérdezzél tőlük te is! Voltak kérdéseim, amikre nem találtam választ. Miért olyan formájúak a bárányfelhők, és mitől gomolyognak úgy, amikor jön a vihar? – ez foglalkoztatott egy ideje.

Örültem volna, ha rajztanárom, Tikk Aladár is felhőket fest, de láttam a túloldaltól, mert persze megálltam és onnan nyújtogattam a nyakam, hogy a rajzlap még csaknem üres. Tovább-ballagtam, s a fényképész kirakatánál kötöttem ki, pedig nem érdekelték a rajzszöggel felszúrt képek: sarkuk felpöndörödött, a nap mindet kifakította. Jártam egyszer benn is, családi képet akart anyám. Mindenki haját mosott, apám aznap kétszer borotválkozott, lázasan készülődtünk, nem értettem, miért. Benn aztán lámpák gyúltak, s pár perc múlva úgy ültünk

egymáshoz szorítva, mint heringek a dobozban. A fényképész nem tudott nyugton maradni, folyton kiugrált a fekete vászon alól, nem tetszett neki, ahogy a fejünket tartjuk. Fordítsuk jobbra, emeljük magasra, vezényelt bennünket, mint egy cirkuszi idomár. Éreztem, hogy csak azért teszi, mert máskor és más helyen nincs módja igazgatni senkit, s mikor kiszólt, mosolyogjunk, csak én mosolyogtam, én is csak azért, mert röhejesnek tartottam az egészet.

Az elkészült képről négy idegen arc meredt ránk. Amikor érte mentünk, a mester kérdezte, kirakhatja-e a boldog családot a kirakatba, mire anyám papírt kért és aláírást, hogy erre soha nem kerül sor. A négy idegenről készült fotó egy doboz aljára került, s mikor évekkel később megtaláltam, apám feje ki volt belőle vágva. Kérdeztem, mi történt az egyetlen családi képpel, mire apám, mentegetve magát, azt felelte, hogy villamosbérletbe kellett, abba pedig bármit rakhat az ember.

A fényképész kirakata elől visszalopóztam Tikk Aurél háta mögé, muszáj ezt a szót használnom, hisz bárki odaállhatott a piacon cekkerében egy véres csülökkel, levesbe való zöldséggel vagy bármivel, egyedül nekem kellett lopakodnom, mert a kezemben hegedű volt. A többiek tehettek megjegyzést a festményre, a bátrabbja akár a festőre is, míg nekem attól is félnem kellett, hogy észrevesz. Tettem ugyan pár tétova lépést, de még mindig messze voltam attól, hogy lássam, mit csinál. Egész addig, míg fonott szandálom bele nem akadt a kanálisrácsba. Egyensúlyom egy pillanatra megbillent, a hegedű lakkozott tokja a járdához koppant. Tikk Aurél odafordult, és persze felismert. Szemüvegét a homlokára tolta, intett, menjek közelebb.

– Gyere, no, miért toporogsz... Aki az utcán fest, tudja, hogy nézni fogják, s te ugyanúgy nézheted, mint a többiek. Látom, hegedülsz. Hol tartasz? Bachot játszol már? Aha, szóval még csak Küchlert... Küchler, Küchler, az olyanféle lehet, mint a grafikusok közt Barcsay. Ismered A test anatómiáját? Megráztam a fejem. Na persze, a rajzversenyt is ellógtad, pedig ügyes kezed van. Mutasd csak, hadd nézzem! Puha még, de laza. Ez jó, bár nem tudom... A hegedűsök keze más... És jól játszod azt a Küchlert? Ki a tanárod?

Elvörösödtem, mint mindig, ha félttem attól, hogy valami kiderül, és most kiderülhet, hogy Kellő Lajoshoz járok magánórákra. Anyám szólt, ne beszéljek róla senkinek. Azt hiszik majd, van pénzünk márkás hegedűre és külön tanárra, pedig Gottseidankné nélkül egyik sem volna. A szüleim gyűlölik, ha találkozunk, a köszönésen kívül egyetlen szót sem váltanak. Minden alkalommal tőle indulok órára, hazafelé hozzá megyek be előbb, hogy lerakjam a hangszert. Ha csak pár percet késsem, Hédi asszony rögtön azt kérdi, hol voltál?

Akkor pénteken visszakérdeztem: ismeri-e Tikk Aurélt, a rajztanároamat? Vele találkoztam. A piacon ült egy sámlin, festette a standsort, ott, ahol a befőznivalót szoktuk venni. Képén a valóságosnál sokkal szebbek voltak a színek, néztem, hogyan csinálja. – No, akkor tedd le a hegedűt, és ülj oda. Elmondok valamit, mert fontos, hogy tudd: a szép hang és a szép színek titka ugyanaz. Sokan azt hiszik, fontos, hogyan tartod a vonót, vagy a zöld mellé sárgát teszel-e a vászonra. Nem ez a fontos. Ezek másodrangú dolgok. A színt és a hangot magadból hozod. Bentről, ahol a lélek lakik, bár senki sem tudja, hol lakik...

Rajztanárod rosszul teszi, hogy sámlira ül és gombfestékből keveri a színeket, ráadásul olyan közönséges helyen, amilyen a piac. Neked ott semmi

keresnivalód, és jobb volna, ha mostantól nem járnál arra. Kerülj a Duna-part felé, ott nem hallasz olyan beszédet, ami sérti a füled. A te füled Mozartra legyen fogékony. Bachra. Arra, ami maradandó, ami örök. Tanárod festményei nem azok. Ha olajjal dolgozna és vászonra, talán más volna, de neki a zajongás tesz szik, azért olyanok a színei. Az a Tikik Aurél csak mesterember, nem művész, nem is lesz soha az. És tudod, miért? Mert hiányzik belőle a legfontosabb: a méltóság. Az akvarellal, így hívják a vízfestményt, sietni kell, nehogy megszáradjon a papír, mielőtt elkészül. Az használ ilyen festéket, aki szeretne mielőbb túl lenni rajta, hogy elmondhassa: ma két képet fejeztem be, de az ilyen csak áltatja magát. Tudja jól, hogy az akvarell nem kész kép, a galériákban negyedáron veszik be, ha egyáltalán beveszik.

Sámlira ülni a piacon és bolti rajzpapírra festeni olyan, mintha te a lovak táncához hegedülnél a cirkuszban. Ha vinni akarod valamire, sose add magad olcsóbban annál, mint amennyit érsz, s ha szorgalmas leszel, tudni fogod, mit érsz. Csak a fél tehetség és a megrekedt művész nincs tisztában önmagával. Az magyaráz arról, hogy elnyomják, és azért fest akvarellt. És jegyezz meg még valamit! Sose menj oda, ahol tömeg van. Ahol nagy a zaj. Ott mindig túl fognak harsogni a vásár művészei: a pojacák, a ripacsok. Akiknek a hangja, kiáltozhatnak bárhogyan, nem hallatszik messzire. A tiéd messzire fog.

Kábultan köszöntem el, s a lépcsőházban csepp híján nekiszaladtam Virizlaynak. Vívózsákkal a hátán edzésre indult. Köszönés után szinte csak mellékesen odavetette: vasárnap kilenckor versenye lesz a Vörös Meteorban, ha látni akarok valami fontosat, menjek el. Ott lesz Gerevich és Berczelly, ők a legjobb kardozók a világon, s már az is nagy dolog, ha az ember a közelükben lehet. Az első emeletnél lépkedett lefelé, amikor megállt és visszaszólt. – Olyan nagyságok ők ketten, mint a hegedűsök közt Menuhin.

Mátyus Aliz

A Raktár utcai kis lakásból...

Bence fiamról azt mondták, megszületik augusztusban. Megszületett 1988. július 31-én. Úgy gondoltuk, hogy az ötödik kerületben tölti majd első hónapjait. De, mert apjának sikerült a pécsi lakását fővárosra elcserélnie, óbudai lakosként kezdte.

Egy Kanadában élő barátom vitt bennünket a Baross utcai klinikáról óbudai otthonunkba, s mert klinikai együttléteink másra nem voltak elegendők, mint arra, hogy egyen, eleget, s én elmondjam neki, ahányszor csak tudom, a nevé, kihasználhattam neve ismerős csengését, amikor barátom nagyot fékezett, mert alig-alig vett észre egy piros lámpát. Azt hihette, nekünk, hazafelé a klinikáról, csak zöldeket mutatnak a lámpák. Nem lehetett nem éreznie, még vezetés közben is, még a közlekedésre már akkor is alkalmatlan városban a boldogságot. Hogy hazafelé megyünk, hogy ott vagyunk egymásnak, végre ketten, s hogy Bence milyen nyugodtan s elégedetten szemléli az anyját és az apját. Tévedhetett nyugodtan, hisz *még nem volt időm elmesélni, hogy december huszonharmadikán*, amikor Bence létét egy ultrahangos vizsgálat és az orvos is megerősítette, hazafelé a klinikáról én is hiába vártam, szintén *nem rüggyeztek ki a fák, és nem borultak virágba*¹. Ne számítson rá ő sem, neki se lesznek hazafelé utunkon csak zöldek a lámpák.

Amelyik házba, lakásba újszülött érkezik, kicsit megváltozik minden. Mások lesznek a hangok, zajok, zörejek, s a lakók a babás családdal akarva-akaratlanul együtt élnek. Így volt ez azzal a Raktár utcai házzal is, amelyekben egy egyszobás, kicsi lakásban Pécsről származó bútorok között, a legjobb helyen, megjelent a rácsos kiságy, s születését követően tíz nappal egy szépen fejlett, jól evő, jól alvó gyerek, akiről már egy speciális vizsgálatkor megmondták, hogy szép vállas fiú, s aki hazakerülése napján hason fekve megemelte s átfordította a fejét a fal felé, elég hihetetlen cselekedetnek tűnt, de aztán így is nőtt fel, csupa meglepetést kínálva, s szülői csodálkozásra s kérdésre, hogy honnan tudod, azzal a kedves mondással válaszolva, hogy így születtem. A fekete hajjal megszületett s aranyszőkére haját váltó kisfiú nemcsak a ház, az egész környezet kedvence lett. Hát még, amikor hírességét felerősítette a televíziós műsor, s később szülők között együtt szerepeltek az egyéves Bencével, közvetlenül a híres filmrendező, Jancsó Miklós előtt, Pármai Katalin műsorában. Az óbudai boltban még a pénztáros is köszönt nekik.

Óbudán nem volt miért ne legyünk boldogok. Szűkre zárult az élet, ahogy rendszeren egy anya és gyereke körül, a legfontosabbakra szegeződött a figyelem, s lehetett nem beengedni a burkon belülre, csak ami kívánatos volt. Biztosan ettől vonzó annyira egy család új jövevényével. S ettől változnak meg az apák, annyira, hogy idegenek között is felismerhető, ha egy férfi kisgyerekes apa. Fizikai változások játszódnak le rajtuk, s nemcsak az arcuk változik meg. Vonzó lesz.

¹ A helyzet leírása az *Anya meghalt* című, a Széphalom Könyvműhelynél 1992-ben megjelent könyvemből származik, a dőlt szavak szó szerinti átvételek.

Ennek az állapotnak voltunk kivételezettjei Óbudán mi is. Nyitott ablakon, ha lenéztünk, valaki mindig felintetgetett. Ezért is sétálunk el öszönként, s állunk meg az ablak alatt. Emlékezni.

Életünk legemlékezetesebb napjai zajlottak azok mögött az ablakok mögött. A legnagyobbak voltak a tétek, s a legerősebb a mindent jól tenni akarás. Így lehetett, hogy Bence hét hónapon át jól szopott és szépen fejlődött, s nemcsak a fényképek idézik fel a kis lakás részleteit, emlékezetünkben él minden szeglet, az utolsóig. Egy aludni, enni, szemlélődni, játszani kész csöppség háttere volt. Egy olyan lényé, akire folyton figyelni kell. Akiról jó tudni mindent. S azt annyira jól, hogy egy anya pontos lehessen a teendőiben.

Öszönként elsétálunk arra. S bejárjuk a házak közti ismerős tereket, amiket sose ró annyit ember az életében, mint anya a gyerekével. Épp a legelső időszakban, amikor egy kicsi gyereket levegőztetni kell. Mindegy is, hogy mely ország, mely város és mely park, játszótér, ami ilyenkor tere egy gyermeknek és anyjának. Csak az a fontos, hogy legyen a lakáshoz a legközelebbi. Óbudán tanulták meg, hogy a lakáson túli, kinti világot csak akkorára érdemes tárgítani, amennyire muszáj. S mert így volt ez Óbudán is, így lett, mert el kellett menniük, Amszterdamban, Párizsban is, aztán Zuglóban. Ezekre a helyekre, a lakástól a levegőzésre alkalmas terekig, mindegy, hogy hol voltak-vannak, egy anya egyaránt jól emlékszik. Ebben az anya-gyerek kettősben, ebben az elemi dolgokra korlátozott világban, ebben lehet, szerencsés esetben derűsnek, boldognak lenni, harmonikusan élni. S akkor egy egész életen át van mi jóra emlékezni. Lehet emlékezni. S mert az ő életükben ezek alatt az óbudai évek alatt nem történtek visszavonhatatlan dolgok, nekik lehet.

Amikor az Óbudai Waldorf Iskolával Óbuda főterén Szent György-napozunk és vásárolunk, Bence már felsős, aztán már gimnazista másutt, kilencvenkilenctet, s kétezret meg egyet, kettőt, hármat írunk. Mennek az órák, észrevétlenül, mint mindig, ha jó a mulatság. Bence önfeledt lehet, s annak rendje s módja szerint csak nekem kell figyelnem és csak arra, sőt nekem kell résen lennem, hogy amikor kezdődik a kézműves munkák árusítása, Bence év közben készített munkáihoz én jussak legelőbb, s én tudjam megvenni. Máig sajnálnám, ha a kicsike copfos ruhalányka nem ülne benne egy hozzá képest óriási sapkában, karjait nagy vidáman kétfelé csapva az ágyam fölötti faliszőnyegre tűzve, s nem támasztaná egymást a zongorán az apa és fia agyagfigurák, felöltöztetve, s hátborzongatóan azonos arcvonásokkal, s ha már, akkor ugyanolyan viseletben az öreg és a fiatal. Nemcsak groteszkek, szívet markolóan bugyuták is.

Az iskolával a Fő téren játszani, waldorfos színielőadást nézni, éneket, zenét hallgatni, Bence első éveinek óbudai helyszíne miatt, minden évben felettébb nagy gyönyörűség. Még unokahúgom esküvőjének is emiatt örültünk a legjobban. A templomi szertartás az óbudai Fő téri katolikus templomban zajlott, s az ünneplő rokonsággal a téren, az előbb babakocsistól megismert téren, aztán kézen fogva sétálgatós téren és ölben babakocsiós téren, micsoda otthonos. Ha kellene, behunyt szemmel is tudnánk emlékezni rá, hol állnak a padok, Bence mit szaladgált a téren körbe-körbe, hogy tűnt el bújócskázva a nagy kapualjakban, s hogy a szobor-esernyősök bronzból merre néznek, merre mennek, s melyik szoborrész a tapintástól legfényesebb.

Akkor az is az eszükbe jut, hogy nagyméretű, gyerekek tapintásától fényes bronz még egy volt-van Óbudán, egy játszótér oldalában, egy nagy-nagy bronz-medve. A lakáshoz közelebb, amibe Bence a klinikáról jövet az ötödik kerületi, Nádor utcai lakás helyett érkezett. Hogy oda csak az apja járjon el, írni. S ő is jöjjön Óbudára, velük együtt jobb levegőt szívni, nagyobb nyugalomban aludni. Mert megelégedésükre lehetett, minden elképzelésüket kiszolgálta, s életük erre a szakaszára felettébb alkalmasnak bizonyult a lakás, bármilyen kicsi is volt, a valaha tisztviselőknak épült lakótelep háromemeletes téglaházainak egyikében, első emeleten. S ugyanúgy a kerítéssel körülvett, s épp ezért nagyon szépen gondozott, virágágyásokkal díszített udvar, homokozó, bokrosok, fák. Bizonyítja a fénykép, a néhány hetes Bencével mózeskosárban, mellette guggol, és elbűvölten nézi, micsoda virágok előtt, mögött, között! S egy másik, az már a járogatók időszakból, a platóról, ami ott volt egészen közel, csak egy tengelice madaras ház előtt kellett a tisztviselőtelepen kívül végigmenni, s szedhették a fák barna burokból érő kis fekete golyócskatermését. Őszökön elsétálnak oda is, hisz ez volt Bence legkedvesebb kirándulóhelye. Fekete magocskákat gyűjtött kicsike korában a legtöbbit. A vadgesztenyén kívül. De az volt bőven a kerítésen belül is.

A telepen a házuk bejárata, a Raktár utcából a környék legjobban felismerhető építményével szemben, megkönnyítette látogatóik dolgát. Az ókeresztény sírkápolna a IV–V. században épült, milyen jó volt elgondolni, hogy külön jelentősége volt az ó-nak is és annak a régi századnak is. Derékig felépített falával nem is csak a járogató tanuló Bencének nyújtott jó védelmet és kapaszkodót, hanem a már nagyobbacska, már Zuglóból Óbudára visszalátogató Bencének kínálkozott jó futkosóhelynek, Óbudán született s ott felnőtt Anna húgával. Ha egy-egy hétvégi szabadnapon épp nem hagyták magukat kijjebb vinni, fel a Remete-hegyre. Amiről, még a városi busz végállomását követően, az igazi, később sokat használt kiránduló- és túrahegyek következtek. A Remete-hegyről. Amelynek mikroklímáját nemcsak a gyerekorvos néniük élvezte, aki ott lakott, s akinek köszönhetően nagy nyugalomban lehettek Bence egészségét és fejlődését illetően, hanem ők is, hiszen az ebéd utáni alvások egy részét lehetett gyerekkocsival, felfelé a hegyre haladva tölteni, hogy mire Bence felébred, már kint is legyenek a környéken a legjobb levegőn. Gyerekorvos néniük annak a barátjának volt szintén gyerekorvosa, akivel a legtöbb időt töltötték hármában Óbudán. Ő rajzolta Bencét, s így Bence óbudai életéről nemcsak ő írta a naplóját, rajz is készült róla, három rajzfüzetnyi. Néha egyedül róla, máskor kettejükéről, néha a lakásban, kiságyban, „álomittan”, néha babakocsiban, játszótéren, parkban. Mindenütt, ahol csak az egészen kicsiknek jó. Akik az anyjukkal együtt növekedhetnek első éveikben.

Bencének az óbudai Raktár utcai kis lakásból nyílt a világ egyre tágabbra. Előbb a telepen belül, aztán kívül. De nem kellett messzire menni, mert sem az óbudai piac, sem a Fő tér és krúdys hangulatú környéke nem voltak messze. És még a múzeummá lett Herkules-villa sem. Ez az egykor Aquincum katonavárosának hivatalnok-negyedében álló városi villa. Amit ugyan mint múzeumot sose láttak nyitva, de egy nagy üvegablakon át, ha tél volt, ha nyár, megkukucsálhatták azt a pompás mozaikot, ami annyira elnyerte a kicsi Bence tetszését, hogy még fáradtan is végződtek úgy levegőzések, hogy azt végül megcsodálták.

A Fő térrel szemközti – villamossal, többsávos autóúttal elválasztott – másik oldalra, ahol a katolikus templom közelében ott áll a református is, csak egyszer bátorkodtak neki, Bence néhány hónapos korában, amikor a keresztlője volt. Akkor mindketten együtt merészkedtek el jó távolra a lakhelyüktől, s az alkalom is emlékezetes volt, s akkor egyszer, ő hagyta ott a fiát. Legelőször. Óbudáról elment a munkahelyére, az első kerületbe, a Corvin térre, a Budai Vigadó épületében székelő, mindig más nevű, de a művelődéssel foglalkozó intézetbe. Hogy emlékezetes maradt az alkalom, tanúskodnak róla a sorok a *Kómadár Zuglóban* novellafüzér *Más és más szerelmek* című írásában.

A fia három hónapos volt, amikor először kellett elmennie nélküle otthonról. Süppedős homokban jártak a lábai. Vitte a villamos, s mintha ki akart volna szállni. De hát ott van, jól van, az apjával van. Válaszolta magában annak a fájdalomnak, ami eltökélten visszafordulásra készítette volna. Együtt vannak, jól vannak. De hisz Bence már alszik!

Villamos vitte, s neki ahhoz hasonló érzése volt, mintha egy test, a benne levő, sérülékeny szervek védtelensége miatt, nem tudná követni, aminek kitétték, a sebességet.

Csaknem száznapos közös múlt állt mögöttük.

Két szoptatás között, alvási időben, otthagyt az apjára egy gyereket, s az, micsoda képtelenség, nagyon fájt.

És Óbudához fűződött még egy kép, apja barátjáról, a szobrászművészeiről. Amiről a korábbi könyvében, a *Kígyósziszben*, a *VIVA LA VITA* novellában található a következő sorok: *Somogyi Józsefet utoljára az óbudai piacon látta. Világos drapp ballonkabátban, sötét svájcisapkában éppen gyümölcsöt kért egy árustól. Ki tudta volna megmondani róla, hogy ő Somogyi József.*

Óbudáról elköltözésüket a *Kómadár Zuglóban* könyve *Otthonok, terek, fák* írása őrzi.

Mielőtt költöztek, nem szívesen gondolt rá, s mégis folyton az eszébe jutott, mi lesz, ha Bence az óbudai lakást akarja, s nem kér zuglói új otthonából. El tudta róla képzelni. Úgy ragaszkodott minden volthoz, mint zsémbes öregúr, csak hát, hogy olyan parányi volt, tudni lehetett, ez nem valami boldóéria, tényleg fontos neki.

Az óbudai egyszobás lakásban, ahol hiába éltek egy év után három helyett már csak ketten, rendről még úgy sem lehetett soha beszélni. S Bence mégis, ha a fotelba éjszakára beletett ágytakarót reggel máshol találta, megfogta, húzta, anélkül hogy beszélni tudott volna, jelezte, hogy tegyék a helyére.

A reggeli után a beágyazásnak kellett következnie, ha nem úgy alakult volna, húzta-vonta az ágytakarót nappali helyére, az ágyra. Persze nemcsak az ágyazás tetszett neki, önmagában, az a vidám puffogás, ahogy az ágyne-műtartóba elrakás előtt megveregették a vánkosokat, kispárnákat, elhagyhatatlan volt az ágyazáshoz tartozó játék is. Ahogy felnyílt a két személyre tervezett ágy óriási fedele, ő már bent is volt, pillanat alatt. Kopogott a térdre, ahogy iszkolt az egyik saroktól a másikig, s amikor ez megvolt, lehuppant a fenekére a nagy ruhászacskó szájánál, s kezdte belőle kiszedegetni a nadrá-

gokat, ingeket, kabátokat, sapkákat, amikbe majd mind belenő, egy, kettő, öt év múlva. A gyűjtemény barátoktól, ismerősöktől volt, összeszedték, ami a gyerekeik után maradt. Nem volt egyszerű, hisz a korosztálya gyerekei, legalább egy évtizeddel, de inkább többel, mind nagyobbak voltak az övéénél.

Az ágyazáshoz kötődő rítus úgy rögzült, s annyira nem juttatta feledésbe sem huzamosabb tanyázás, sem egy elkerülhetetlen holland–francia utazás, Bence már beszélt, s még mindig élt ezzel a kedvtelésével. Kihúzott egy ruhadarabot a zsákból, s miközben magasba emelte, ismerve már a szót, megnevezte, pizsama. S olyan meggyőzően mondta rá, hogy szép, mint ahogy ő szokta, ha hordásra kiszemelt egy új darabot. Még a mozdulatát is utánozta, s ahogy végignézett rajta. S tényleg szépek találta. Ha nagyon, akkor azon nyomban segíteni kellett neki, hogy fel is vehesse. Nem volt baj, akármekkora volt. Óvodás és kisiskolás korában minden darabjáról tudta, kitől van, s nem a színükről, hanem volt gazdájukról különböztette meg őket.

Hagyományőrző gyerek, mondta az egyik ismerős, akinek a foglalkozása volt, hogy mondjon ilyeneket, s felettébb érdeklődött, mihez mi fűződik a mindennapjaikban.

Csak a körvonalak kellettek neki, így sok szót a nekik fontosakról nem ejtettek. A fürdés közben kialakult, s az újig akár hetekig is ismétlődő töfögő kishajózás, vagy a samponos flakonokba, egyikből a másikba, s másikból az egyikbe való vízöntözés elmondható volt, de nem fedett semmit a valóságos fürdés tényéből, mert annak a kádba lépéstől a nagy pelenkába bugyolálással záródó kádból való kiugrasztásig minden mozdulata kötött és ismétlődő volt. Ahogy foglalatosságuk a játszótéren is pontosan kialakított rend szerint zajlott. Addig menően, kinek hol a helye a homokozóban, ki teheti rá a felépített várra az első füvet vagy virágot, s a várakokba hogyan, s a csaptól milyen szállítóeszközben kerül a víz.

Ha rá gondolt, hogy az óbudai asztalon a fia tányérja alá minden étkezésnél oda kellett hogy kerüljön a két Párizsban vásárolt alátét egyike, vagy a léggömbös mackó, vagy a vitorlázó, de ha a léggömbös, akkor annak a pirosa a tányér fölül ki kellett hogy látszódjék, arra rá lehetett nevetni, nem szívesen képzelte el, mit tudna tenni, ha életterüknek ez a jól elképzelt cseréje nem talál részéről jó fogadtatásra.

Ezerkilencszázkilencven karácsonyát két nappal megelőzően költözködtek. Tovább nem várhattak, s addigra a lakás többé-kevésbé el is készült. Addigra a szomszédok már minden kis javíttatást elvégeztek az embereivel, akiknek jól jött tőlük a napi zsebpénz, meg az, hogy ő csak naponta, kétnaponta egyszer jelent meg, s akkor se maradhatott többet a rájuk nézésnél. A vállalkozót a közeledő karácsony nem ijesztette, nem ő készült a Szentestére egy épphogy felszáradt parkettakencés lakásban, s az meg kifejezetten jól érintette, ha az emberei kicsit mellékerestek az ő túl nem fizetett óradíjainak.

Bence még Óbudán ebédelt, s a délutáni alvásával kezdte meg zuglói életét. Amíg aludt, szeretett tárgyaiból kialakította körülötte megszokott környezetét. Amint felébredt, ette az uzsonnáját, mintha mi se történt volna. S a játszótér felé közeledve megállt minden kertes ház előtt. Estére jól elfáradt és hamar elaludt, s akkor ő, a csomagokból az utolsó játékait is kirakva, már csak a karácsonyfára gondolt, amin égni fognak a gyertyák.

Zenker Katalin

Jelenben a múlt

Négykerekűmmel hangtalanul suhantunk a hídon. Jaj de jó...! – mindjárt hazaérek!... haza... – igen...! –, már érzem is, hogy megérinti arcom az otthonillatú levegő, miközben a hídról lefutó kétszer háromsávós út mint egy széles utca ér Óbuda földjére.

Árpád híd... Ki tudja, hányszor tettem meg utam a szívemnek kedves hídon azóta, hogy 1950-ben felavatták. Rég volt, de ma is emlékszem a nagy eseményre. Kisgyermekként apám nyakában ültem, úgy ballagtunk át Budáról Pestre az óriás tömegben, amely végeláthatatlan hosszan hömpölygött a híd teljes szélességében. Akkor a Sztálin híd nevet adták neki, csak később keresztelték az őt megillető névre. Az alattunk örvénylő Duna – akárcsak most – medrébe szorítva vonult, nekem úgy tűnt, szédítő mélységben. Fontos része a városnak a híd és környéke. Hidat építettek itt már a rómaiak is a katonaváros Aquincum és a túloldali erőd összekötésére, s ez a híd állt egészen a IV. század végéig. Az utána következő kemény évszázadok aztán jöhetnek földbe tapostak számos régészeti kincset, Aquincum megmaradt, és azóta feltárt létesítményei – fűtőrendszer, vízvezetékek, csatornák, amfiteátrum – mégis üzennek a mai embernek.

Már látni idenfentről a Zichy-kastély fehér falait. Homlokzata a Fő térre néz, ahol a tőle oldalvást elhelyezkedő, a századelőn épült Városházával történelmi zárványai a modernizálódott környezetnek. Egyben őrzői az alattuk s a tér alatt rejtőző középkori és a későbbi korok épületmaradványainak.

Ajjaj!... A nagy nézelődés és elmélkedés közben majdnem elfelejtettem a belső sávba térni, pedig a felüljárón akarok továbbmenni. Akkor hát index, a sűrke kocsi előtt még ki tudok hajtani! Így ni!...

Mennyire ismerem ezt a környéket és a kétezer éves Óbuda minden zegét-zugát! Ismerősöm az odalentről felmagasló Szent Péter és Pál-templom is. Mostani helyén – hasonlóan az Árpád híd elődeihez – több templom épült Szent István templomalapító rendelete után. Mai formájában a jámbor lakosság és a Zichyek adományából épült 1749-ben. Itt helyezték örök nyugovóra Mátyás király történetírójának, Bonfininek földi maradványait. Napjainkban nemcsak a hívőket, de a zenekedvelőket is várja, a falai közt gyakorta rendezett barokk, reneszánsz és kamarahangversenyekkel. Nem messze tőle, a magas házak között találni az Óbudai Társaskör 1816–18 között épült klasszicista épületét. Egykor fogadó és kávéház volt. Ma a budaiak „színháza”, valamint kulturális műsorok és kiállítások rangos színhelye.

...és ismerősöm volt a híddal szemközti régi épület is, aljában a csemegeüzlettel a Bécsi út és Vörösvári út közé beékelődve. Már messziről felhívta magára a figyelmet jól ismert reklámemblémájával. Beletartozott az akkori városképbe. A hetvenes évek nagy városrendezésével aztán sorsa, a körülötte álló ütött-kopott házakkal együtt betelt. Ma nyomát sem találni.

A hídról leérve sok út, sok irányba vezet. Ha egyenesen továbbmennék,

majd a Flórián téren áthaladva egy kis kitérővel balra, a Kolosy tér és a Nagyszombat utca között egy római kori katonai amfiteátrumhoz jutnék. Ha pedig a meredek Kiscelli utcán felkaptatnék a Bécsi út feletti dombra, az 1745–1758 között épült, eredetileg trinitárius kolostorhoz, a mai Kiscelli Múzeumhoz érkeznék. Északi szárnyához kapcsolt barokk temploma valaha zarándokhely volt, a benne elhelyezett ausztriai Mariazell kegyszobrának másolatához. A szerzetesrend 1784-es megszűnése után az épületegyüttes a kamara tulajdonába került. 1911-ben Schmidt Miksa, a bécsi bútorgyáros vásárolta meg, aki végrendeletében, múzeum céljára, a fővárosra hagyta.

Most azonban nem egyenesen megyek, hanem ráfordulok a Szentendrei útra.

Eléggé teltek a sávok, lépésben haladok a többi autóval együtt. És lám csak, errefelé is van látnivaló!

Amott jobbra – az úttól kissé beljebb – az ovális épület a Selyemgombolyító. Persze csak volt, ma könyvtár és kulturális intézmények helye. A selyemhernyó-tenyésztést a XVIII. században Mária Terézia kezdeményezte. Később II. József itáliai mestert bízott meg a selyemgombolyító létesítésére. El is készült 1786-ban. Ő maga is megtekintette.

Nem elfogultságból mondom, különleges hely ez az Óbuda! Folytonosan történelemre lépek!

Az én nyakamra meg mindjárt a mögöttem türelmetlenkedő volvós, aki kitörni készül a kocsik fogságából. És tessék!... Már száguld is félelmetes szlalomozással.

Hé te! Hova rohansz? Randevúd van a halállal?!

Szóval történelem...

Jaj, el ne felejtsem, vásárolnom kell!

Jó, majd megállok valamelyik bevásárlóközpontnál. Van belőlük bőven... – és árukínálat is... Csak pénz is legyen hozzá! Gomba mód nőttek ki a földből, s szemünknek észrevétlenül ugyanolyan megszokottak lettek, akár az aquincumi romkert.

Igaz is... – a római kori emlékeket elhagyva már a városrész új történelme kezdődik. Modern házak sorakoznak az út mentén. A lakótelepek kisebb városnyi lakosaikkal új történelmet írnak. Csak a Gázgyár maradt meg mementóul a régebbi időkre. Remélhetőleg ipari műemlék lesz belőle. Ide aztán mindössze pár száz méter a Duna, s a Római-part, életem nagy részének színtere. A víz még a hetvenes évekig is viszonylag tiszta volt, nyáridőben naponta lejárunk fürödni. Száritkozás közben a parti sóderosban apró csigaházakat kerestünk nyakláncnak a gyerekekkel. Később megismételte magát az élet, amikor kislánnyal, majd unokáimmal ugyancsak gyűjtögettük. Nagy élet volt a „parton” a háborút követően egészen a nyolcvanas évek végéig. A folyó és vadregényes környezete sokféle lehetőséget kínált a szórakozni és kikapcsolódni vágyóknak. Strandolók napoztak lábukat a hús hullámokkal simogattatva, evezősök százai siklottak a vízen. Az egykor közismert dal is róluk szólt: „...egy Duna-parti csónakházban nagy a jókedv mindennap...” Mostanság viszont mintha kevesebben lennének. Csónakház is jó, ha van egy-kettő.

Régi idők...

Én azonban a még régebbieket keresem.

Még emlékszem a földes, gyenge világítású utcácskákra és a bennük megbúvó kiskocsmákra, ahonnan esténként az ínycsiklandozó illatokkal együtt kiszűrődött a sramlizene.

A földszintes, leanderes udvarú, egymásba épült házakra. Egy-egy utcai padra a méretes fakapu előtt, s az árnyékot adó gesztenyefákra. A Krúdyt idéző világra... – és az íróra magára, aki hajdanán ugyancsak Óbudán, a Templom utcai házban lakott. Illatok, képzetek, szerelmek, gyöngyöző húsvétesek álomszerű világára, amelyről már csak az egykori képek tanúszkodnak. Elhunyt színésznő barátnóm meséjéből próbálom elképzelni az egykori Kisfaludy Színházat a Lajos utcában, ahol ő a pályáját kezdte. Az estét, amikor az épület ablakszemeiben kigyúltak a fények és a színház élni kezdett. Az 1897-től működő épület a Duna felé nézett, szemben a Margitsziget fürdőépületével. Alkalmasint megfordultak itt a helybéli lakosokon kívül a gőzhajókon érkezők és a margitszigeti fürdővendégek. De gyakorta helyet foglaltak a nézők soraiban a

történelem és az irodalom nagyjai is. Nemritkán Jókai Mór, akinek második felesége, Nagy Bella is játszott ezen a színpadon. Az évek során sok-sok szerző gazdagította a repertoárt, Shakespeare-től a világszerte ismert szerzőkön át a magyar írók legjobbjával bezárólag. Tragédiától az operettig, sokféle igénynek tettek eleget. A háború idején az épület súlyos sérülést szenvedett, így hát 1945-ben lebontották.

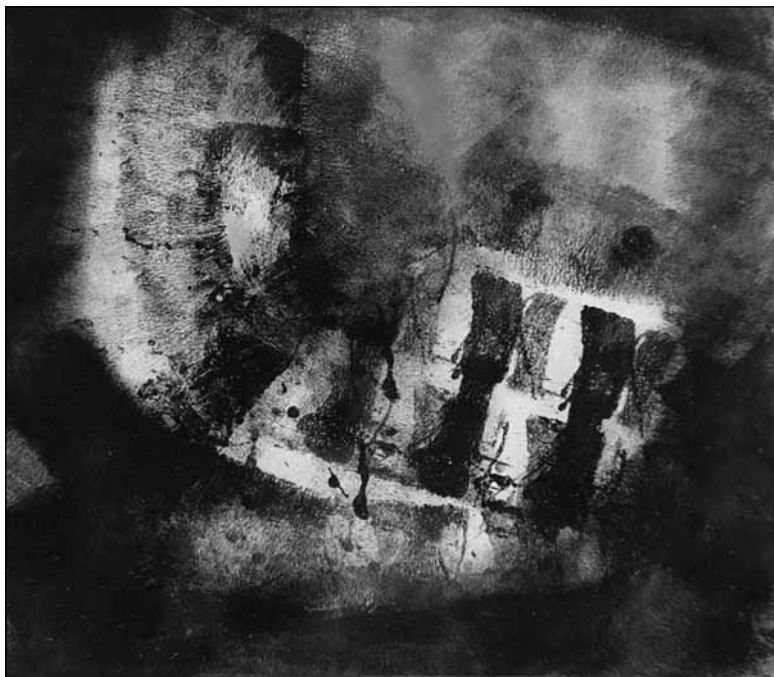
Én mégis megpróbálok felidézni a regényes XIX. századi korból egy színházi estét a szórakozni vágyó közön-séggel. Konflislovak patáinak csattogását a kövezeten, s utasaik könnyed fecsegését, miközben az esti előadásra igyekeznek.

Micsodát?

...lovak patáinak csat-to-gá-sát...?!

Ébresztő!

Egy motoros húz el melletttem.

Ágai Ágnes

Egy kis séta térben és időben

Ragyogó tavaszi nap volt, lágyan borzoló szél, foszladozó felhők, mosolyos napsütés. Ilyenkor sétálni kell erdőbe, hegyekbe, vagy csak úgy kóricálni városszerte, nézelődni és barangolni. De merre induljak? Az órára nézek és a naptárra, mintha tőlük várnék eligazítást. Aztán elhatározom, hogy megtréfálok és összekutyulom őket. Legjobb lesz, ha Óbudára megyek, Ódonbudára. Régen jártam arrafelé, néhány századdal ezelőtt. Egy darabig HÉV-vel megyek, a Szépvölgyi útnál leszálok, gondolom, vagy gyalog megyek, vagy lóvasúton. Egy arra poroszkáló fiákeres látva tanácsstalanságomat megszólít.

– Tessék, kisnagysád, merre lesz a promenád? Szabad a kocsim!

Készségesen felsegít, elhelyezkedek a kocsi öblös belsejében, és mondom, hogy nézelődni szeretnék Óbuda-szerte. A fiákeres bólint, megrántja a gyeplőt, az ostort éppen csak felmutatja a lónak, mire az a Gyite, hé! buzdításra horkanva megindul. Nehezen trappol szegény a sok autó és kamion között, a kereszteződésnél még piros lámpát is kapunk, de azért csak kikászálódunk valahogy.

Keskeny, szűk utcákon át, zegek és zugok, földbe süppedt kis házak között poroszkálunk hegynek föl, hegynek le egészen a Szentlélek, majd a Fő tér kiöblösödő térségéig, ahol batyuzók blattyognak, sétálók flangálnak, lovas kocsik várják a fuvart és a megfáradt utast. Kocsisom készségesen földre hupant, megkérdi, adjon-e számlát, mondom, köszönöm, nem kell, így a bankót nyájas kisztihandolás közepette zsebébe csúsztatja.

Gyalogszerrel folytatom utamat, megnézem, mit hagytak ránk a rómaiak, útba ejtem a Goldberger gyárat meg a Goli-pályát, ahol a minap kisfiam rúgta a bőrt. Végigmegyek a macskaköves utakon, a Templom, a Lerchenfeld, azaz Pacsirtamező utcán, a Hévízi úton, majd a Lajos, illetve Altofner Strasszén át a Kolosy térig. Harangszó hallatszik a hegyoldal mögül, a buszmegállónál krinolinos hölgyek topognak kis topánkájukban és napernyőjüket nyitogatják. Snájdig, bajszos, zsirardikalapos urak kísérik őket, egyikük mellénye zsebéből előhúzza aranyláncon csüngő mobilját és konflist rendel. A hölgyek néhány perc múlva szoknyájukat felcsippentve beszállnak az érkező kocsiba, legyezőjükkel elhessentik a tolakodó legyeket, és megkérik a kocsist, kapcsolja be a klímát.

A szemközi kiskocsmából sramlizene hallatszik, bent dirndliruhás lányok ropják a táncot, tiroli nadrágos ifjak forgatják őket, hollári, hollári, ho! Az Inter Spar hypermarket előtt tanakodnak a népek, itt vásároljanak-e vagy a nagypiacon. Ott zajlik igazán az élet: friss zöldségek, gyümölcsök halmaza roskasztja a standokat, kannába mérik a tejet, lornyonos úriasszonyok szemrevételezik az árukat, mögöttük öles kosárral, szatyorral sokszoknyás cseléd lányok iparkodnak, fejkendős kofák kínálják negédes szóval portékájukat. Kissé távolabb lángosok, kürtőskalácsok, kolbászok, sülték illatát hozza a szél legyek, méhek, darazsak dongása közepette

Továbbmegyek az úton, megbámulom a kis boltokat és a szélben ingadozó cégereiket, rácsodálkozom Grünbaum Ignác vegyeskereskedésére, ahol

minden kapható: stohlwerk cukorka, pemetefű, rágógumi, bajuszkötő, cipőgomboló, repülőso, pomádé és tranzisztoros rádió. Kissé elfáradtam és megéheztem, betérek a Siposba, a halászok kertjébe, az ingyencek törzshelyére. Kedvesen fogadnak, a kerthelyiség árnyas fái alá invitálnak. A szomszéd asztalnál népes társaság ülésezik. Krúdy köré tömörülnek, aki most a Kéhli vendéglő helyett itt ütött tanyát írók, költők, zenészek, filmesek, tévések gyűrűjében. Jobbján Tersánszky az elmaradhatatlan furulyával, mellette Kosztolányi, Lázár Ervin, Galsai, Móricz, Berda, Féja Géza, Bächer Iván, Závada Pál nevetgélnek, koccintgatnak, adomáznak, és éppen a Fahn kocsmából érkező Esterházyt üdvözlik Helló, Fancsikó! rivalgással.

A társaság minden pohár után hangosabb lesz. Pincérek hozzák a finomabbnál finomabb falatokat, Krúdy marhahúslevest rendel sok zöldséggel, vörös csonttal és pirítóssal, aztán rácpontyot, a többiek halászlét és utána persze kapros túrós csuszát. A szemközti megafonból Bilicsi éneke hallatszik: Jöjjön ki Óbudára, egy jó túrós csuszára! A csípős cseresznyepaprika megköhöggteti a mohón evőket, csúszik rá az ital, vörösbor, fehérbor, sör, pálinka, különöcknek gin, aki kocsival jött, annak kóla vagy üdítő.

Üldögélek a kockás abrosszal terített és szalvétával a morzsát is lecsapkodott asztal mellett, nézem szemközt, az akváriumban úszkáló, sorsukra váró halakat, melyek közül hálóval kifog egyet a vendég kívánsága szerint a pincérfiú. Az író társaság nagy nevetés és térdcsapkodás közepette vicceket, majd Aczél-korabeli történeteket mesél. Bentről cigányzene hallatszik, húzza a prímás a kedvenc nótákat, hogy aszongya hogy..., de aki a rockzenét szereti, azt is hallgathat. A biliárdasztalnál feltúrt ingujjú, izgatott úriemberek hadonásznak a dákóval, a sarokban a blattot verik vagy csocsóznak.

– Hat der gnädigen Frau alles gut geschmeckt? – tudakolja fizetéskor a főúr.

Megnyugtatom, hogy minden kitűnő volt, máskor is ide jövök. Fizethettem bankkártyával, koronával, pengővel, forinttal, dollárral vagy euróval is. Lassan beesteledik. Budán az első csillag kigyúl. Óbudán is. Lement a csúcsgyörgy, ideje hazamenni. Az utcán hosszú rúddal sorra gyűjtogatják a gázlámpákat, a házak előtt üldögélő asszonyok hárászkendőt terítenek magukra, mert Dunáról fúj a szél. Hajókürt harsan, esti harangszó kondul, a HÉV már ritkábban jár, a gyalogutat választom, hogy búcsút vehessek Ó-Óbuda sajátos hangulatától. Még így is visszaérek a késő esti tévéhíradóra.

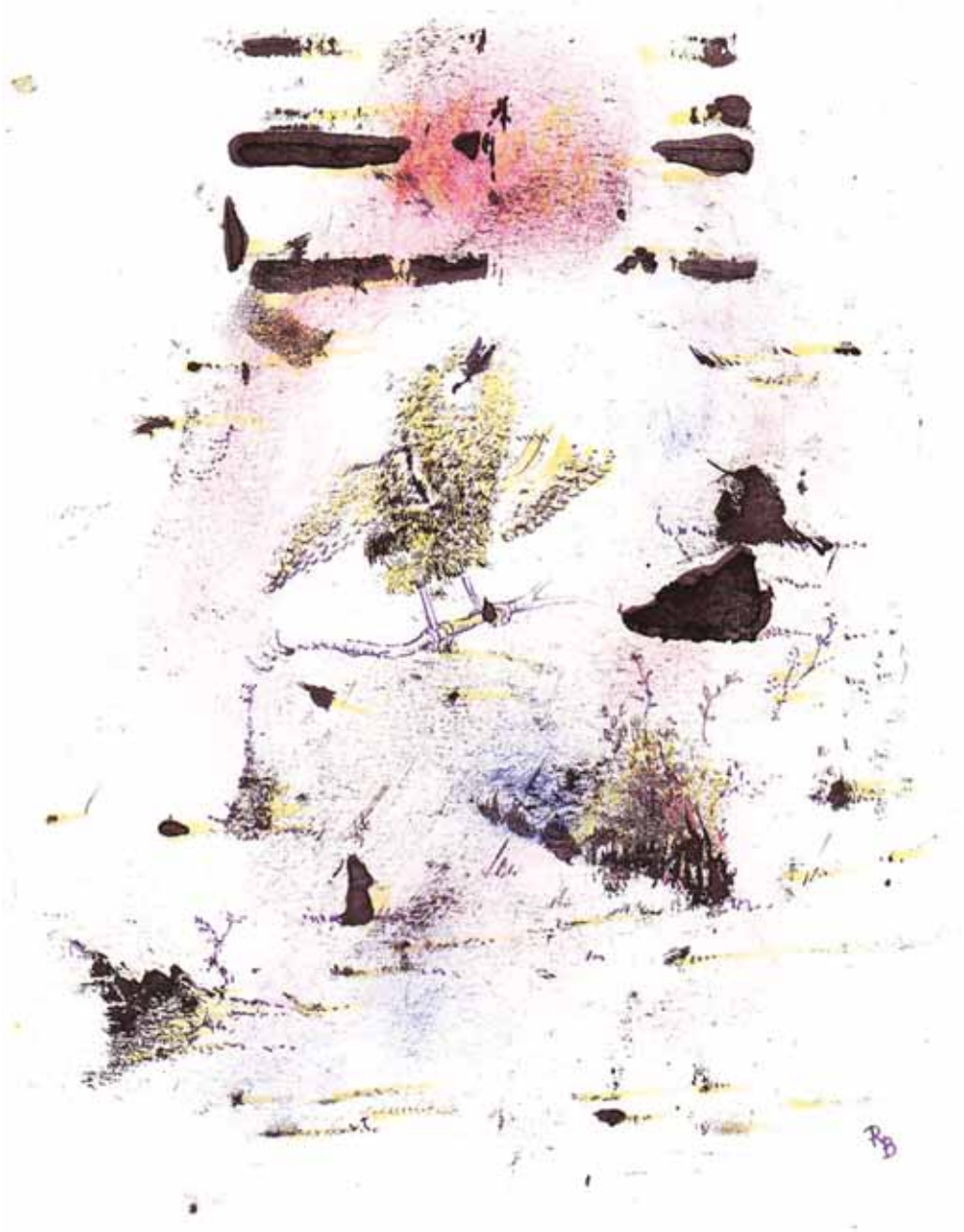
KŐFARAGÓ JÓZSEF
ANGYAL

CSENGERY BÉLA
CHARTRES

TAKÁCS KLÁRA
KATEDRÁLIS

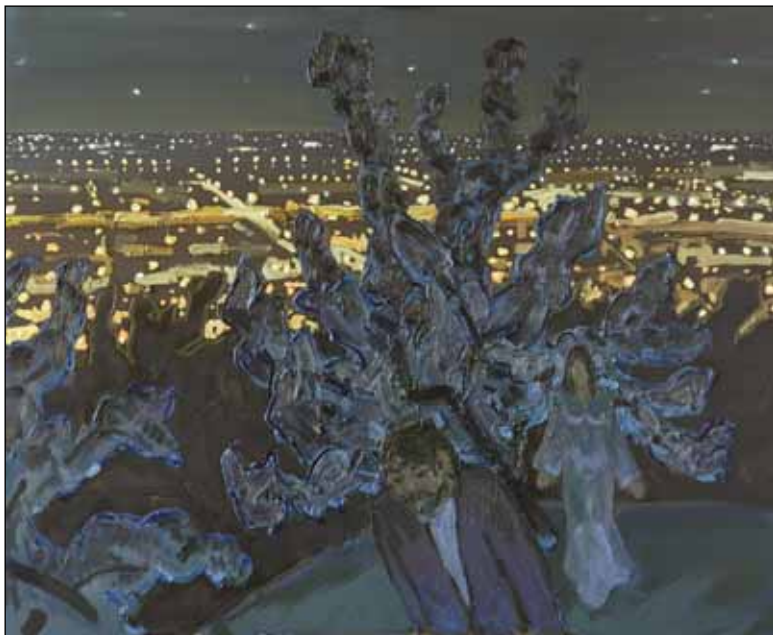
RÁK BÉLA
TAVASZ

SZENTGYÖRGYI JÓZSEF
VÉDELEM III.

GÁBOR ISTVÁN
JÁROM

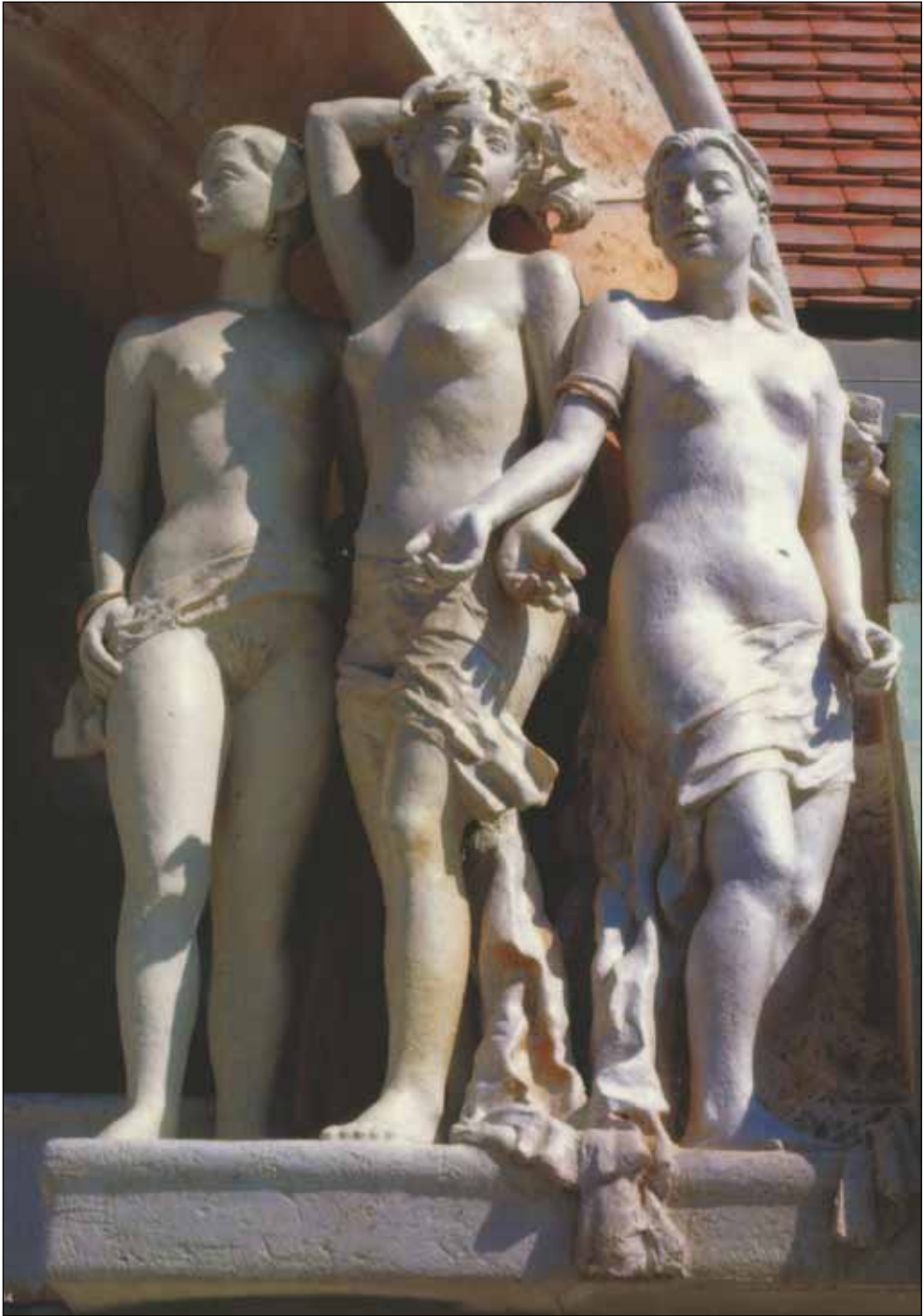
TENK LÁSZLÓ
SZOMORÚ VIRÁGZÁS ÉS LENT A VÁROS

ÁRKOSSY ISTVÁN
VÁNDOR

BARLAI LÁSZLÓ
FESTMÉNYE

PÁZMÁNDI ANTAL

III. KERÜLETI ÜRÖMI ÚTI IRODAHÁZ ÉPÜLETPLASZTIKÁJA (KOVÁCS GYULÁVAL)

Balázs Tibor

Exiliumi mezők*

A limeseken, Aquincumban
száműzött lett a hajnal és
létszámfeletti a poéta. Róma
fényei és komorló
messzeségei más időszámítást
vezetnek itt, a létbe vetetten
Heidegger, Catullus és Pannonius
tekintete pihen csak meg,
időtlenül. Minden más egyidős
mindennel és mindenkivel,
a tölgyek és a gyerekek egykorúak,
a várfalak, a kéziratok,
az auktorok, a fürdők, a kapuk,
a corvinák, a via romanák, a Vesta-
szüzek, a gestaírók,
a vindobonák, a luteciák,
a savariák, az argenteratumok,
a fekete seregek
egyidősek az itt született és itt
letáborozott istenekkel.

Az istenek is a száműzött
hajnalok kerevetein ébrednek, és
ébresztik a poétákat és
a kutakhoz igyekvő szüzeket.

Mert *anno Domini MMIX*-ben
nincs más tekintés, vissza,
nincs más révedés, nincs
más identifikáció, nincs más *ego*,
nincs más *ego sum*,
nem lehet más *cogito ergo*,
nem lehet más, zöldellőbb
vagy szikkadtabb exiliumi mező,

mert nem
hömpölyög itten
két múlt tiszta vize,

és te sem
léphetsz, poéta,
kétszer a Semmibe.

* Részletek a *Megérkezés Aquincumba* című versciklusból

Genezisek

Kik Silvia méhében fogantak,
és apjuk istenség vala,
és apjuk Mars isten vala,

meztéllábas isten,
rohan a Mars-mezőkön,
rómaiak, utánam,
parisiik nyomában,
hunok, avarok, alánok,
katalánok éthoszában,

eszmék fényfedésében,
empirikusan,
metafizikusan,
rohan a boldog isten
tudatlan és kelleetlen,
fedetlen fővel, isten,
ki lett légyen, ha nincsen,
nékünk-nem-várunk-isten,
ki szalad, s nevet, s nincsen,
a Tiberisen innen,
Danubiuson túlhan
Sincs-isten, aki itt van,

mert fegyverek
közt ők is elhallgatnak,
az istenek,

egek promócióján
csak kivetített
aquincumi csendéletek,

mert a háborúk istene
gyermek legyen, s fegyvertelen,
s fusson önkívületben
a légiós menetben,
szedett-vedett gúnyákban
százéves háborúkban,
ropogós, fehér ingben
a fegyverszünetekben,

és legyen kamasz s felnőtt,
és felnőtten szerelmes,

Mars isten öleljen nőt,
 asszonyt hozzon ő tűzbe,
 csavarja lángokba az asszonyt,
 s fogadjon az méhében
 gyümölcsöt, ékes terhet,
 kettős életet hozzon,
 a hét parázna dombon
 szüljön e széplány-asszony
 Rómának fejedelmet,
 anyafarkasnak lelket,
homo homini lupust,
 anyafarkashoz termett
 Romulust és Remust.

És mint a fattyak
 facsarodjanak
 ki anyjuk méhéből,

hisz apjuk vala isten,
 ki tehetetlen, itt lenn,
 akinek nincs hatalma
 csak serteperte *populus* felett,
 akinek nincs puvoárja
 csak obsitos kornétások,
 meztéllábasok s generálok,
 donkanyarok s karthágók
 léte és nemléte megett,
 ki itt megbújjik, isten,
 és nincs a Tiberisben,
 csendes folyókanyarban
 úszó fűzfaillatban,

csöndes vízen, teknőben
 az apa-isten nincsen,
 hová a csecsemőket
 elrejtették, el őket,
 mert szólt király parancsa,
 hogy vizekbe nyuvassza
 anya a csecsemőket,

s ettől visszhangzott Róma,
 és ekkor szólt Heródes,
 vízbe a csecsemőket,

ősvízből így lett Róma,
 ősvízből így lett a Világ,

és tündöklük a város,
 és egy szál olajág...

Lukáts János
Hajnal a hídon

A Csúcs-hegyet már nedves köd borítja,
a gyárkémények is mind ködbe vesznek,
a hajnal szürke fátylat ejt a hídra,
a fák didergő lombbal integetnek.

Lenn két uszály reng lusta hullám hátán,
fenn szürke felhő s még szürkébb köd ül,
pár kósza lépés végigdöng a járdán,
én is megyek, mélázva egyedül.

A város ébred, száz szemét kinyitja,
ott újra mozdul a félelmes élet,
de itt a híd, a hajnal hűvös hídja
bódult, sejtelmes álmából nem ébred.

Szepesi Attila
Ódon metszet

Júniusi
éjszakán
tüzet lobbant Szent Iván.

Máglya gyúl a
városvégen,
visszfénye fönn a hegy-élen.

Tört venyige
lángja gyúlik,
kék fák árnya toványúlik.

Öregtorony
oldalában
lélek száll a rőzselángban.

Kósza lélek,
sürge lélek
ideröpdös, odatéved.

Aki hívja
jósol annak,
ha a szélbe belehallgat.

Aki félőn
tovaűzi,
sorsát bőszen kibetűzi.

Füst kering a
teliholdhoz,
ágon vén kuvik rikoltoz...

Lányok
tüzet ugratnak,
sikoltozva mulatnak.

Kék láng,
veres láng,
lobogj egész éjen át!

Sikátor

Óbudai görbe utca,
szélzúgás a széle-hossza.

Oldalt Krúdy Gyula háza,
árnyék lépi, szél vigyázza.

Ablakán pötty fény se rezdül,
lélek erre egy se mozdul.

Csizmás őrszem, vén mitugrász,
rosszlányt leső aktakurkász.

Csillagjós se, csodaváró,
víg boszorka, léleklátó.

Mankón lépő vándor kódis,
nem hallatszik verkliszó is.

Nem jár erre csacsifogat,
triciklis vagy szódás lovak.

Táncoslány se, bús vigéc se,
csámpa-léptü múlt bolondja,

csak a foszló éj lidérce:
sánta kutya silbakolja.

Fekete dal

(változat egy Babits-versre)

Fekete éjben fekete mezőben fekete lovak,
fekete égből fekete órán fekete havak.

Fekete utcán csonka-bonka fekete fák,
fekete réten titkon nyíló fekete virág.

Kering a légben, fekete légben feketülve hangzó
éji toronyból feketén kongó fekete harangszó.

Fekete szelekben feketén zúgó fekete zenék,
fekete a lég és fekete a föld és fekete az ég.

Világvégi órán fekete álomból nem ébredsz sose,
fekete az arc is meg az ölelés is, minden fekete.

Nem volt soha nappal, holnap-váró hajnal nem volt soha még –
fekete a maszk és feketül alatta másik, feketébb.

Elfoszló szárnyak közt fekete pihékkal porhó kavargó,
csendülnek az éjben fekete igék és fekete dalok.

Alkímia régi barátaiért

Kik erre jártatok, már soha többé,
vár titeket négy égtáj, négy folyó.

Zenétlen tűntetek tova ködökkel és zajló vizekkel,
hiába játszottok átváltozást.

Holnapot feledők, tegnapra várók,
hiába mímeltek, mint valaha

árnyék-vesztő szentet vagy kóbor igracet,
hazátlan csavargót, kinek szeméből kilobog a téboly.

Gólyalábon billegtek fönny a teliholdban
párját veszített félcipőben,

szelek cibálta fekete kabátban
és nincsen nevetek,

füttyögő suhancok, selypegő békalánykák,
nyirkos ködből valók.

Minden emlék egy elfelejtett évszak:
zöld tavasz, kék nyár, arany ősz, ezüst tél.

Mai dalnokok, antik hangszerrel

Lengyelne Kurucz Katalinnal, az Aquincumi Múzeum munkatársával Elek Szilvia beszélget

Római kori emlékek, romok, tárgyak, ma is élő és beszélő különös kövek között jár az, aki az Aquincumi Múzeumban sétál. Itt minden a múltról szól, még hozzá arról a szinte felfoghatatlanul régi múltról, amelyről – sajnos – még ma is oly keveset tudunk.

A múzeum munkatársai megszállottan keresik a válaszokat kérdéseinkre. Kutatják és próbálják megfejteni azt a rejtélyes és távoli korszakot, amely történelmünk része, még akkor is, ha Pannónia történetével csak érintőlegesen foglalkoznak az iskolai történelemkönyvek.

Az antik kultúra megismertetése, közkinccsé tétele, ez az aquincumi muzeológusok legfontosabb célja. Elhivatottságukat bizonyítja az a számos nagyszerű és izgalmas kezdeményezés, rendezvény, amely az utóbbi években egyre népszerűbbé teszi ezt a múzeumot, mind a nagyközönség, mind pedig a szűkebben vett szakmai érdeklődők körében is.

A Papp János színművész kezdeményezése nyomán született Aquincumi Költőverseny immáron tizenkettedik éve kerül megrendezésre az antik falak között, évről évre mind nagyobb érdeklődést kiváltva, s ebben az évben egy újabb versenyt is kiírt a múzeum – közösen az Óbudai Társaskörrel –; ez volt az 1. Aquincumi Dalnokverseny.

Erre a versenyre a szervezők zeneszerzőket invitáltak, olyanokat, akik a rendkívül népszerű és egyedülálló aquincumi orgona kísérelő hangjaira komponáltak énekelt művet, még hozzá a tavalyi költőverseny díjazott verseinek megzenésítését.

A verseny kiírása kétségtelenül bizarr és izgalmas feladatot adott a zeneszerzőknek, hiszen egy 2000 évvel ezelőtti, összesen tíz billentyűvel rendelkező, fűjtatóval működő instrumentumra kellett komponálniuk. Ennek ellenére (vagy épp ezért?) a verseny komoly közönségsikerrel kísérve zajlott le június 21-én.

Kurucz Katalint, a múzeum közönségkapcsolati munkatársát, a verseny szervezőjét a dalnokversenyről és az aquincumi orgonáról faggattam.

Elek Szilvia: *Hogyan merült fel a zeneszerzői verseny ötlete, és mi volt a verseny célja?*

Kurucz Katalin: Az egész kezdeményezés a költőversennyel indult. Mivel múzeumunkban igen erős az akarat arra vonatkozóan, hogy az antik kultúrát népszerűsítsük, vannak rendezvényeink – mint például a római ünnepek, a Floralia vagy a Nimfa-ünnep –, ezeknek mind az a célja, hogy becsalogassuk a

látogatókat és rávilágítsunk arra, hogy nagyon érdekes és értékes ez a kultúra, másrészt hogy azt a rendkívül erős „amerikai kultúrát”, amely ma mindenhol hat az emberekre, valahogyan ellensúlyozzuk. Ennek hatásait sajnos már a múzeumi látogatókon is látjuk, akik végigrohannak a múzeumon, várják a „nagy durranást”, aztán rohannak tovább egy következő programra. Az európai kultúra viszont nem erről szól. Hanem arról, hogy leüljünk, elmélyedjünk, időt hagyjunk a gondolkodásra. Sajnos ettől jelen korunk egyre inkább kezd elszakadni. Egyéb rendezvényeink szűkebb szakmai köröknek szólnak, ezek közé tartozik a költőverseny, és immár a dalnokverseny is.

Megpróbáljuk programjainkban azt megjeleníteni, amit a látogató máshol nem talál meg.

A költőversenyhez egyébként az is kapcsolódik, hogy a múzeumnak egyik kutatási köre az antik művészetek megismerése mellett az is, hogy hogyan él tovább Aquincum a képzőművészetben, a költészetben és minden más művészetben. A költőversenynél jó partnerre találtunk a Pannon Művészeti Alapítványban és Papp Jánosban, akik segítségével antik színházi előadásokat is tartunk már évek óta. Jelenleg például a Lüsizstraté látható a romkertben. A költőverseny sikerén felbuzdulva pedig az idén elindítottuk a dalnokversenyt, kapcsolódva e világhírű zenei emlékünkhöz, az orgonához, de már az elkövetkezendő éveket is tervezzük, szeretnénk ugyanis a képzőművészetet is bevonni elkövetkező versenyek közé.

E. Sz.: *Az aquincumi orgonán kívül található más zenei tárgyú lelet a múzeum területén?*

K. K.: Igen, apró zenei emlékeket őriz még a múzeum. Ezek például a kis csengettyűk vagy sípdarabok. Valamint készült egy kithara-rekonstrukció Lotz Károly operaházi freskói nyomán, amely nem aquincumi lelet, sőt nem is pontos rekonstrukció, de mindenképpen értékes és érdekes dolog. Meg is szólaltatható, és időnként, egyes rendezvények alkalmából meg is szólaltatjuk. Igazából a múzeum gyűjteményében nincs több akkora jelentőségű zenei tárgy, mint az orgona. Ábrázolásokkal viszont találkozhatunk, például az Eskü téri erőd elejéről került elő a „crotalumos táncosnő”, kőbe vésve, ahol a táncosnő kezében látszik ez a kasztanyettaszerű római hangszer. Campona területéről is van egy táncosnő-ábrázolásunk. De ezek elenyésző jelentőségűek az orgonához képest, hiszen sehol a világon nem találtak olyan római kori orgonát, amelynek ennyi alkatrésze megmaradt volna.

E. Sz.: Ezek az eredeti alkatrészek hol vannak? Úgy láttam, hogy a kiállított tárlóban másolatokat lehet látni.

K. K.: Az eredeti alkatrészeket a budai Várban őrzik, trezorban. Így csak külön engedéllyel rendelkező kutatók tekinthetik meg.

E. Sz.: Meglepődve olvastam az orgonaterem falán lévő feliraton, hogy az orgonát gyógyításra is használták. Mit lehet erről tudni?

K. K.: A római korban tudták, hogy kellemes muzsika hangjai mellett könnyebben gyógyulnak a betegek. Tehát ez nem mai felfedezés, ezt már a rómaiak is kitalálták. Természetesen semmi bizonyítékunk nincsen arra, hogy ezt az orgonát is használták erre a célra, de általánosságban a szakirodalomban számos helyen említik, hogy a rómaiaknál a zene kiemelt helyet kapott a gyógyításban.

E. Sz.: Akkor ezek szerint, ahogyan a görögöknél a színházi előadások lelki terápiás céllal jöttek létre, így lehetett ez a rómaiaknál a zenével is? Ez egy-fajta – mai szóhasználatlal élve – zeneterápia lehetett?

K. K.: Igen, pontosan, mondhatjuk ezt így is.

E. Sz.: Aelia Szabinát összefüggésbe hozzák az orgonával. Állítólag ő játszott ezen a hangszeren.

K. K.: Igen, ez egy érdekes dolog. Ugyanis erre nincsen semmi konkrét bizonyíték. Ez mind csupán feltételezés. Aelia Sabina férje a Flórián téren állomásozó légio zsoldos katonája volt, maga is orgonált, és Aelia sírfeliratára azt írta, hogy felesége szépen énekelt, orgonált, és valamilyen pengetős hangszeren is játszott, de hogy melyik orgonán orgonált, erről nem tudunk pontosat.

E. Sz.: Lehet, hogy több orgona is volt?

K. K.: Elképzelhető, hogy igen. Az is meglehetősen lehet a látogatók számára, hogy ilyen kicsi ez a hangszer, pedig valószínű, hogy nemcsak ilyen kicsi orgonákat építettek az ókorban, hanem ennél sokkal nagyobbakat is. Ez a kicsi, fújtató orgona egyébként még ma is megtalálható például Indiában, utcai vagy népi hangszerként, tehát ez az orgonatípus még ma is él.

E. Sz.: Vízi orgonának hívják az aquincumi orgonát, holott kézi fújtatóval működik. Ennek mi az oka?

K. K.: Az elmúlt év őszén tartottunk egy szakmai konferenciát az orgonával kapcsolatban, és bizony akkor derült ki, hogy hiába régi felfedezésű ez a hangszer, valójában még igen keveset tudunk róla. Még az sem biztos, hogy billentyűkkel szólaltatták meg, de abban is bizonytalanok a kutatók, hogy víz vagy levegőoszlop segítségével jöhetett létre a hangja. Tehát ez az orgona igen rejtélyes hangszer.

E. Sz.: De mi mással szólalhatott meg ez a hangszer, mint billentyűkkel? Sok antik ábrázoláson láthatunk billentyűkön játszó játékosokat.

K. K.: Például különféle csúszkákkal. Visszatérve az alapkérdésre: vízi vagy fújtató hangszer – mi ezt az orgonát rákapcsoltuk vízhengerre is, és azzal is tökéletesen működött. Lehet, hogy soha nem tudjuk meg, valójában mi hajtotta. A vízi elnevezés pedig onnan is eredhet, hogy Hydraként szerepel a latin nyelvű bronzfeliraton. De még az sem kizárt, hogy abban az időben az orgona elnevezése annyira kapcsolódott a vízi működéshez, hogy már a légfújtatóshoz is ezt használták.

E. Sz.: Milyen további zenei események várhatóak a múzeumban a jövőben?

K. K.: A dalmokversenyt mindenképpen folytatjuk, de az orgona rendszeres bemutatását és egyéb kamarakoncertek megrendezését is tervezzük. Nagyon örülnénk annak is, hogyha találnánk olyan muzsikusokat, akik zenetörténészekkel, régészekkel együttműködve komolyan foglalkoznának az ókori zenével, hiszen ez egy nagyon izgalmas téma, és még kitaposatlan a hozzá vezető út. Vagyis kiaknázatlan ez a lehetőség. Mi, a múzeum részéről minden segítséget megadnánk, amit csak tudunk, így e cikk nyilvánosságát is kihasználva mondhatom, hogy várom azokat a vállalkozó szellemű zenészeket, zenetörténészeket, akik szívesen foglalkoznak ezzel a korszakkal.

Toldalagi Pál, erdélyi származású költő, a harmincas évek közepén költözött Óbudára. Negyven éven keresztül a „Városi Házak”-nak nevezett lakótömbben élt, a Bécsi út 92. negyedik emeletén. Bár költészete a negyvenes években Pilinszky Jánoséval „iker-sillagzatként” tündökölt, és verseit Füst Milán és Weöres Sándor is kitartóan kedvencei közé sorolta, mára tizenkét kötetes életműve a feledés homályába merült. Mégis, 2001-ben ideiglenesen védetté nyilvánították az Óbudai temetőben nyugvó művész síremlékét – 2002. június 13-án pedig Óbuda-Békásmegyér Önkormányzata emléktáblát avatott egykori lakóházának falán. Sajnos nyugóhelye elhanyagolt, gazos állapotban van jelenleg. Csak reménykedni lehet abban, hogy sírját és életművét újra felfedezik, és elfoglalhatja méltó helyét az irodalomtörténetben mint a Nyugat harmadik nemzedékének kiemelkedő lírikusa.

Basa Viktor

Toldalagi Pál

Adagio

A templomtorony órája megkondul.
Esik a hó. A házak merev szentek.
Ha idegen a kapukon becsenget,
egy percre ébrednek, majd újra zordul,
fagyos malasztal horgadnak. Magányos,
nagy bánatukban pillednek a lámpák,
hosszan bámulják a cselédleánykát,
ki hóna alatt zöld karácsonyfát hoz.
A vén gebén nagyot csattan az ostor.
Oly tétován és botladozva lép
ember és állat. – Minden csodaszép,
halott fehér és roskadoz a hótól.
És csörömpöl a rozsdás hólapát
és haloványan, hónál fehérebben
álmatlan hold a kék égre kilebben
és hideg hóval mossa le magát...

Pásztortűz, 1935, 19.

Szonett H-mollban

Puhaléptű macskák olykor éjszakákon
mellemre fekszenek halkan dorombolva,
mint mikor mélázva énekel az óra
és könnyező, őszi alkonyokra vágyom.

Fülletleg szemekkel néznek puhatolva,
parázsló szemükben önmagamát látom.
Kezem lágyan simít bársonyos bundákon
és gondolok fáradt, alkonyult napokra.

Puhalábú macskák olykor ódon éjen
sötétben surrannak ablakomon által
és elülnek alvó testem melegében:

figyelnek, lihegnek félig nyitott szájjal,
megvernek szemükkel, fülletleg szemekkel
és elfutnak halkan harangszóra reggel.

Tükör 1935/1, 9.

A lány és a macska

Mint karcsú hölgyek ébrednek a fák
és sóhajuk a lomha légbe olvad.
Arany tükrébe megnézi magát
s laza függönyét bontja bánatos nap.

Hús szellő zörrent nádtetős tanyát
és sárgapelyhes csirkehad a korhadt
vályút kutatja nagy-csipogva át.
A kút mögött egy bodza-féle sorvad.

Nyílik az ajtó. Tétován kilép
a borzashajú, nagylábú cseléd.
Kerek szeme álmos, kíváncsi-kék.

Nyomában setteng lomposan a macska,
puhán toppan a földre csöppnyi talpa
s szürke szemében még az éjjel ég.

Tükör 1936/3, 203.

Délelőtti szélcsönd

Ó, hajnal, hosszú nevetés,
szétrezgő színek, ének és
dajkáló nők a fák között.
Gyerekkocsijuk itt zörög
a ház előtt, a homokon, –
feléjük barnul homlokom,
amint kihajlok s nézek egy
öreg leányt, ki erre megy.
Felhők felül, alatt a zöld.
A nap, akár egy nagy letört
elalvó rózsa, úgy tüzell.
Nevetve fut ernyőivel
tíz-húsz hatalmas és fehér
gyerekkocsi s a zöldbe ér.
S rikolt a fűrj a tarka fán,
kacsázva jár a vén leány
s a tornyokon a fákon át
házunkig küldi dallamát
az új harang, a nagy betűs.
A fény egy könyvcímet betűz.
Átnézi lassan képeit
s akár a vén leány, oly szelíd!

Vasárnapi Újság, 1936. június 28., 8.

Városi reggel

Hét óra volt. Kiléptem a kapun.
A villamos épp csengetett
s felébresztette rest habokban ringó
bizonytalan, bús lelkeimet.
Szétnéztem – és a fény szemembe nyilalt,
a fény, s az orgonák sora.
S a lombok közt, úgy tetszett, csillog, fénylik
egy titkos, néma harsona.

Micsoda hajnal, örvendtem, be szép
e nyári pompa: foltok és színek.
Micsoda pontos, friss hajtása van
a kertek árnyas ösvényeinek.
Örvendtem és álmélkodtam bután,

hogy lehetséges ennyi szép
s gyűrűkbe vonta lábaim körül
testét a hajnali vidék.

Reám tekerte foltos gyűrűit
s a moccanás belém rekedt.
Hatalmas, tollas sárkány-szárnyait,
a szárnyba hajló kereket
kitárta, s már úgy tűnt nekem:
most véged! biztos elragad.
Vagy nyugtalan testének gyűrűi
szegény fiú, megfojtanak.

Igy álltam egy, vagy két órája tán
s kiszállt belőlem még, ami
a tegnapról reám maradt: a gond,
s az élet számos, kis panaszai.
Hajlíthatatlan lettem és kemény
s fehér, mint folyami kövek.
Királyvizében mosta csontjaim
a nyári bűvölet!...

Élet, 1936, 1153.

TOLDALAGI PÁL EMLÉKTÁBLÁJA ÉS SÍRKÖVE

Fráter Zoltán

Utolsó liter a Kéhlitől

Milyen lehetett hazamenni a régi Óbudán, az elmúlt század harmincas éveiben, szívet, tüdőt alaposan próbára tevő iszogató és dohányzás után, zsendülő fű, friss lombú fák és virágzó orgona illatával teli tavaszi éjszakán? Ott, ahol az emberek – mint Márai Sándor mondja – még valódi, évszázados, gondosan pincézett és fedett, gyakran tatarozott, sárgára mázolt földszintes házakban laktak, s mindenki saját pincéjében gyalulta a káposztát és fejtette a bort. Márai, amikor regényt írt Krúdyról, sűrűn eljárt Óbudára, hogy „Gyula úr” utolsó éveinek színtereit felkeresse. Az a kávéház, melyre emlékezésében utal, a mai Óbudai Társaskör épületével azonos, bár Krúdy idejében más volt a belső elrendezése. Márai szerint Krúdy sokat időzött a vendégszerető termekben: „Élete végén a Templom utcában lakott, a kurta óbudai utca egyik földszintes házában, melynek ablakai egy külvárosi éjszakai kávéház bejáratára nyíltak. A kávéházban évtizedeken át a fürdősök, dögönyözők, zsokék, a pesti éjszakából kaptos fejjel Óbudára zarándokolt kispolgárok találkoztak az éjjeli órákban. A tulajdonos színésznek készült, s néha személyesen is fellépett kávéházának zenekari emelvényén, az éjszakának ez útszéli, parányi színpadán, és saját szerzeményű dalait énekelte. Az első teremben öreg zsokék biliárdoztak. Itt szeretett ülni, éjfél után, hazatérés előtt, üveg sör mellett. A kerek, fekete márvány kávéházi asztalra könyökölt, sört ivott és nézte a biliárdozókat. Legszívesebben egyedül ült, minden-

fajta társaság zavarta. A zsokék és pincérek ismerték kedvteléseit és tisztelték magányát. Órákon át tudott egyedül ülni, sör vagy bor mellett, s hallgatni. De nagyon szerette elnézni, ha a részeg virtuskodók éjfél után verekednek. A kávéházban ismerték az öreg író passzióit, s néha mesterséges verekedéseket rendeztek tiszteletére. Óbudán még pártolják az irodalmat.”

Kissé meglepő, hogy az emlékező pályatárs ehhez a kávéházhoz köti a nagy előd utolsó estéit, s szót sem ejt Krúdy másik kedves helyéről, a szintén nem messze található Kéhli vendéglőről. Pedig az akkor már öregedő, beteges úriember, aki legjelentősebb elbeszélőink közé tartozott, innen tért haza, mielőtt végleg elaludt volna. A látszólag álomvilágban élő, s élete végén kényszerű óbudai szegénységbe jutott alkotó illúziók nélkül ismerte korát.

Amit Krúdy a prózában megvalósít – az anekdota felbontását, a történet széttörését, a felemás érzések ötvözését, az ellentétes minőségek együttes szemléletét, az élet és étel misztikáját, a szerelem és halál közelségét –, a századelőn Ady is érzékeltette verseiben. Krúdy hőseinek az élet teljessége helyett kalandok, félbehagyott kísérletek, sorstörések jutnak, törmelékek, de ezek a törmelékek magukban őrzik még egy hajdanvolt egység emlékét, ízét, hangulatát. Talán ettől olyan édesek, fájóak, búsak és – némelykor – cinikusak. Ady híres verssora, a sokat emlegetett „minden egész eltörött”, a Krúdy-művek alapérzését is jellemzi, hiszen az ifjú-

kori elbeszélésektől kezdve, a Szindbád-novellákon át, *A vörös postakocsi* és megannyi más regény meséjében *minden láng csak részekben lobban, minden szerelem darabokban*, mivel *minden egész eltörött*.

Eltörött az az élet is, melyet Krúdy élt, és amely Óbudán, méltatlan körülmények között fejeződött be. Utolsó éveiben egyetlen méltó környezete, különösen a végső hetek kihűlt, áramtalanított dolgozósobájával szemben a Kéhli vendéglő, mely otthont nyújtott az egyre magányosabb, egyre több rendellenességgel küszködő írónak. Gondolhatott-e, akár egy pillanatra is életének summázatára 1933 borongós tavaszán, kivált május első napjaiban, visszavonhatatlanul közeledve 12-e halálos hajnalához?

Magyar írónak valahogy sohasem adatott meg az a kényelem, hogy egyetlen feladata legyen gyönyörű sorokon merengeni. A magyar írónak ugyancsak számolnia kell azzal, hogy a vele azonos anyanyelvet beszélők létfeltételeit, szabadságát vagy annak hiányát mindig beleszerkeszti alkotásaiba az élet.

1933-ban Krúdy, aki mellel egyik európai léptékkal mérhető írónk is, már véglegessé váló óbudai magányában él, és kétségbeesett kísérleteket tesz írásai elhelyezésére, de egyre nyilvánvalóbb, hogy a lapok valójában alig tartanak igényt műveire, a szerkesztők kelleetlenül, késleltetve, mintegy kegyeletből közlik tárcáit, novellát. A „jobb körökből” kikopott, s láthatóan megöregedett. Szárnyaszegetten, a szívbjaj szorításaitól fuldokolva, a halál közelében él. A hajdani híres ínyenc lesóványodva, étvágytalanul írja gasztronómiai szertartásokban bővelkedő novelláit, a „gyomor örömeit”. Tartozásai miatt a villanyhálózatból kiiktatja a hivatal, súlyos labkérhátra-

lékai miatt kilakoltatás elé néz. Ezt a nyilvánvalóan beteg, nyomorgástól és munkától elgyötört embert az utolsó bántalom a politika részéről éri, annak ellenére, hogy sohasem politizált párt-hoz igazodva. A halála előtti napon a kormány sajtófőnöke számon kéri tőle magyarságát, mert egy „rendbontó” felvidéki magyar újságban közölte írásait. A kisnemesi ősökkel büszkélkedő Krúdy, a negyvennyolcas honvéd kapitány unokája, a családi hagyományt nagy becsben tartó nyíregyházi ügyvéd fia, a nemzetével mindenkor közösséget vállaló magyar író ezt a felelősségre vonó, megalázó vádaskodást és magyarsága firtatását kapja érdemrendül négy évtizedes munkálkodásáért.

A körüti Kőműves vendéglő után este a mindig menedéket nyújtó Kéhlibe tér, kedves kikötőjébe. Itt még záróra után is maradhatott, ez külön kiváltsága volt. Amíg a pincérek rakodtak, standoltak, még iszogathattak kicsit. Min töprenghetett akkor, ott a magányos asztalnál, ahonnan sehogy sem akaródzott hazafelé indulni? Sejtette-e, hogy a Templom utcai lakáshoz vezető útja, mely az ő öles lépteivel száz lépés sem, utolsó gyalogútja lesz? Mit is vihetett volna erre a nagy útra mást, mint palackba zárva Kéhli szellemét? „Édes szívecském, Józsikám – dörmögte halkán a főpincérnek –, én elvinnék magammal egy liter bort, betöltene nekem egy literes zöldszilvánit...” Éjjeli fél kettőkor történik ez, és a magyar írónak három-négy órája van még az életből. Boros fejjel, hazafelé botorkálva, mire gondolhatott utolsó útján a kalandok és mesék fejedelme? Elkísérte-e utolsó útjára Szindbád, vele volt-e Alvinczi Eduárd, Rezeda Kázmér és megannyi hőse, száz és ezer alakban? Végiggondolt-e életén, a dicsőséges és

nyomorúságos ötvenöt éven, eszébe jutott-e édesapja, akit máris öt évvel túlélt, de akitől szívbját is örökségbe kapta? Bizony, a szív többször rendetlenkedett az utóbbi időkben.

Milyen lehetett ama éjszakai hazadöcögés az óbudai májusban, a fagyos ágy és a búcsúzó sóhajtás a reggeli derengésben? Szeretném hinni, hogy a hazafelé baktató Krúdy – a modern magyar író és konzervatív magyar úr – valahol mélyen, őseitől örökölt idegrendszere mélyén érezte, tudta már a közeli halált. Nem izgatták már a tartozások. Elviselte az áramszünetet, készülvén egy sokkal hosszabb, végleges sötétségre. Az utolsó száz lépés közben nem érdekelte hátralek, kiköltöztetés, mert érezte, tudta, hogy hajnalban végleg máshová költözik. Felvillant-e vajon emlékezetében fiatalkori írása, a *Szindbád álma*, melyben jó előre megírta saját halálát is? „A szívgyörcsök ismét kopogtattak Szindbád úrnál, és ugyanezért elhátározta, hogy megteszi végső előkészületeit a bekövetkezendő halálhoz” – írta ebben a novellában, mint ahogy azt is: „Mire reggel lesz, elmegyek.” Szindbád a kopott szőnyegen fekve, mereven bámulta a felfüggesztett lámpás két villanyégőjét – „Amíg azt a két villanykörtét látja, addig nincs baj” –, az áramtalanított lakásban Krúdy legfeljebb a pislákoló gyertya fényét figyelhette a végső roham előtt. Még megitta a Kéhliből hozott bort, szemtanúk állítása szerint reggelre az üveg üresen állt az ágy lábánál. Aztán elaludt és álmában megérkezett Majmunka, aki kezével egykor gondosan lenyomta Szindbád szempilláit is. De a hideg ágyban hánykolódó magyar íróban a nagy rádöbbenés előtt – igen, most valóban eljött az idő – átsuhan

még egy gondolat, a vég közvetlen közelében. Szája mosolyra húzódik, kezét ökölbe szorítja, de oly furcsán, hogy utolsó erejéből ujjjaival fügét mutat. Ezt nektek, uzsorások, ezt nektek, itt maradók. Meghalt, mert meg akart halni, mert élni az *egészen eltörött világban* már nem volt érdemes.

Boldogan halt meg, mert a halál árnyékában a felismerés boldogsággá töltötte el. Boldognak képzelem Krúdyt, mert a mélybe zuhanás előtt rájött valamire, olyan igazságra, mely azon az éjszakán vakító fénnel lobbant fel előtte. A szívek hajósa meghitt, mondhatni baráti viszonyban volt a halállal, de arról, hogy voltaképpen milyen is lehet, csak az utolsó pillanatban tudott meg valamit, éppen annyit, amennyi a nagy átkeléshez elegendő. Még hirtelen halál esetén is van egy pillanat, vagy annak törtrésze, amikor az élőben már tudatosul, hogy mindjárt meghal. Ekkor pereg le életünk filmje, hihetetlenül rövid idő alatt, és a boldogan halók ekkor jutnak el valamiféle tudás birtokába, mellyel mint Kháron ladikján átkelnek a végtelenbe. Az a liter bor lényegesen megkönnyítette Krúdy Gyula utolsó perceit és olyan tapasztalathoz juttatta, mellyel boldogan, mint a tudás birtokosa léphetett a halál birodalmába.

Ez a felismerés pedig nem valamiféle nagyszabású, örök érvényű bölcsesség, nem valamiféle mindent megoldó, mindenre orvosságot nyújtó recept volt, hanem egy aprócska, ám igencsak lényeges megfigyelés. Az élet – ötlött fel a haldoklóban – végtelenül kicsinyes, nevetséges, hitvány és komisz dolog, *de van benne zöldszilváni*. A halál, bármilyen legyen is, nem tud olyan lenni, mint a zöldszilváni. És éppen elegendő ennyi tapasztalat.

Szentmártoni Szabó Géza

Antonio Bonfini cenotáfiuma Óbudán

HAC SUB TUMBA IACET BONFINIUS, GENTE PICENTUS,
DOCTUS ET INGENUUS, AUCTOR AMOENUS ERAT.
HIC EIUS OSSA CUBANT, SED QUOD HISCE OMNIBUS MAIUS
IAM SUAS HISTORIAS HUNGARA TELLUS HABET.

MÁTYÁS KIRÁLY KRÓNIKÁSA,
A MAGYARRÁ LETT ANTONIO BONFINI EMLÉKÉRE,
AKIT AZ EGYKORON ITT ÁLLÓ
SZENT MARGIT KÁPOLNÁBAN TEMETTEK EL.
ÁLLÍTTATTA ÓBUDA-BÉKÁSMEGYER ÖNKORMÁNYZATA
AZ ÚR 2008. ÉVÉBEN.

A reneszánsz év alkalmából, 2008. december 13-án avatta fel Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, a Szent Péter és Pál főplébánia-templom déli falánál, Mátyás király udvari történetírójának, Antonio Bonfininak jelképes síremlékét.

A Szörényi László irodalomtörténész kezdeményezésére állított, vörös márványból faragott cenotáfium Seres János szobrászművész alkotása. A köre vésett epigramma Kulcsár Péter fordításában így szól magyarul:

Bonfini nyugszik e sírban alatt, Picenónak a sarja,
Tisztesség, tudomány, szép szó volt az övé.
Csontjai fekszenek itt, de az ő történeti műve
Már a magyar földé, s ennél semmi se több.

Az emlékmű háta mögött álló plébániatemplom a XVIII. században épült, mégpedig annak a török időkben elpusztult középkori templomnak a helyére, amelynek Antiókhiai Szent Margit szűz és vértanú volt a védőszentje. A hajdani kápolna, majd városi plébániatemplom helyét az alapfalakat kirajzoló kőberakás jelzi. Nos, vajon miért került éppen ide Bonfini mester emlékműve?

Nem a teljes bizonyosság alapján történt a hely kiválasztása, hiszen Bonfini életének utolsó napjairól kevés valós ismerettel rendelkezünk. Azt az immár 150 esztendősi hagyományt, amely szerint Bonfini az óbudai Szent Margit-templomban temették volna el, egy neves erdélyi tudós, Gróf Kemény József (1795–1855) történetíró, az MTA tagja teremtette meg, azzal az Új Magyar Múzeum című folyóiratban megjelent írásával, amely 1854-ben jelent meg, *Bonfinius élete, és munkáiról* címmel. Kemény József ebben a hosszú tanulmányában alaposan áttekintette Bonfini történeti művének kiadástörténetét. A közleményben felsorolt valóságos könyvek adtak hitelt annak az adatnak is, amelyen a szerző imígyen adott elő:

„Bonfinius halálának ideje kikutatásában sokat tapogató Pray, aki Annalium IV. részéhez írt előbeszédében azt bizonyította, hogy Bonfinius az 1515. esztendő el nem érheté, ily című munkájának »De Prioratu Auranae« 60-dik lapján pedig bebizonyítani ügyekezett, hogy Bonfin az 1505-dik évet el nem érte. Mind születése, mind pedig halála idejéről felvilágosítást kapunk a következő című könyvben: »Breviculum Chronologicum in quo quid in tempore per diversos annos notatu dignius acciderit, congestum reperitur. Industria Joannis a Rhenis de Monte Joannis. Coloniae Marcus Gymnicus excudebat MDXLVIII.« in 8o, a hol a 195. lapon ezt olvashatni: »Marcus Antonius Bonfinis Asculatus vir de eruditione et Pannonum Historia optime meritis, dum iam in patriam reversurus, reluctante licet Pannonum rege, semet itineri accomodasset, initio veris anni 1503 appoplexia repente tactus Budae anno aetatis LXIX, non sine omnium bonorum – habeat enim et invidos – luctu obiisse fertur, sepultus in sacello Sanctae Margarethae.«

Született tehát Bonfinius 1434, – meghalt Budán 1503-nak tavaszán, eltemettetett Szent Margit kápolnájában.

A sírkövére írott verseket egy 1568-beli bonfiniusi kiadásnak címlapjára így lelem beírva:

»Epitaphium Antonio Bonfinio positum

Hac sub tumba iacet Bonfinius, gente Picentus,
Doctus, et ingenuus, auctor amenus erat.
Hic eius ossa cubant. Sed quod hisce omnibus maius,
Iam suas historias Hungara tellus habet.«

Életéről egy különös értekezést írt D. W. Moller »De vita Antonii Bonfinii. Altdorf, 1698.« In 4-o, – de ezt még nem láthattam.”

A fenti idézetben olvasható latin szöveg magyarul a következő: Az Ascoliból való Marco Antonio Bonfini, a tanultság és a pannon história tekintetében leginkább érdemes férfiú, amikor már hazájába készült visszatérni, jóllehet a Pannonok királya ellenkezésével, magát az útra felkészítette, úgy mondják, hogy az 1503. esztendő tavaszának kezdetén, hirtelen kapott gutaütésben, 69. évében, összes jóakarójának siralmát sem nélkülözve – voltak ugyanis irigyei is – halt meg Budán; Szent Margit kápolnájában temették el.

Kemény József ezen adatát a későbbiekben tényként kezelve, átvette az utókor. Helmár Ágost, Ábel Jenő és Császár Mihály gyanakvás nélkül használta fel ezt az adatot. Juhász László 1936-os Bonfini-kiadásának előszavába beillesztette a Kemény József által lejegyzett, állítólagos sírverset is. 1994-ben, a Kulcsár Péter által magyarra fordított Bonfini-kiadás előszavában, az epitáfiumnak a fentiekben már idézett magyar változata is megjelent.

Sajnálatos módon, a kutatók figyelmét nem keltette fel Tagányi Károly (1858–1924) egyik könyvismertetése, amely 1893-ban, a Századok című folyóirat hasábjain jelent meg. Ebből idézzük most a következő figyelemre méltó sorokat:

„[Kemény József] míg élt, Erdély egész történetének anyaga úgyszólván az ő monopóliuma volt. Kiváltságos helyzetének fölényét és biztonságát azonban nálánál senki jobban ki nem használta. A levéltárak ajtain kívül rekedt történetírók közt valóságos oraculum gyanánt tündökölt, de hiúsága, kielégíthetetlenül mindig új meg új hymnusokra szomjúhozott. Így történt aztán, hogy amikor

igazi fölfedezései lassankint el-elfogyatkoztak, a maga és mások ámitására *hamis oklevelek gyártására adta magát*. A tudós világ tovább ujjongott és senki se gyanította, hogy tulajdonképpen egy csődbe került embernek hódol, aki hízelgőinek papénnal fizet. (...) A Kemény József-féle gyártmányoknak az az ismertető jelük, hogy eredetijüket sehol sem lehet fölfedezni, legkevésbé abban a levéltárban, ahová ő utal bennünket.”

Haraszi Emil (1885–1958) zenetörténész 1940-ben, a *Mátyás király emlékkönyvben* leplezte le Kemény egyik hamisítását. Hosszasan utánajárva egy Kemény által Gábor néven azonosított XV. századi magyar szerzőnek, a következő eredményre jutott: „Gróf Kemény József egyike a magyar történetírás legismertebb hamisítóinak. (...) Úgy látszik, irodalomtörténet-íróink figyelmét elkerülte Kemény oklevél-hamisítása, s csak így magyarázható, hogy senkinek nem jutott eszébe kételkedni Arnoldus de Bavaria és Gábor énekes létezésében.” Haraszi megfigyelésére Kardos Tibor is utalt az ugyanabban az emlékkönyvben megjelent tanulmányában. Ennek ellenére, további évtizedeknek kellett elteltükhöz, hogy Mályusz Elemér (1898–1989) újra leleplezze Kemény álságos iratait. *Gróf Kemény József oklevél-hamisítványai* című írása a Levéltári Közleményekben jelent meg 1988-ban. 1993-ban már csak posztumusz adhatta ki Soós István a *Kemény József „könyvhamisításai”* címet viselő Mályusz-tanulmányt. Azóta újabb és újabb leleplező cikkek születtek Kemény munkásságának ezen árnyoldaláról.

Hermann Gusztáv Mihály 1999-es tanulmányában gróf Gyulai Lajosnak (1800–1869), a híres naplóírónak, 1863. április 17-én kelt feljegyzését idézte: „Már gyerekkoromban – ő néhány évvel idősb volt nálam, de azért sokszor egybejöttünk – (...) mutatott nekem Kemény Szeppi – így nevezték – egy okmányt, melyet maga készített, a kéménybe dugott, felfüstölt és réginek adott ki.”

A baj az, hogy Kemény munkásságának valódi eredményei is kételyeket ébresztenek azóta, amióta egyre inkább lelepleződnek hamisításai. A tudós erdélyi gróf komoly ismeretanyagára alapozva olyan áladatokat hozott létre, amelyek nagyon sokszor közel járnak a valósághoz, és éppen ezért fölöttébb megtévesztő hatásúak.

Nos, ezek után nézzük meg, hogy mit mondhatunk Kemény József Bonfini halálára vonatkozó adatáról? Az általa hivatkozott Marcus Gymnicus neve helyesen Martinus Gymnicus volt. Ez utóbbi ugyan valóban Kölnben tevékenykedett 1548-ban, ám *Breviculum Chronologicum* című nyomtatványának nyoma sincs sehol! Nagyon valószínű tehát, hogy a Bonfini haláláról és temetéséről közölt latin szöveg is Kemény koholmányai közé tartozik! Cáfolatára eddig mégsem történt kísérlet. Az „1568-beli bonfiniusi kiadásnak címlapjára” beírt sírvers esetében már nehezebb állást foglalni. Az ilyen könyvbejegyzések ugyanis eléggé gyakoriak, így ez az adat akár igaz is lehetne.

Az irodalmi kultuszok igen gyakran hordoznak magukban álhagyományokat is. Az irodalom fikciós voltából adódóan, még ezek is hozzájárulhatnak az amúgy feledésbe merülő dolgok életben tartásához. Bonfininak eddig nem volt emlékhelye Magyarországon. Most, még ha vitatható hagyományon is alapulva, de méltó emléket állítottak annak a tudós humanistának, akinek munkája nélkül ma kevesebbet tudnánk múltunkról, s aki nélkül a világ is kevésbé ismerné a magyar történelmet.

Irodalom

- Stemler, Johann Christophorus: *Disputationem Circularem de Ant. Bonfinio*, sub praesidio Dan. Guil. Mollerii. Altdorf, 1698.
- Pray, Georgius: *Annales regum Hungariae ab anno Christi CMXCVII ad annum MDLXIV deducti. Tomus IV.* Viennae, 1767.
- Pray, Georgius: *Dissertatio historico-critica de Prioratu Auranae.* Viennae, 1773, 60.
- Schier, Xystus: *Buda sacra sub priscis regibus.* Viennae, 1774, 79. (Budae veteris. S. Margaritae. ... sancte Margarethe Virginis de veteri Buda) – Kemény József ismerte ezt a könyvet!
- Kemény József, gróf: *Bonfinius élete, és munkáiról.* = Új Magyar Múzeum, IV. folyam, Első kötet, Pest, 1854, 250–251.
- Kemény József, gróf: *Mátyás kori dolgok.* = Új Magyar Múzeum, VII. folyam, Első kötet, Pest, 1857, 76–84.
- Kemény József, gróf: *Irodalmi és történelmi kalászatok.* Pest, 1861, 17. (Arnoldus de Bavaria és Gabriel ille Ungarus)
- Helmár Ágost: *Bonfiniusnak mint történetírónak jellemzése és műve kütfőinek kimutatása s bírálati méltatása.* = *Értekezések a történettudomány köréből*, Bp., 1876.
- Ábel Jenő: *Bonfini életrajzáról.* = EPhK, 1880, 288–291.
- Tagányi Károly: *Urkundenbuch...* (könyvismeretetés). = *Századok*, 1893, 52–57.
- Császár Mihály: *A magyar művelődés a XV. században. Antonio Bonfini Rerum hungaricarum Decades-ének alapján.* Bp., 1902, 16–17.
- Tolnai Vilmos: *Szöke Ambrus.* = EPhK, 1911, 300–302.
- Amadio, Giulio: *La vita e l'opera di Antonio Bonfini.* Montalto Marche, 1930.
- Veress Endre: *Gróf Kemény József (1795–1855).* = Erdélyi Múzeum, 1933, 3–38, 129–158, 257–306.
- Bonfinis, Antonius de: *Rerum Ungaricarum decades. Tomus I.* Ed. József Fögel, Béla Iványi et Ladislaus Juhász. Lipsiae, 1936, VIII. (BSMRAe) – 40. lábjegyzet
- Kardos Tibor: *Mátyás király és a humanizmus.* = *Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára. Második kötet.* Bp., 1940, 100.
- Haraszti Emil: *Zene és ünnep Mátyás és Beatrix idejében.* = *Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára. Második kötet.* Bp., 1940, 383–384.
- Mályusz Elemér: *Gróf Kemény József oklevél-hamisítványai.* = *Levél-tári Közlemények*, 1988, 197–216.
- Mályusz Elemér: *Kemény József „könyvhamisításai”.* = MKSz, 1993, 193–197.
- Borsa Gedeon: *Mohács előtti budai könyvkereskedők és kiadványaik Kemény Józsefnél.* = MKSz, 1993, 197–205.
- Kulcsár Péter: *Antonio Bonfini és műve.* = *Bonfini, Antonio: A magyar történelem tízedei.* Ford., utószó Kulcsár Péter. Bp., 1995; és K. P.: *Humanista történetírás Magyarországon (Tanulmányok).* Lucidus Kiadó, Bp., 2008, 94–107:
- Koltai András: *Batthyány Ádám imádságoskönyve.* = MKSz, 1997, 187–200.
- Hermann Gusztáv Mihály: *„Villa nostra olachalis” (Egy hamis oklevél utóéletéről).* = *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről.* Szerk. Bárdi Nándor. Csíkszereda, 1999, 7–24.
- Mészárosné Varga Bernadett: *Sásvári Gergely 1570-es, ismeretlen munkájáról. (Hiteles-e „Az szent vallásnak védelmezése” című mű leírása?).* = MKSz, 2007, 96–104.
- Fazekas Sándor: *„Ez szomorú gyász hír megvitelére” Mindszenti Gábor emlékiratáról.* = ItK, 2003, 243–260. [Úgy véli, hogy bár az emlékirat Kemény József másolatában maradt csak fenn, az mégsem hamis.]
- Nagy Levente: *Kemény József „Román Nyelvművelő Intézete”: A hamisítás és a mítoszteremtés divatjához.* = *Mítoszok nyomában... Mítoszképzés és történetírás a Duna-tájon.* Tanulmányok. Főszerk. Miskolczy Ambrus; szerk. Hausner Gábor, Kincses Katalin Mária. Bp., 2004, 189–211.
- Martellini, Manuela: *Antonio Bonfini. Un umanista alla corte di Mattia Corvino.* Viterbo, Sette citta, 2007. – Ismerteti: Lázár István Dávid = MKSz, 2008, 353–354.

Heltai Gáspár

Az Bonfinius Antalról és annak bölcs írásiról

Krónika az magyaroknak dolgairól. Kolozsvár, 1575

Bonfini feltételezett képe a *Symposion*-kódexban

Mikoron írának Kristus urunknak születésének utána 1486., és immár Mátyás király az ő királyságban nagy sok hadakat viselt volna, és egyébképpen is sok jeles dolgokat cselekedett és véghözvitt volna, békülde Francországba és Németországba, és mindenütt megkeresteté az jeles tudós népeket, és béhozatá azokat nagy költséggel és bőv füzetésre Magyarországba. Mert látja vala, hogy a magyarok barbarusok és csak bárdolatlan parasztok volnának, és semmi egyébire igen jelesek nem volnának, hanem csak az egy nagy vitézségre. Ennekokaért hozá bé a sok tudós embereket Magyarországba, ezek mellett egyébféle sok jeles műves mestereket külön-különbféle tudományokban és mesterségekben, hogy az magyarok meglátnák azoknak szép tudományokat, nagy emberséges voltokat és az ő bölcs

mesterségeket, ők is megszeliülnének, és a régi ostobaságból kitérnének, és tanulnának naponként szép emberséges és bölcs tudományokat és mesterségeket, hogy az ő országa is megépülne és megékesülne.

Miért kedig Mátyás király igen nagy tisztességekívánó is vala, nem akará, hogy az ő jeles cselekedeti, jeles hadai, nagy győzedelmi és az ő sok jeles lött dolgai, avagy az ő nagy vitéz atyjának dolgai, jeles cselekedeti és ennyi sok diadalmi véle egyetembe meghalának és felejtségbé jutnának, hanem hogy renddel megíratatnának, és az írásnak vagy krónikáknak olvasása által esméretbe lönnének és megmaradnának az jövendő embereknél, hogy ekképpen emléközetbe maradna mindenkoron az ő nevek mind az egész világban. Ezért hívatá Olaszországból ezt az **Bonfinius Antalt** is.

Olasz volt ezokaért ez Bonfinius Antal, Asculan várasbéli polgár, mely a picenti tartományba vagyon, és ékesen szóló és író a deák nyelvben volt. A görög nyelvet is igen nagy mesterségesen tudta. Volt kedig özvegyember akkoron, mikoron Mátyás király ötet kihozatá hozzája. Vala kedig szegény ember. És maradtanak vala néki feleségétől két hajadon leányi, házasságra alkalmasok. Mikoron ezokaért Mátyás királyhoz jött volna, szép írásokat hozza néki. Hoza kedig az ő írási és szép versei között egynyíhány kenyvét is, melyeket görög nyelvből deák nyelvre tolmácsolt vala. Mikoron látta volna ezokaért Mátyás király az Bonfiniusnak nagy bölcs voltát, igen örüle néki. És miérthogy hallotta vala szegény voltát, és hogy öreg kiházásító leányai volnának, őmagát ezer arany forinttal megajándékozá, mindenik leányt is ezer-ezer forinttal, hogy ez löne jegyruhájak. Mert Olaszországban olyan törvény vagyon, hogy az atya előszer

kihirdeti az ő leányának törvényét, mert anélkül senki nem kéri, és senki sem veszi el. Úgy marada annakutána Bonfinius Mátyás királynál.

Meghadja kedig Mátyás király mind a püspekeknek, mind apáthuraknak és mindenféle deákoknak, hogy elkeresnék mind az egész országot, minden káptolonbéli librariákat, és minden kalastromokat, és egybegyűtenének minden jedzéseket, írásokat és minden históriákat, és azokat béhoznák, hogy megláthatná azokat az Bonfinius rhetor, és egymás után szép rendre hozhatná, és szép ékes deák szókkal megírhatná azokat.

És mikoron ekképpen lött volna, Bonfinius a sok jedzésekből és külenb-külenbféle írásokból mind egy könyvbe szörzé mind az egész históriát kezdettől fogva mindvégig. Annakutána Mátyás király mind az egész országból gyűte az urak és főrendek közül huszonnégy vényeket, és Visegrádon azok előtt és a király előtt mind kezdettől fogva végig elolvassa Bonfinius a könyvet, és úgy szoltanak renddel minden cikkelekhöz, és megmondották, mint hallották ők azon dolgokat az ő ősoktól. Úgy készült meg az Bonfinius krónikája Mátyás királyig. Mátyás király üdejébe Bonfinius mind véle volt, és együtt járt véle a táborokban, és füleivel meghallotta, és szömeivel meglátta mind az dolgokat, és úgy írta meg azokat szép renddel.

Mátyás király után is élt Bonfinius, és László király udvarában volt. László király is nagy füzetést tött néki, és arra fogadta, hogy az ő üdejebéli dolgokat Mátyás király üdejétől fogva megírja. Meg is írta, és annakutána az egész krónikát dedikálta és ajánlotta László királynak. De a könyv nem volt nyomtatva, hanem csak írva. És a püspekek annak utána ki-ki mind magának megíratta. De miérthogy a könyv nagy és hosszú, restellték megírnyi mind a könyvet, ezért egyik egy részét írta, másik a másikat, harmadik az harmadikat. E sok darabokból annakutána mü üdönkbe egybeszedeggettük, és rendre hoztuk mind az egész könyvet nagy munkával és nagynehezen, mert az egész könyv elveszett Bonfiniusnál és László királynál.

Mátyás királynak köszenjük ezokaért ezt, hogy nálunk vagyon az Magyar krónika, és hogy Bonfinius azt bölcs és ékes deák szóval megírta, mert ha Mátyás király oly bőv füzetést nem tött volna, és viaszfazékban és somfánál főzett volna, mint az mostani fejedelmek és urak, bizony egy csöpp krónikánk sem volna, és nem tudná senki, mint jöttek a magyarok bé, és honnét jöttek bé az országba, kik voltak fejedelmek és királyok kezdettől fogva ez országban etc. Köszenet volna ebbe az jámboroknál, méltók is volnának ezek böcsületre, kik ebben munkálkodtanak és munkálkosznak, hogy az magyarok az ő nyelvekben megláthassák az ő elejeknek jeles históriáit. De kevesen találtatnak, kik valami hálaadósággal lönnének az szegény jámborokhoz. Mit tehetünk? Olyan volt mind kezdettől fogva az világ. Ám légyen minden az ő kívánsága szerént.

Nyilas Atilla
Atilla városában

Nagyobb lakásba költöztünk Budán,
a Bécsi úton fekszik új helyünk,
elhagyva fájó szívvel Újbudát
az Óba tettük át a székhelyünk,
s bár ismertem a lakótelepet,
reméltem, lakva mégse ily' sivár,
ablakból kémelve a hegyeket
még fölhalálom Krúdy úr nyomát.

És füstölögtem síri hajnalon
a lapos tetős, szürke iskolán,
a behálózó betonutakon,
tányérantennákon panel falán,
a látványtól, mi fogadott, emitt
a négyzetekbe tördelt horizont,
Buda halálától mindmostanig
elrémult volna bármely rokonom.

Hát balra néztem, át a Bécsi út
betonfolyóján, hogy tekintetem
egy szürreális áruházon túl
a dombokon majd megpihentetem,
és láttam én fémszerkezeteket
magasodni a gerincen, s alul
az ízléstelen és szedett-vedett
villasor az erdő fölött az út.

S már azt hittem, hogy minden elveszett,
hiába jöttem élni ó Budán,
e tájon életfogytig sem lelem
föl Krúdy Gyula áldott nyomdokát,
amikor meghallottam messziről,
mint harang szavát csendes reggelen,
paták zenéjét kociút felől,
s a visszhangos tér belereszketett.

Észak-északnyugatról, vagy hogy is?
 ott klappogott a kétlovas fogat,
 a büszke tartással ülő kocsis
 nem dörmögött eközben szitkokat,
 békében ügetett pej és fehér,
 méltóságukon ámult április,
 tán a Margit-szigetre, dél felé,
 de mehettek tovább, a Várba is.

Már nem félem az utca vad zaját,
 a megalázó hétköznapiakat,
 hogy vész egészség, munka és család,
 és behúzódnom se marad hova,
 kiáztatja hitem hosszú eső,
 vagy lelőnek, mint egy bűdös kutyát –
 mert jön egy hintó hozzám Bécs felől,
 és elringat a régi Óbudán.

SZENTGYÖRGYI JÓZSEF | CÍM NÉLKÜL

Mandics György

Atilla sírhelye a hajógyári Duna-ág?

Néhány évvel ezelőtt Mihály Péter régész adott hírt a Turánban (2002. január), hogy egy kiváló magyar vízügyi szakértő, Dr. Éber Zoltán egyetemi tanár, vezető hidrobiológus, halála előtt elküldte neki dolgozatát, mely ugyan szakmai körökben elismerést aratott, ám senki sem javasolta, hogy a szélesebb nyilvánossággal megismertesse, mivel a régészet nem lehet egy hidrobiológus szakterülete. Így Mihály saját kommentárjaival közölte Dr. Éber Zoltán dolgozatát.

Ennek központi eleme, hogy Atilának két fővárosa volt: egy nyári, sátor- és jurtatábor, ahol 448-ban Priscos rhétort fogadta akkori első feleségével, Krekával (Réka). Mivel a bizánci küldöttség tél előtt visszafordult, nem tudhatta, hogy a nomádok téli szállása a jól megerősített, kővár Sicambria vagy Ecilburg (Atilla városa), amelyik nem más, mint Aquincum, vagyis Óbuda. E megerősített várost 409-ben harc nélkül sértetlen állapotban vették át a rómaiaktól. Itt állt a viszonylag jó állapotban fennmaradt helytartói palota, amelyet Hadrianus emeltetett 300 évvel azelőtt erős mészkövekből a Hajógyári-szigeten. A korabeli leírásokból tudjuk, hogy ez a palota a korabeli viszonyok szerint összkomfortos volt: hideg-meleg vízzel, több fürdőmedencével, csatornázással és padlófűtéssel látták el.

Atilla ide vonul tehát téli szállásra, s nagy valószínűséggel itt időztek a nyugatról kapott feleségek is, akik a római fürdőkultúrán nevelkedtek, s nem mentek volna el egy füstös jurtába. Ezért Dr. Éber Zoltán szerint nagyon valószínű, hogy Atilla fatális nászéjszakája a szép királynnyal is itt zajlott le, akár Krimhilde volt, Siegfried özvegye, akár más királyi származék.

A temetés menetét nem a hunok irányították, mint az a nyári szálláson történt volna, hanem az itt otthonos keleti gótok, akik szervesültek a hun birodalommal, hiszen Atilla neve is gót=Apus, s nem valódi hun neve, amelyet a gót források közvetítésével tudunk. A királyok folyómederben temetése is gót szokás volt, hiszen így temették el Alarichet a Busento folyóba, Dél-Olaszországban még 410-ben.

Ha Atilla halála a Hadrianus-palotában történt, nyilván temetési területként csakis a Duna jöhetett számításba.

Dr. Éber Zoltán Magyarország valamennyi folyóját s azok történetét megvizsgálva is ugyanerre az eredményre jutott.

Egy folyómederbe való temetésnek ugyanis tíz követelménye van:

1. A mellékág jelen esetben legalább 2000 évig ne változtassa a helyét.
2. Keskeny, legfeljebb 50-60 m széles legyen.
3. Ősszel a víz az ágban ne legyen 2-3 méternél mélyebb.
4. Az elrekesztés megoldható legyen két keresztgáttal vagy egy nagy félkör-gáttal.
5. Legyen jó úthálózat az anyagszállításhoz.

6. Legyen elég rabszolga, építőmunkás.
7. Legyen elég fa, kő és tégl.
8. Legyen elég szakiparos: építőmester, ács.
9. Legyen néhány római hadmérnök, aki vezetett nagy folyóvízes építkezést.
10. Legyen elég idő a befejezéshez. (Egy fél év után szétesett a hun birodalom.)

Ezeknek a követelményeknek csak egy Aquincum közeli hely tett eleget a korabeli hun birodalomban. A Tisza, a Maros és a Körösök el voltak mocsarasodva. A Tiszának nem voltak szigetei, csak holtágai, a Turóc, Vág, Ipoly, Sió túl sekély volt, vagy pedig elrekeszthetetlen hosszabb időre.

Hogy zajlott a temetés?

Egymástól 50-60 m távolságra két keresztgátat emeltek a Dunán a Hajógyári-Sziget és a budai part között.

Az elzárt területről kiszivattyúzták a vizet fából készült római vízkiemelő kezekkel.

Ezután a Duna fenekébe 8-10 m mély gödröt ástak, ezt kifalazták, s ide helyezték a koporsót, a kincseket. Az üreget beboltozták, majd legalább 2-3 m vastag agyagot raktak fölébe. Utána elbontották a két gátat, s lerombolták a nyomokat, esetleg kivégezték azt a néhány szakértőt, akik nélkül lehetetlen volt a sír újra megtalálása s a sír kifosztása.

A többiek ugyan tudhattak róla, ám a víz mélyén a sír oly védelmet élvezett, hogy az adott korban technológiailag kifoszthatatlan volt.

A sír azóta is védett. Egyedül 1830 körül kerülhetett veszélybe, amikor felépült a hajógyár, s a medret kikotorták. De a feltehető 10 m-es mélység megvédte a kotrógépektől is.

1930-ban Árpád sírját is keresték Aquincum területén, de nem találták. Talán azért, véli Dr. Éber Zoltán, mert ő, jobban tudva a történelmet, mint az utódok, Atilla mellé temetkezett ugyanebbe a hullámsírba, ugyanúgy.

Mihály Péter régész szerint a vízügyes kolléga feltevése logikus, s nemcsak vízügyi, de régészeti szempontból is védhető álláspont. Mi több, ha elegendő tőke lenne rá, akkor a feltárás sem lenne lehetetlen. Hadrianus palotája is – mint Atilla téli palotája – turisták millióit vonzaná, ha pedig sikerülne megfelelő geofizikai módszerekkel kimutatni a Duna fenekén a két sírt, s azokat is látogathatóvá tenni, víz alá benyúló műanyag alagúton, akár első számú világszenzáció is lehetne Óbudán.

Horváth Péter „Kisindián”

A római-parti Rabszolgálya

Az ásatások során előkerült leletek tanúsága szerint futárhajók rendszeresen teljesítettek szolgálatot az őrtornyok között, vitték a katonákat és a helytartót.

Elhatároztuk, hogy újjáélesztjük a régmúltat. A lehetőségekhez mérten követtük a korhú hajóépítési technikát és formát. Így született meg a gálya tölgyből és vörösfenyőből. Elláttuk a modern hajózási kellékekkel – motor, kormánylapát stb. –, törekedve arra, hogy a látvány megközelítse az eredetit, de a mai kor biztonsági követelményeinek is megfeleljen. Így még azok a szülők is megnyugodva engedik fel gyermekeiket a gályára, akik a kenukkal és kajakokkal nem szívesen engedték el őket a veszélyesnek tűnő vizekre.

Néhány szó a biztonságról:

I. A gálya elsüllyeszthetetlen, kettős fedélzetű, a két fedélzet közé 2.8 m³ tengervízálló szilárd hab került beépítésre. Teljes terhelés mellett (14 fő + a menetfelszerelés) a belső fedélzet még mindig a vízfelszín felett van.

II. A gálya felboríthatatlan. 36 fő a hajó egyik oldalára állva sem billentet-

te meg a hajót úgy, hogy a víz túljutott volna a palánkon.

III. A gályát a hajózási főfelügyelet szakértője megvizsgálta és alkalmasnak minősítette a vízi közlekedésre.

IV. Minden utasa biztosított.

Referenciatúráink:

- a gálya volt a budapesti vízi karnevál zászlóshajója
- III. kerületi önkormányzati képviselők városnézése
- csillaghegyi Csillagház mozgásérültek élménytúrája
- tatai-tavi vízi parádé a helyi önkormányzat kérésére
- Győrben a Víz Napján a helyi önkormányzati képviselőtestület kérésére városnéző túra több száz fővel
- a Magyarországi Cserkészszövetség élménytúrája 300 fő részvételével
- a gálya a Dunakilitiben megrendezett hajószépségversenyen első helyezést ért el
- csapatépítő tréningek, jutalomutak lebonyolítása több alkalommal

Nyakas Szilárd

Óbuda vőlegénye

Átélt a régi Óbuda elmúlását. Látta az új város felcseperedését. Aggodalmas figyelemmel kísérte születését. Kiss Károly (1930–1998) költő, műfordító és publicista írásait *Ebek harmincadján* címmel foglalta kötetbe 1982-ben a Szépirodalmi Kiadó.

Veszendő épületek, értékek, életek nyomában járt közöttünk az, akinek Óbuda a lelkét köszönheti. A lelkét néhány megmentett épület, vendéglő, évszázados utcarészlet formájában. Így például a tízemeletes monstrumok között megbúvó Krúdy-házat s a Zápor és a Kenyeres utca szögén az Óbudai Társaskör épületét.

Ez utóbbiak létüket éppen a Magyar Nemzet hasábjain megjelent Kiss Károly-publikációknak köszönhetik. Egy szál tollal szállt szembe a hetvenes években általánossá vált óbudai dózerolással, s így menekülhetett meg a Társaskör kúriája Krúdy Gyula utolsó lakóhelyével átellenben.

Óbuda idős emberei még emlékeznek kortársukra, Kiss Károlyra, a Magyar Nemzet egykori főmunkatársára, „Óbuda vőlegényére”. Ők már korábban is megtették a magukét, hiszen az Óbuda Baráti Kör évekkel ezelőtt nevét és tevékenységét Lajos utcai lakóháza falán emléktáblával örökítette meg. Ha a Tímár és a Lajos utca sarka felé vetődik valaki, könnyen felfedezheti az emléktáblát az egyik tízemeletes épület árnyékában megbúvó több mint százéves lakóház falán. Ezt a műemlék épületet is Kiss Károlynak köszönheti nemcsak Óbuda, de az egész város, az ország.

Kézbe véve az *Ebek harmincadján* c. kötetet, a mai kort illetően erős párhuzamokra bukkanhatunk. Ma is bontanak, bomlasztanak – más szemlélettel és ideológiával – épületet, értéket egyaránt.

Így azt is írhatjuk a tizenegy éve elhunyt városvédőről, hogy kortársunk Kiss Károly. Ő, aki harminc évvel ezelőtt szép szóba volt képes foglalni haragvásait. Mert amit Kiss Károly keze kiadott, az megformált, míves munka volt, nem csupán szándékában szép. Tudta – mai közbeszélők és írók, figyelem! –, élte anyanyelvét, ám soha nem élt vissza vele. Figyelte a mindennapi beszédvilág változásait. Véleményt formált róluk, úgy használta. Érdekelte a közügyek minden mozdulása. Rendszerváltoztató közszereplőink veséjébe, s ami még annál is kínosabb, a múltjába látott. Generációkra visszamenően tartotta számon, honnan erednek a hiú vagyonok, hírnevek, beosztások, címek. Ki milyen kapcsolati tőkéjét váltotta át politikai tőkévé, vagy éppen ez utóbbit gazdaságivá. Tudását – ma információnak nevezzük – soha nem hallgatta el. Leleplező életet élt. Veszélyeset.

Írói-újságírói pályája elején műfordításokkal jelentkezett. Az 1956-ban megjelent *Hunyadi énekek* c. kötetében az akkor huszonhat éves költő és publicista Kiss Károly a nándorfehérvári győzőről szóló román, bolgár, szlovén, szerb és horvát népi énekeket publikált a saját műfordításában. Összesen hetvenet. Az énekek és népballadák után rövid tanulmányt illesztett *Hunyadi János arcmását keresem* címmel.

Másik kötetéhez, a szintén 1956-ban napvilágot látott és hasonló gyűjtésből származó *Zrínyi énekek* címűhöz Ortutay Gyula írt bevezetőt. Az *A szigeti hős alakja a szomszéd népek költészetében* alcímű kötet lektora – olvasom – Németh László! Személyében nem akárki szegődött az akkor alig huszonhat éves költő és filológus társául.

Óbuda vőlegényeként Kiss Károly stílszerűen lelt barátokra a korabeli író-nagyságok között. A „Nyugat-nemzedék” tagjai közül Kakuk Marci megteremtőjének, Tersánszky Józsi Jenőnek a barátságát mondhatta magáénak akkor, amikor irodalmunk egyedülálló tehetségű és tisztességű alakjának barátságát a magáénak mondani politikailag nem volt veszélytelen.

A veszély nemcsak kerülgette Kiss Károlyt, de éppen akkor érte be, amikor – úgymond – ifjú élete első csúcsaira feljutott. Ezerkilencszázötvenhat őszét lázas tevékenységek közepette élte meg. Még a leveret felkelést követő hónapok is a szellemi ellenállók között találják.

Tetteinek lett bírójuk. A vérbírók korában hogyan ne lett volna. Ezek közül is a leghírhedettebb: Vida Ferenc. Meghurcolás, börtön és évek múlva kegyetlen, azaz kegy nélküli újraindulás. Akkor különböztetik meg s szorítják ki a pályáról, amikor a fészekrakás és a családalapítás számos gondja nyomja. Hányszor alázzák szerkesztőségi senkik, komisszárok...!

Évek telnek el fél-legalitásban, míg a Magyar Nemzet szerkesztőségének segítségével ismét szélesebb nyilvánosságot kaphatott. Újságja hasábjain szegődött kallódó, pusztuló természeti és tárgyi értékek nyomába.

Az *Ebek harmincadján* c. kötetének publicisztikái is előbb a Magyar Nemzetben láttak napvilágot.

Reménykedjünk – s e reményt a Napút e száma is táplálja –, hogy szelleme s a néhány megmentett épülete, amely még itt van köztünk, velünk marad – s nem ebek harmincadján.

A KRÚDY-HÁZ

Kiss Károly

Leckék Óbudán*

Óbuda, ahol hajdanán csak a Flórián tértől a Kókápolnáig tucatnyi kiskocsmá volt, s az árnyas-hűs udvarok mélyén ecetfa zöldellt és leánder illatozott, Óbuda, az édes-bús álmok városa nincsen többé, úgy ellibbent, mint valami látomás.

Girbegurba macskaköves utcái, akárcsak a süppedt, omló vakolatú házak elmúltak végérvényesen, csak az öregek emlékeiben élnek. Az ő szemük minden filmnél élesebben őrzi még a régvolt Óbudát, de a tízemeletes panelházak betonzsungelében ők már eltévednek.

Óbuda nevének más-más jelentése van az egymást követő nemzedékek tudatában. Van, aki csak a konflisos-kocsmaházaz Óbudára gondol, ahol minden estén sramli szólt. Egysíkú kép ez, rossz, idilli olajnyomat a századforduló idejéből. Az én emlékezetemben a másik Óbuda él elevenen, s benne a *cegaj* meg a *Hatház* valósága. S nem áhítom vissza a pisla, csámpás házak romantikusnak látszó küllemét. Láttam én s emlékszem, mit takartak ezek a hangulatos díszletek. Nyirkos lakásokat, ahol penész nyílt a falakon, s az ecetfák hűse alatt volt a közös csap vagy kút, ki-ki onnét hordhatta kannákban, vödörökben a vizet. S nemkülönben a közös árnyékszék is ott volt e hangulatos kis udvarokon.

A patinásnak tetsző macskaköves óbudai utcák nincsenek többé, a kocsmaházak emléke is jobbára dalokban, valamint Krúdy Gyula műveiben él tovább, nosztalgikusan idézve azt, ami talán sosem volt. A romantikának vége, Óbuda nevének új jelentése van: a fiatal nemzedékek csak a szétvert házak romjai fellett tápászzkodó kamaszvárost látják. A fénixmadárként megújuló Óbudát.

*

Óbuda igazi történelmi múltját és rangját elfödte s feledtette sok szentimentális kacat és talmi cifraság, amit ráhajigáltak. Hogy mennyi hazugság van ebben a régi Óbuda-képben, csak éppen azok nem tudják, akik siratják.

Ám a ma Aquincumként ismeretes polgárváros látható maradványainál sokszorta nagyobb római katonaváros, a castrum és a canabae föl nem tárt s elpusztult emlékeit kevesen sajnálják. Arról is ritkán esik szó, hogy Óbuda milyen becses helye a magyar történelemnek. A gesták és más középkori oklevélforrások egyértelműen tanúsítják, hogy valahol itt, a Bécsi út fölött kellene megkeresni a hajdani Fejéregyház maradványait. Azt a templomot, amelyet Árpád sírja fölébe emeltek. De ugyancsak Óbudán, pontosan meghatározható helyen, a föld alatt hever az Anjou királynéasszonyok palotája; részben kiásták, de a negyvenes években vissza is temették. A tavaly előbukkant klarissza és ferences klostromok méretei is a hajdani város jelentőségére figyelmeztetnek. Ugyancsak elgondolkoztató az Árpád-hídfő térségében lett, 13. századi magyar település nyoma, s az onnét alig száz méterre föltárt avar temető.

* Kiss Károly: *Ebek harmincadján* (Szépirodalmi, 1982, 145–150.)

Óbuda nem csupán a tervezőknek és építőknek adott leckét. A régészeti kutatás és műemlékvédelem itt csaknem olyan jelentőségű feladatokat kapott, mint a budai Vár vagy Esztergom, illetve Visegrád föltárásakor. Csupán a kutatásra váró terület nagyobb, s egyben bonyolultabb is, mert egymás alatt és fölött hevernek a különböző történelmi korok emlékei. A terület történelmi fontosságát nehéz megbecsülni: itt tisztán látszik a szinte következetes településkontinuitás, e tájon egymás után remek szálláshelyet leltek a hosszabb-rövidebb ideig megtelepült népek, s mindegyik fontos katonai, politikai szerepet szánt Óbuda településelődjének. Elég fölidézni, mi minden volt e tájon a keltáktól kezdve Zsigmond koráig.

Az ezredéves idők föltárható emlékeit gondosan megkutatták a régészek. A tetrapylon elvesztésének árán az illetékesek is rádöbbenek, hogy az óbudai löszös agyagból előkerülő romok nem holmi dibdáb kövek, de olyan becses történelmi emlékek, amelyeket kötelességünk föltárni s továbbadni az eljövendő nemzedékeknek. Lényegében tisztázódott, hogy amit csak lehet, meg kell őrizni, s minden régészeti emléket bele kell illeszteni a városképbe. Így hát a leleteket visszatemették, s most várják a végleges feltárássra kedvezőbb időt.

A városrendezés két lazán összefüggő területet hagyott meg az elmúlt két évszázad Óbudájából. Rezervátumnak nevezik e részeket, és a szó jelentésében még a szándéka is benne rejlik: fönn akarják tartani eredeti mivoltában. Ide tartozik a Fő tér, pontosabban a Zichy-kastély és meghitt kisvárosi környezete, valamint innét északra a Selyemgombolyító épülete, amely ritka szép ipartörténelmi emlék. Lényegében a klasszicista ihletésű zsinagóga és a barokk katolikus templom környezetében, az Árpád-hídfőtől délre terül el a rezervátum másik fele. Alaposan megfontolták, mit érdemes és szükséges őrizni, fönntartani a régi Óbudából; olyan épületek vannak itt, amelyek fontos tanúi a városrész újkori történetének. Ám elég-e a megfontolt elhatározás? Eldölt-e már, hogy a „rezervátum” épületei milyen célokat szolgáljanak?

Sokan afféle *magyar Grinzinget* képzeltek ide. Vendéglátó-ipari vállalatok, földműves-szövetkezetek és téeszék örömmel magukévá tennék a magyar Grinzing ötletét. Csak éppen pénzük nincsen hozzá. A kiszemelt és számításba jöhető épületekben egyelőre lakások vannak, s azokban emberek, családok élnek. Legtöbb házban még a régi Óbudát idéző körülmények között, szűkös és nem összkomfortos kényelemben, mint a tízeemeletes panelházak lakói. A Grinzing-attrakció érdekében e lakások árát kellene megváltani, s otthont adni azoknak, akik valóban rezervátumban élnek itt, bennszülöttek a civilizáció közepén, és már torkig vannak a romantikával. Ők is szeretnének emberi körülmények között élni, ennyi az egész. Amint a költségekre fordult szó, az érdekelt vállalatok és gebinesek tüstént visszakoztak: inkább ne legyen magyar Grinzing és Óbuda-romantika.

S bizony e rezervátumban élő, mintegy másfél száz család másként látja a jövőt, miután a kerület vezetői nyílt várospolitikát folytatnak. A rezervátum terveit minden alsó és felső fórumon jóváhagyták, s például a Tanuló utcában levő családokat már régen értesítették is a szanalásról. Ők már csak azt várják, hogy mikor költözhetnek, s nemigen törődnek azzal, hogy lesz-e magyar Grinzing.

*

A Zichy-kastély nagyobbik részében raktárak vannak, ám lovardának is beillő sok-sok terme jószerivel üresen áll. Kényelmesen elérne itt a Fővárosi Földhivatal, kár volna felköltöztetni a Szentháromság utcai barokk palotába, a volt budai városháza épületébe.

A Zichy-kastély üres termeiben a kerületi tanács igyekszik szép, okos terveit megvalósítani. Nem hangzatos nagy szavakkal, de kitartó munkával, egyebek között ide gyűjti az elmúlt Óbuda még föllelhető maradék tárgyi emlékeit. Ezt a helytörténeti kiállítást bárki megirigyelhetné. A hozzáértő buzgalom és Óbuda szeretete hozta létre, valamint egyik elnökhelyettes mindenkit meggyőző érvei, s nem utolsósorban a munka.

Itt, a Fő téren áll a hajdani Bródy kávéház épülete. Hírlik, hogy a Sipos halászcserda szeretne idetelepülni, mivel régi lakhelyét kinőtte. Mindenesetre eredeti és hiteles, s nem olyan fából vaskarika vállalkozásnak ígérkezik, mint a Vasmacska és a Postakocsi című intézmények igyekezete. Lerí róluk, hogy csinálmányok. Krúdy bizonyára egy kisfröccsöt sem rendelne ilyen helyeken, nemhogy oda járogatna.

Szomorú volna Krúdy Gyula, akárcsak bronzba öntött árva szobormása, itt, a Korvin Ottó téren, hiszen az utolsó lakóházában élő családok már régen és ezerszer elátkozták azt a hírlapírót, aki arról cikkezett: meg kellene hagyni ezt a házat a magyar irodalom legszomorúbb emlékhelyének. Mi legyen a Krúdy-házzal? Ezt még senki nem tudja.

Lelkes beszámolót olvasok: *Panelfalban régi kapuív*. Nem új tervről van szó. Hiszen a kerület vezetőinek köszönhető, hogy a régi óbudai házak egyszerűbb barokk ihletésű kapuköveiből, ablakkereteiből egyáltalán megmaradt valami. Nem engedték elhordani az értékesebb faragásokat. Valaki azt javasolta, hogy a köveket, mintegy díszítőelemként kellene felhasználni, csak-csak föloldanak a tízemeletes falfelületek sivár unalmát. Bevallom, nem hiszem, hogy ezek a szerény kövecskék valamit is változtathatnának ezen. Más kéne ide a betondzsungelba.

Szobrok, amelyekben a régi Óbuda sem szűkölködött. S ezeket akkor emelték, amikor a Zichyek már nemcsak földművelőket hoztattak Württembergából, de mindenféle mesterembereket is szívesen láttak. A 18. század derekán kezdődött el a város csinosítása, akkoriban volt a Zichyek építési felügyelője, majd udvari szobrásza, később pedig udvarmestere Bebó Károly. Számos műve ma is látható: jobbára finoman faragott oltárok Óbudán, Zsámbékon, Budaörsön, Dunabogdányban s tán még Vácott is. Sok más budai egyház oltárával együtt a Mátyás-templom szószékét is ő faragta. Óbudán állt még két köztéri szobra is: az egyik a Flórián téren, a másik a hajdani Szentlélek téren. Nem voltak remekművek ezek, mégis becses alkotásai a magyar barokk művészetnek. Amikor megépült az Árpád híd, a szobrokat lebontották. A két kompozíció szétszedett darabjai, az alakok, valahol a Kiscelli kastély kőtárában, az alapzatok pedig a Zichy-kastély udvarán hevernek, és arra várnak, hogy mégiscsak érdemes lenne például ezeket a műveket helyreállítani az új Óbudán. Végtevére: barokk szoboralkotásokban sem vagyunk oly gazdagok, hogy lemondhatnánk róluk.

Óbudán napjainkban új honfoglalás zajlik. A következő feladat: az új településekre jellemző sivárságot miként lehet megtölteni emberi tartalommal.

(1974)

Tóth Péter

Óbudai Társaskör

A „Koronához és az Oroszlánhoz” címzett fogadó és kávéház 1816 és 1818 között épült klasszicista stílusban. Az épület az 1990-es felújítás óta ad otthont az Óbudai Társaskörnek, melynek tevékenységét kezdettől fogva a kultúra befogadása, támogatása és közvetítése jellemezte. A 2008/09-es évadtól új vezetéssel, de a régi megszokott ügyszeretettel dolgozó Társaskör a kulturális és művészeti élet jelentős szereplője. Hangversenyei, művészeti szalonjai, zene-irodalmi estjei, színházi előadásai, pódiumműsorai, könnyűzenei koncertjei, a társas életet erősítő klubjai és kor-

társ képzőművészeti kiállításai nemcsak az óbudaiak körében, hanem főváros-szerte is kedveltek.

A ház ad otthont a Liszt Ferenc Kamarazenekarnak, a Budapesti Vonósoknak, az Auer Vonósnégyesnek és a Budapest Ragtime Bandnek. Ezek az együttesek állandó fellépői a Társaskör rendezvényeinek, legyenek azok a Kiskorona utcában, a Kiscelli romtemplomban, a Péter és Pál-főplébánia-templomban vagy a Református Egyházközség templomában.

A Társaskör tevékenysége rendkívül szerteágazó, de minden pillanatban a minőség megőrzésére és bemutatására való törekvés jellemzi, legyen szó kamarazenei vagy irodalmi estekről, operáról vagy tangóról. Mert a Társaskörben békésen megfér egymás mellett Haydn és az argentin tangó, Mendelssohn és a francia sanzon, Chopin és a big band muzsika.

A hagyományos hangversenyek mellett, nagy gondot fordít a fiatalok támogatására – idén Debrecen, Szeged, Győr és Pécs Zeneművészeti Főiskoláinak hallgatói mutatkozhatnak be –, valamint a kortárs zene népszerűsítésére; legyen az szerzői est, a nagy szakmai rangot kivívott *Ifjúági Kortárszenei Estek*, vagy az új, *Kortárs? Zene!* című, tematikus modern zenei sorozat, ahol kiváló előadók, maguk a szerzők és a mindenkori közönség beszélgethet egy-egy érdekes, de nem szakmabeli személy irányításával az elhangzott művekre reflektálva.

Ugyancsak a közönség és az előadók közötti kapcsolatot erősítik a nyilvános próbák, ahol a házhoz tartozó, ott próbáló együttesek nyitják ki a próbatermek ajtaját a gyszámú érdeklődő előtt.

A hangszeres zene mellett a dal- és operairodalom is jelentős súllyal képviselteti magát a Társaskör estjein. A nagy sikerrel futó *Operamesékben* Barany Ferenc úgy csoportosítja egy-egy téma köré az operairodalmat, hogy az érdekesítő összekötő szöveg mellett még tíz-tizenkét ária is helyet kaphasson.

Egy opera előélete a bemutatóig alcímet viseli Fehér András rendező kulisszatitkokat feltáró sorozata, a *Miből lesz a cserebogár?*. A próbafolyamat során kiváló főiskolás vagy friss diplomás énekesek előadásában jelenetről jelenetre ismerkedhetünk meg a kiválasztott operával. A cserebogarak életképességét mi sem bizonyítja jobban, mint a hangversenytermi előadás telt házat vonzó nyári repríze a Társaskör kertjében.

De a Társaskörben talált állandó helyszínre a Magyar Rádióban majd' harminc évig futó műsor, az egykori *Ki nyer ma?* utódjaként létrejött *Játékos Muzsika 7×10 percben* is. A rendkívül népszerű vetélkedő Czigány György vezetésével havonta várja a játszani és művelődni szeretőket.

A zene és a költészet szoros kapcsolatban létezik egymás mellett, egymást erősítve a Társaskör számos rendhagyó estjén. Az elmúlt évadban a Nyugat folyóiratra, Radnótira, Dsidára emlékező műsorokban rangos színészek mellett kiváló zenészek gondoskodtak a kulturális szellemidézésről.

S ha Óbuda és irodalom: akkor Krúdy. Nem is lehet ez másként egy olyan házban, melynek a helyén egykor álló kávéházban szívesen fejezte be éjszakai vándorlásait a magyar Szindbád. A Krúdy-hagyomány ápolása az évfordulókon, megemlékezéseken, emlékesteken túl olyan nagy sikerű színházi előadásokban is megmutatkozott, mint a hat éven át telt házat vonzó nyári színházi produkció, a Krúdy írásaiból Fráter Zoltán által összeállított *Szindbád kertje*.

És ezzel már ki is léptünk a szabadba. A kövek közül egy darabka természetbe. A Társaskör apró udvara, zöld pázsitja, hatalmas gesztenyefái ideális helyszínt biztosítanak a nyári rendezvényeknek. Színház, sanzonest, klasszikus muzsika, opera, szalonzene és ragtime muzsika váltja egymást az óbudai estében.

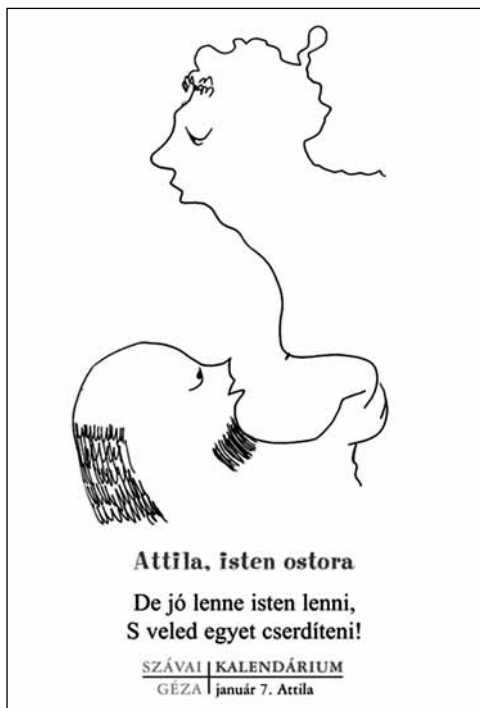
Óbudai Társaskör, 1037 Budapest, Kiskorona utca 7.
www.obudaitarsaskor.hu, Tel.: 250 0288

Szávai Géza

Az Óbudai Regényipari Egylet Kalendárium

„Egyetlen titkos társaságnak voltam tagja életemben” – ennyit vallhatok majd be a halálom előtt, de ebben a (hagyományosan!) őszinte pillanatban sem lesz magyarázatom arra, hogy az Óbudai Regényipari Egylet megalakulása pillanatától miért volt félig (vagy olykor egészen) titokban működő egyesület.

...Nekem 1988-ban tökéletesen megfelelt a titkossága, hiszen magam is titokban, erdélyi menekültként léteztem Magyarország fővárosában – Óbudán, ahol megkeseredett vagabundusként legfennebb csak arra lehettem büszke, hogy Krúdy apánk közelébe kerültem. A Templom utcai ház – Krúdy apánk utolsó lakhelye – előtt naponta elsétáltam hatodik osztályos kislánnyal, aki- nek már óvodáskorában Krúdy-szövegeket tanítottam ünnepi versikék helyett,

Attila, isten ostora

De jó lenne isten lenni,
S veled egyet cserdíteni!

SZÁVAI KALENDÁRIUM
GÉZA | január 7. Attila

így aztán Eszter ma is fújja a textust, ha kellő szépérzékkel nem rendelkező egyének megkockáztatnák azt az állítást, hogy talán pocakosodni kezdtem: „Pocakja csak a vagabundusnak nincsen. Rendes magyar ember pocakot ereszt, hogy legyen, hol viselje az óraláncot!”

1988-ban pocakom sem volt, órám, óraláncom sem, és azt az egyleti álláspontot sem osztottam, hogy „a regény a szabadság világa”, hogy „regényt írni mindig lehet”, mert hiszen bárhol, bármikor akad egy ceruza és egy füzet – épp csak regényíró találtassék hozzá!... Mindezért, no meg azért kell mindenképpen fenntartani ezt a gyönyörű ipart, „mert a pokolba is regényt növeszt”, mondták egyletes társaim.

Egészen megdöbbenek a bejelentésemre: „Visszaadom az ipart. A világ 3000 nyelvén hetente írnak legalább két jó regényt. Számítsátok ki, hogy

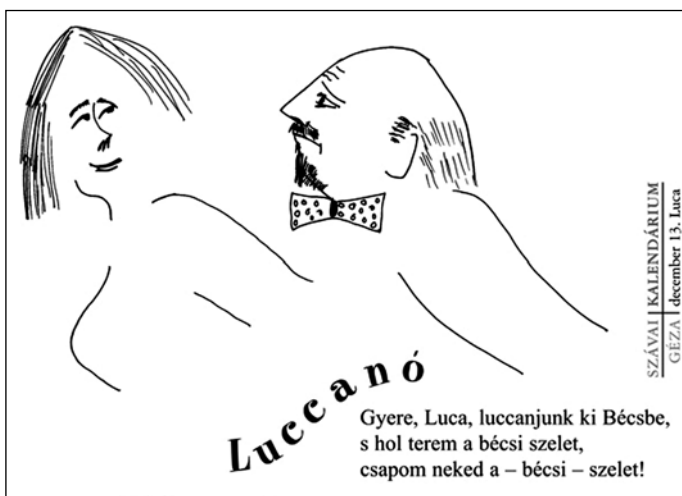
évente ez hány regény?! Tutira nem fognak hiányozni az én meg nem írt regényeim... De csupán egyetlen Szávai Eszter van a világon, és ha meghal az édesanyja, akkor ennek a kislánynak csak én maradok, és az életem az övé, nem pazarolható az időm regényekre.” Pedig egész életemben regényeket írtam, kisebb-nagyobb regényeket, akárcsak az Óbudai Regényipari Egylet teljes tagsága, de akkor – 1988-ban – nagyon el voltam keseredve, feleségem már

egy éve a Korányi szanatóriumban feküdt, a kislányomat is hónapokra benn tartották a Svábhegyi Gyerekkórházban, nekem pedig naponta döntenem kellett, kit látogassak meg, mert mindkét hegyre nem juthattam el.

„Márpedig egy darabka papír és egy ceruza mindig lehet nálad!”, jelentették ki az egylettársak, akik szerint ezt a textust Krúdy Gyula, az Óbudai Regényipari Egylet hajdan oszlopos tagja jegyezte, és jó példával járt elől, utolsó útjára, a koporsóba is így feküdt (papír, ceruza, frakk!). E legutolsó útirajz (utazás-regény) persze hiányzik az életműből, na és az igazi nagy regényt sem írta meg Krúdy apánk, amit Jókai Mórról tervezett, akit egyébként sosem engedett az Óbudai Regényipari Egylet kebelébe: „Móricz bácsi, tiéd a legnagyobb regény, de te aztat nem írtad meg! De majd én megírom helyetted!”

Krúdy apánk úgy vélte, hogy nem semmi az ifjú Jókai Móricz író-titán részéről, hogy feleségül vette a nála idősebb színésznőt, Laborfalvi Rózát, majd pe-

dig hetvennégy évesen ugyanez a Jókai Mór, már mint idős „írókirály” (na, ilyen címekkel sem lehetett bevonulni az egyletbe!) feleségül vette a nála jóval fiatalabb színésznőt, Nagy Bellát. Ebben az epikai kombinációban nem vitás, vélte Krúdy apánk, hogy Móricz bácsi tudott a legtöbbit „évszázadnyi áttekintésben” az idős és ifjú színésznők lel-

ki életének rejtelméről, amelyet testközelből kutathatott igen fiatal férfiként és nagyon öreg emberként egyaránt... És mégsem volt képes megírni ezt a nagy regényt, dühöngött az Óbudai Regényipari Egylet 1905-ös május 5-i ülésén Krúdy apánk, és igencsak fenekedett, hogy a gyászév letelt, és most már felkeresi Móricz bácsi özvegyét, és „megkutatja” a delnőt a nagy regényhez szükséges lelki és egyéb Jókai-nyomok ügyében. Akit már 1889. október 25-én szemrevételezett, amikor először lépett fel Nagy Bella Óbudán, a frissen megnyitott Kisfaludy Színházban, Sudermann *Otthon* című darabjának Magdolna szerepében. „Az egyik páholyban pedig ott ült egy ‘mélabús, kék szemű, gyönyörű ember: Jókai Mór’. Páholya mélyéből nézte szerelmének, majdani feleségének játékát. De szegény jó Kövessy direktor urat és színházát sem a kitűnő társulat, sem a jó előadások, sem az ‘írókirály’ varázsos megjelenése nem tudták megmenteni a bukástó.”

És fuccs a színház-iparnak Óbudán!

Például a színészegyletnek is vége ilyen helyszínen, ilyen esetekben.

Az Óbudai Regényipari Egyletet azonban lehetetlen felszámolni, vélte Krúdy apánk – és hirdette az ehhez hasonló eszméket a Krúdy előtti és Krúdy utáni időkben egyletünk számos tagja, számos jó bátyánk, öcsénk, nénénk és hú-

gunk (királyt, herceget, gróft nem tűrt az egylet, lett légyen az Jókai mint király, Ferenc mint Herczeg, vagy gróf, mint a „neves” regénytojóköltő grófnó, akinek tapintatunk révén itt ne legyen neve!).

Például a színjátszáshoz színház kell, drága dolog, ám a regényipart üzheted egy darab papírral és egy ceruzával! És egyszer talán még azt a re-

gényt is megírja valaki, amit megélt, de nem írt meg Jókai Mór, és amit nem élt meg, de szinte megírt Krúdy apánk. ...És áradtak, kerengtek a regények az Óbudai Regényipari Egyletben, mert „regény minden”, az is regény, amikor kibuszozol vagy kigyalogolsz a feleségedhez Budakeszire vagy a kislányodhoz a Svábhegyre, „Óbuda és Buda a papír, te siklasz rajta, miként

a ceruza”, mondta hajdan Berda József, aki költő volt, de mégis bevették a regényipari egyletbe.

„Az az igazság, hogy az én zsebemben is elfér egy darab papír és egy ceruza”, mondtam.

„És mindjárt másképpen érzed magad a világban?”, mondták, hozzátéve: „és persze az egyletben!” Mint Krúdy apánk a koporsóban! A másvilágban is másképpen!

Firkálgattam a papírlapokra. Ha egyebet nem, karikatúrákat, és nagy fáradtságomban és keserűségemben: nevetető sorokat a rajzok alá. „Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike; de nevető nádszál”, idézte az Óbudai Regényipari Egyletben valaki, és ég a kunyhó, ropog a nád kedvem kerekedett egy kalendáriumot csinálni. Az kell, helyeselték, szükség van kalendáriumra minden egyletben! Éjszaka, félálomban, nyomdai szolgálat közben, a buszmegállóban is lehet kalendáriumlapokat rajzolni.

...A regényipar közelében maradtam. Ha egyebet nem, kalendáriumlapokat mindig osztogathattam az Óbudai Regényipari Egyletben.

Most már azt is magyarázgatnom kell a regényipari társadalom ifjabbjainak, ki volt Egon Krenz, Aczél György, Marx, de Lagzi Lajcsi még nem kér lábjegyzetet. Bár azt mondják az Óbudai Regényipari Egyletben, hogy egy lábjegyzet is felér néha egy regénnyel, nem tudom, hogyan, miként van ez, Világszép Nádszálkisasszony!

Mirtse Zsuzsa

Az én kis (Ó)falum

„Bűvös körömből nincsen mód kitöröm”
(Babits M.)

Itt, Ófaluban, ahol élek, akár „gyüttmenteknek” is hívhatnának minket, hiszen nem vagyunk helyi őslakosok, faluelemek. De sokan voltunk olyanok – elsősorban értelmiségi fiatalok, családok –, akiknek elege volt a városból, és kiköltöztek ide. Így jöttem én is – de nem szeretnék és nem is fogok továbbmenni. Maradok. Tervszerű és haszonelvű szándékkal kerestem meg magamnak ezt a helyet, kilenc évvel ezelőtt. Itt akartam berendezkedni, helyesen élni. Nyomasztott a város, a hangyaboly-lét, a füstös kávéházak világa, a zsezsgés, a bőromet szűrő zsidongás. Fulladtam már benne. Teret és levegőt akartam, természet-szegény környezet¹ helyett tapintható valóságot, díszletnek nem illedelmes kultúrparkot, körbekerített fákat, hanem csetlő-botló, mégis *rendes*, természetközeli környezetet. Kicsi, felfelé kapaszkodó utcákat, ahol reggelenként egymásra köszönnek az emberek, akiknek arcuk és nevük lesz a számomra, és akiknek arcom és nevem adom majd, a városi zsidvásárban való eltűnés helyett.

Városi triplák

óriási vagy!
üres testtemplom lettél
papírba nyomva
(**plakátlány**)

gyolcsruhad leszek
fénykapu nélkül voltunk
nappal vétkezem
(**függő ónok**)

bekerítelek
sötét udvar az ölem
rád nyíló ajtó
(**kör, folyosó**)

¹ Az immunrendszer elkényelmesedésének egyik okaként a denaturalizációt szokták megjelölni. A „denaturált” szó ebben az esetben a kilúgozást, a lényegtől való megfosztást, a vegykonyhákban előállított, csírátlanított életet jelöli a számomra. Az élő test az élő viszonyokra szívesen reagál: beereszti, ami neki való, és kizárja, ami ártalmas lehet rá. A természetes környezet hiánya a védekezőképességünket csökkenti, ugyanúgy, mint az antibakteriális szappan: leoldja rólunk a valódi kapcsolatot a világgal. Nagyapáink még azt tanították, hogy a gyerekeknek négy kiló „koszt” kell megennie ahhoz, hogy normális felnőtt válhassék belőle. Bélyegről enyvvet, zsebpiszkot, marék homokot, illegálisan beszerzett tápanyagokat. Ezek szerint belőlem normális felnőtt lett.

Nem erőszakosan betelepített² növény (nő-vény) akartam lenni, mint az akác vagy a japán keserűfű, inkább tájeleme az itteni élővilágnak, szelíden belesimulva a környezetbe, nem kihasználva, inkább táplálva azt. Ez az önkéntes kivándorlás amúgy egyre gyakoribb: évről évre több ember számára menekülő-útvonal, kukacjártat az életterhelten városból.

tél végi füst
magamból égetlek ki
új holdat várok
(migráció)

Ófalu jó választásnak bizonyult. Karnyújtásnyira van a Róka-hegy, ha többre vágyom, ott a Nagy-Kevély, mindennapi sétához pedig az utca végén jó helynek tűnt a Békás- (hivatalosan: Gótés-) tó, amelynek élővilága ma már úgy tartozik hozzám, mint a második bőröm. Tudom, mikor jönnek a récék, mikor lesz egyre több a kiskacsa, aggódom, ha az amerikai törpeharcsa kifalja a békapetéket a kis tóból, mert abból akkor nem lesz nyáron kuruttyolás. Békásmegyer-Ófalu békák nélkül? Mint a vicc, csattanó nélkül...

Régen ott, az Ófalu határoló térségben mocsárvidék volt, ma lebonthatatlan házsorok éktelenkednek helyette. Az igazi Békásmegyer (németül Krotten-dorf) egykor sváb falu volt, mely a mai lakóteleptől nyugatra, a József-hegy és az Ezüst-hegy lejtőin fekszik. A talajvíz elől a hegy felé menekültek az itt házat/életet építő emberek. Az agyagos talaj és az őszi-tavaszi esőkből származó talajvíz miatt a házakat alapincézni nem volt célszerű – ha mégis, számolni kellett az állandó beázással. Az itt élő emberek szőlőt, barackot termesztettek, tehenet, disznót, kecskét tartottak – ma jogszabályok³ tiltják a haszonállatok tartását. Se kecske, se malac, marad a kert, amelyet még művelni lehet.

Azt mondják, ahogy a ház meghosszabbítása a kert, úgy a lélek meghosszabbítása a természet. Az író ember – mert mégiscsak betűvető és -arató nap-szamosok vagyunk – abból merít otthonosan, magabiztos kézzel, amit jól ismer, amiben él, ami körülötte van. Képiró, képeit betűvé formáló tanúja és rögzítője az őt körülvevő világnak. Életének helye és tája ott van, ahol be tudja magát tájolni, ahol nem csak „megtörténődik”. Ott lesz *helyes*, *rendes* élete. Figyelget, fejben jegyzetel, aztán átfordít, megemel, vagy éppen ledob „kristálygömböket” a földre.

² Invazív fajoknak általában az idegen eredetű, agresszív terjeszkedésű élőlényeket nevezzük. Miután természetes ellenségük és kártevők nincsenek, így előnyben vannak a helyi élőlényekkel szemben, idővel kiszoríthatják, tönkretelhetik azokat. Felboríthatják a természetes egyensúlyt, és egyéb, jelentős károkat is okozhatnak. Nemhogy egyéb, de semmilyen kárt nem szerettem volna betelepüléssel okozni senkinek.

³ A jogszabályok is a betelepülők érdekeit védik az őslakosokéval szemben. A betelepülők azért jönnek ide, hogy átélhessék a falusias környezet idilljét, ugyanakkor hamar kiderül, hogy csak valamiféle vidék-nosztalgia, képeskönyv-élményre vágyanak, kutyaugatás, kecskeszag és legyek nélkül, kényelmes autópályával körbezárva. Így észrevétlenül elkezdik felszámolni, megbontani maguk körül a falusias környezetet (mert az érdekérvényesítő képességük jobb, mint a helyieké). E folyamatnak a vesztesei azok, akik ugyanazt az életmódot szeretnék folytatni, mint apáik, nagypapák.

*foszló szélkabát
levelekben hullik az ősz
továbbfúj tőled
(átmeneti kapcsok)*

Az új helyre érkező élőlények másik része képtelen alkalmazkodni az új körülményekhez. A növény, állat gyakran nem éli túl, belepusztul a megváltozott viszonyokba. Az emberi lélek, ha hasonlóképpen alkalmazkodásképtelen, rétegzettebben, árnyaltabban válaszol: elszigetelődik, bezárul, önmaga köré csontosodik. Önzővé válhat, elzseléssedik, vagy látszat-életet él, *nyom*talán lesz, nem nyom a közösségi latban semmit, sőt, rombolja-bomlasztja a közösséget maga körül. Úgy van, lesz, hogy igazából nincs, még sincs.⁴

Nem ezt akartam. Nem függetleníteni akartam magam, hanem függővé válni.⁵

*átszakadó korlát
mégsem-örök testünk
benövi a várost
(élet, ritmus)*

Érzelmi kötődésem alakult ki a közösséghez, amely már meghatározza az életemet. Szerettem évszokról évszakra szemrevételezni a változásokat. A kicsi tó változásait. Vannak kedves köveim, amelyekre le szoktam ülni nézeledni, tudom, hogy hol van az a vadalmafa, ahol titokban eltemettük azokat (a négy lábú, kicsi lé-

⁴ Egyes állatfajoknál éppen ellenkező folyamat figyelhető meg: az urbanizálódás. A stressztűrő, találékony, alkalmazkodó egyedek táplálékforrást találnak a városban – az ember lelki táplálékforrása viszont egyre inkább a kiköltözés. Ezért különösen fontos, hogy ezt a „táplálékforrást” megőrizzük.

⁵ Gyakran a megváltozott környezeti viszonyokat a betelepülő növények jobban bírják. Az aszályos időszak például az új típusú, félsivatagi növényzet számára kedvező, míg a tájhonos magyar csenkeszt (*Festuca vaginata*) vagy a homoki árvalányhaját (*Stipa borystenica*) veszélyezteteti. Jó alkalmazkodókészséggel, heves vérmérséklettel nem szeretném veszélyeztetni a helyeket, nem szeretném átírni szokásaikat, felforgatni mindennapjaikat, túlkiabálni életüket. Szokásrendjükhöz szívesen alkalmazkodom. Fejet hajtok a hely előtt.

nyeket), akik életünket kísérték, és akik már nem lehetnek velem. Az elmúlt években sok mindent megtanultam. Tudom már, mit jelent az, hogy avarszint, cserjeszint. Tudom, hogy aki szelet vet, vihart arat, tehát visszafogok magamból, nem rá-, csak betelepülő leszek, megtanulok befelé figyelni – vagy legalábbis megkísérlem. A lila bölcsészlet valahol megpördült, gellert kapott. Nem vagyok szabad, öntörvényű, és ez pompás, nagyszerű! A csavargó-lét helyett a röghöz kötöttet választottam – persze mindig csavargók maradunk, ahányszor csak becsukjuk a szemünket.

*mezítláb megyek
talpam emléktől sáros
feléd indulok
(lemoshatatlan)*

Ófalunak persze vannak árnyékos oldalai is, tagadni fölösleges finomkodás lenne. A hegyet hajléktalanok *lakják*, akiknek egykor volt arcuk, nevük – ma nem emlékeznek erre, itt nem szokás emlékezni semmire. Nappal leginkább nem láthatók, a kannás bor okozta celofán-paradicsomot próbálják kiheverni talán. Néhányuk azért az utcákon is imbolyog. Találékony és cseppet sem válogatós felhasználói ők a pazarló életmódnak: „rigót” gyűjtenek, amiből aztán fenn, a hegyen megsodorják a napi szívnivalót, ki tudja, mire jó tárgyakat kurgatnak össze innen-onnan, és szemetelnek, sajnos, mint Kipling könyvében a Bender-log, a majmok népe. Ők is tájlelemek, létezésük karcos, sebhelyet okoz a tájban – és bennünk is.

*aluljáróban
rózsaszín paplan alatt
hormonok násza
(kései szerelem)*

Aztán vannak olyanok is, akik hajlékkal nem rendelkeznek, mégsem *hajléktalanok*. A közösség próbál rajtuk segíteni, hálóként tartani azt, aki még képes rá: kisebb-nagyobb munkákat végezhetnek, *helye* és értelme lesz az életüknek. Van olyan férfiú közöttük, akinek a helyismerete lenyűgöző, és a növényeket is irigylésre méltóan ismeri. A falutörténet része és cinkosa ő.

*kis tó, nádas, rét
egy voltál, egy vagy velük
beépítenek
(kikötő-jel)*

Azt is szeretem ebben a faluban, hogy itt nincsenek graffitik. A graffiti felkiáltójel a város falán. Minden élet felkiáltójel a világ homlokán. Lehetünk felkiáltójelek máshogy is. A nagyvárosban a lényeg gyakran takarásban van: elfedik szembántó, csiricsaré színek, a sebesség, a szívverésben lüktető hangok tömege. Minden egyenlő magával, van, hogy túlnő rajta, vagy éppen ide-oda hintázik. Semmi nem bizonyos.

*lábujjam a múlt
emlékeim a jövő
arcom a jelen
(tizenhét kocka)*

Ezek a nagyvárosi, amúgy „névtelen” szerzők cseppet sem névtelenek, sőt! Rányomják, ráfirkálják a személyiségüket a falakra, gyárkéményekre. Alkut kötnek (a szépség ellenpontozásaként) a rúttal, az egyszerűvel, a megismételésre alkalmatlanul is akár.

Itt, ahol élek és élhetek, nincs szükség erre, mindenki egyenlő magával, súlyra és mélységre. Mindenki jó valamire. Ez a kis világ nem én-központú, ugyanakkor megőrzi a személyiségek megismételhetetlen varázsát. Itt a vágyott valaha-valóság megpróbál jelen idejű lenni: megteremt, életre szül valamit magunkból, ami nélkül hiányosan élhetnénk csak.

Itt lenni, itt élni számomra azt jelenti: kapaszkodót találni a létezéshez.

Csonka triptichon

(majd egyszer jó lesz minden,)

*de amíg az nincsen, mellényűl
a kéz, a száj, jó leszél te is,
hozhatnál bort, sokat, meg húst,
a kirakat üres, kevés a tej is,*

*és vidd el mindenem, ha elmész,
nekem az jó lesz, túl sok vagyok,
ha lenne mit, addig **üres**
tenyeret, szikkadt kicsit, osztogatok*

*a **hal mellé**, amikor kell, és jár
a korsó a kútra, reggel összetört cserép
minden, út mentén fémkereszt, alatta sár*

*őrzi lábnyomát, három napig félt,
után elindult, az volt a legjobb, csak néztünk,
akkor éjszaka még szerintem is éltünk.*

(negyedik napja van,)

a villany még mindig ég, de a kép
valahogy sosem lett készen, rosszul fest
a helye a falon, tudom, nem volt szép
tőlem, hogy vacsora sem volt, csak test

és hús és éjszaka, nappalt akart,
meg fényt, meg embereket, hogy milyen kár,
eliszkolt harmadnap, ami betakart,
pedig egyszer jó lesz, hideg kabát

minden, lenne mindenünk, szög is volna
később, meg világítás, nagy kosztümök,
tömeg, szivacs, csak rendezés dolga,

végül én is a helyemre kerülök,
elviszik lepedőm, vérző hátamat,
megácsolják reggeli ágyamat.

Zárszó: „Erős várunk a nyelv.” Az írásban (a lábjegyzetek kivételével) szándékol-
tan kerültem az idegen szavak használatát.

RÁK BÉLA | VIRÁGZÓ KULTÚRA

Bedecs László

Álom és szegénység

Krúdy Gyula írásai Óbudáról

„Szindbád olyanformán vetődött az óbudai partra (a Hajógyári-sziget környékén), mint egy hajótörött, akinek nem volt válogatnivalója a menekülés módjában” – írja Krúdy egyik kései, 1931-ben született novellájában, *A vadevezős megtérése* címűben. Ekkor már maga is Óbudán élt, a Templom utca 15. szám alatt, a mai Óbudai Társaskörtől nem messze, közel az író emlékét máig példászerűen őrző Kéhli vendéglőhöz, ahol hamar törzsvendéggé vált, és ahol szűk két évvel később, ötvenöt évesen élete utolsó estéjét is töltötte.

Tudjuk, Krúdy nem önszántából költözött Óbudára, hanem, mint hőse, Szindbád, afféle hajótörökként, aki már csak pusztá életét mentve vetődött partra éppen itt. Korábban a millennium éveiben felépült, megszépült Budapest csillogó forgatagában élt, a századforduló Pestjének rohamosan épülő főútjait járta, a pesti élet nappali és éjszakai ízeit kóstolgatta, nagy szenvedéllyel, nagyon is aktív résztvevőként. Rezeda Kázmérként szállt le a nagyvárosi élet poklaiba, a kétes egzisztenciák, a kártyán meggazdagodott urak és a könnyű lányok világába, hogy műveinek is ezek a terek szolgáltatassanak kulisszákat. Budára, és pláne Óbudára, alig-alig esett pillantása. Ez a nyugalmas, csendes, Pesthez semmiben sem hasonlító, és attól térben is távolinak tekinthető, voltaképp vidéki helyszín számára sokáig semmilyen izgalmat nem tartogatott, legfeljebb mint a pesti élet ellentéte, mint az idilli, nosztalgikus világ maradványa volt számára említésre méltó. Krúdy a kiköltözés előtt a Margit-szigeten lakott, igen jó körülmények között, ám adóságai olyan mértékűre nőttek, hitelezői olyannyira zaklatták, hogy úgyszólván menekülnie kellett. Ezért települt át a szigetről a partra, keresett menedéket Óbudán, egy szűkös, kényelmetlen, az otthoni munkára majdhogynem alkalmatlan lakásba. Második felesége, Rózsa Zsuzsanna és kislányuk, a később nagyon tartalmas, *Apám, Szindbád* címen megjelent memoárt közreadó Zsuzsika költözött vele együtt.

Mindezek fényében még meglepőbb, milyen szeretettel és érdeklődéssel ír Krúdy Budapestnek erről az akkor még valóban külvárosnak számító területről, milyen mélyen megéri a hely hangulata, az utcák zamata, a vendéglők és kiskocsmák otthonossága, milyen komolyan érdeklődik a település története iránt, milyen gyorsan lakja be lakása tágabb környékét. Már az első hetekben beiratkozott például a ma már az ő nevét viselő helyi könyvtárba, ahol rendszeres látogató lett, és ahonnan, mint a szerencsére megmaradt olvasójegyén látszik, főleg világirodalmat, azon belül is főleg angol és orosz regényeket kölcsönzött. Eközben természetesen nem szűnő kedvvel dolgozott, minden körülmények között teljesítve a saját maga elé kitűzött napi penzumot. Pedig már betegeskedett, méltatlanul szegényes körülmények között élt, és persze a hitelezők egyre hangosabb követeléseitől is folyamatosan szenvedett.

Ebben a két évben egyre gyakrabban írt Óbudáról napi aktualitással bíró cikkeket, kihívó, vitázó publicisztikákat, lágy ívű tárcákat, de az új környezet a szépprózáján is nyomot hagyott, sőt: a hely maga is a témájává vált. Ez nem is csoda, hiszen Krúdy műveinek az önéletrajziség mindig is alapproblémája volt, Szindbád és az író, avagy a már emlegetett Rezeda Kázmér és az író azonosításának pedig régi és természetes vitákkal terhelt kritikátörténete van. Az bizonyos, hogy a létező szerző és a regényfigurák azonosítása, illetve Krúdy életének beleértése a Krúdy-művekbe a mai napig is gyakori. Sőt, a Krúdy-legenda sokszor megelőzi a művekkel való találkozást, és ebben az esetben szinte elkerülhetetlen, hogy az olvasó Krúdyt magát lássa a regényalakok mögött. De egyébként sem lehet a szerzőt, az ismert életrajz és a fikció tárgyai közötti kapcsolatot semmibe venni: Krúdy és Szindbád természetesen nem azonos, de a kései Szindbád-novellák értelmezéséhez bizonyára sokat ad, ha tudjuk, maga Krúdy is járt azokon az utcákon, a Hajógyári-szigettel átellenben lévő területeken, ahová hőseit elvezeti. Ugyanúgy, ahogy más Krúdy-művek hátterében a Nyírség, a Felvidék és persze Pest áll – merthogy ezeken a helyeken születtek az író alteregói, kifogyhatatlan multiplikációi, maszkjai, leleményei, a regényíró lehetséges énjei, beleértve a rossznak tartott énjait is. Tehát amikor olyan Krúdy-szövegeket olvasunk, melyekben a szereplők Óbuda utcáin járnak, bennük alkalomadtán az egykor ugyanott sétáló író is láthatjuk, minden külön okoskodás nélkül is.

Az „Ódonságok városa”, ahogy Krúdy Óbudát szeretettel emlegeti, nemcsak a korabeli jelenével, de a múltjával is nagy hatást tett az íróra. Szívesen beszélt a római örökségről, az egykori Aquincum látható nyomairól és láthatatlan jelenlétéről, megmaradt szelleméről, de arról is, milyen lehetett a város az 1867-es egyesítés előtt, amikor még a többségben lévő sváb polgárság választott vezetői intézték a városrész ügyes-bajos dolgait. Merthogy Krúdynál a városegyesítés a rombolás kezdetét jelentette, és arról ír, hogy Óbudát becsapták és méltatlanul sodorták a peremvidékre az akkori döntés kikényszerítői. Azok, akik hidat ígértek Óbudának a fővároshoz csatlakozásért cserébe – ami aztán majd száz év múlva készült csak el (és lett az Árpád híd) –, hogy a pesti városházáról igazgatott Óbuda a centrumtól távolra kerülve a mindenkori periféria problémáival küzdhessen. Pedig, ahogy Krúdy írja, „a főváros kellős közepének a Flórián téren kellett volna lennie, mert már így is volt több mint ezer esztendő előtt, amikor a római konzulok, majd Attila, a hunok királya, de leginkább Árpád vezér uralkodott és trónolt székhelyén, Óbudán” (*Ódonságok városa*). Ehhez képest az egyesülés után Pest gazdagodott, Óbuda pedig egyre elmaradottabb lett, és egyre inkább csak tehernek tűnt a túlparti testvér hátán. Krúdy, aki a maga szegénységét élte meg itt, nagy-nagy empátiával beszélt a hagyományaihoz ragaszkodó, sértett, magát becsapottnak érző született óbudaiakról, akik hitték, hogy a megígért híd, mely az egykori, a rómaiak idején már felépült örököse lett volna, a városrész megmaradásának, avagy a másfél ezer éves múlt eltűnésének szimbóluma: „csak akkor jut minden óbudai ember a mennyországba, ha a dunai hídon sétálhat oda” (uo.). De Krúdy a kifosztottságnak jeleit is összegyűjti, például: „a margitszigeti forrás valamikor a Flórián téren is felfakadt, ahol a rómaiak ugyancsak fürdőt építettek, melynek maradványait éppen mostanában ásnák ki. A forrást is elvették Óbudától.” (uo.).

Krúdy a városrészt békésnek és nyugodtnak látja és láttatja, olyan helynek, ahol nem hallani heves politizálást, ahol az emberek mindig örömmel üdvözlik egymást, ahol a kocsmakertekben madarakat figyelhetni, ahol az ablakok alól hallható varrógép olyan andalogva pereg, mintha mindig menyasszonyi ruhát varrna, ahol a jámbor emberek legtöbbit a gyerekek születésével és a temetések pompájával törődnek, és persze azzal, hogy a születést és a halált jó borokkal ünnepeljék, illetve feledtessék. Merthogy *Az óbudai Flórián* című kis esszében arról is olvashatunk, hogy a Hármashatár-hegyen termő, „aranyepely lágysággal hulldogáló esővel öntözött” szőlőt abban az időben még lábbal taposták, és a helyiek mindig pontosan tudták, melyik kis utcában lehet a legjobb és legolcsóbbat kapni az így készült borból. Pest a lóversenyek, Óbuda az árnyas kertek városa, emlegeti többször is. Olyan városka, ahol nincs egyetlen egyenes utca sem, viszont annál több a sikátor, melyekben az öregek (mert hogy Krúdy úgy látja, ez a legöregebb emberek lakhelye, olyan hely, ahol „mindenki vénasszony” – *Százesztendő emberek utcája*) sokat sétálgatnak, vagy egyszerűen csak üldögélnek egy naposabb, ház eleji padon, és élük egyhangú életüket. De „Magyarország legrégebbi városkájában”, „az álom és a szegénység városában”, a „kétkilométeres, görbe Lajos utca” és a „háromkilométeres, rosszul kövezett Bécsi út” menti városrészben Krúdy meglátja a kecsességet, a finomságot, a fiatalságot, a szerelmet és a „dalosságot” is, a „világvárosi szédülettel rohanó” villamost és a zenétől hangos tánciskolát, a zivatarok után a napsütést. Szépen ír minderről, a kettősségekről, a hallgatag házikókról és a szerelemmel kapcsolatos, pezsgőn csábító pogány szertartásokról például az *Óbuda a múltban és a jelenben* című ragyogó vázlatban, vagy a *Pénteken, tizenharmadikán és Luca napján Óbudán* című kis életképében.

A novellák közül említést érdemel az *Óbudai karnagy* című, tárgyát szatirikusan, mégis nagyon érzékenyen és együttérzőn ábrázoló novella, melyben „Óbuda szépe”, egy Carmen nevű gyönyörű cigány lány és gitáros szerelmének történetét írja meg, hamisítatlan hangulatot festve. A *szőke nő és fiukója* című novellában Zsanét, az óbudai lány, vidékre próbál szökni, a szerelemért: „Legjobban szeretnék konfertáblin szökni, aminthogy egész életemben az volt a vágyam, hogy majd konfertáblin járok haza Óbudára.” Egy kései Szindbád-novellában a főhős így beszél: „mindig az óbudai temetőben akartam nyugodni, ha már nem tölthettem egész életemet Óbudán, a nagyon tiszteletreméltó városban”. Ezekben az utolsó novellákban nagyon gyakran feltűnik valamely óbudai utca, vendéglő, vagy legalábbis a Duna-part, sokszor csak egy utalásban vagy egy hasonlat részeként – de mindannyiszor megmutatva, milyen szorosan összeforrt az utolsó éveit élő író és az ezekben az években neki otthont adó városrész. Az egyik legutolsó, már a hagyatékból előkerült Szindbád-novella is ennek a kapcsolatnak állít emléket. Ez a szöveg a nagyon kacér, nagyon sejtelmes, a halála előtt is az élet szeretetéről értekező Krúdyt bemutató *Az óramutató vi-gyáz az óbudai kisasszonyokra* című, melyben „igen sok szép, fiatal nőről” esik szó, akik bizonyos esztendőben (amikor sok szilva terem!), sokkal nagyobb számban láthatók az utcákon, mint máskor. Estéknként a harmadik kerületnek abban a részében is, ahol a fővárosi gázművek már nem világítanak...

Ebből a rövid áttekintésből annyi talán látszik, milyen intenzíven és milyen tartalommal jelentek meg Krúdy Gyula műveiben, azon belül is az életének

utolsó két évében született művekben az Óbudához kapcsolódó képek és képzetek, milyen szerepet kapnak az Óbudához kapcsolódó kulturális minták, és hogy az említett művekben ezek milyen apró módosulásokon mentek keresztül. A művekben a beszélő én és a hallgató város viszonya nagyon harmonikus, barátságos és elfogadó, olyannyira, hogy az írói önmeghatározás részévé, mondhatni, kivételezett részévé vált Óbuda neve és a hozzá kapcsolódó fogalom, az óbudaiság. Krúdy elegáns irodalmi térbe emelte ezt a fogalmat, új jelentésekkel töltötte fel, de a város sem maradt hálátlan: befogadta, ösztönözte és segítette az író munkáját, emlékét pedig elevenen őrzi.

Felhasznált irodalom

- Krúdy Gyula: *Ódonságok városában. K. Gy. írásai Óbudáról.* Budapest, Óbudai Múzeum, 2003. (szerk.: Fráter Zoltán)
 Krúdy Gyula: *Pest-budai séták.* Budapest, Magyar Helikon, 1958. (szerk.: Kozocsa Sándor)
 Krúdy Gyula: *Váci utcai hölgytisztelet. Válogatott elbeszélések 1931–1933.* (szerk.: Barta András)
 Krúdy Zsuzsa: *Apám, Szindbád.* Budapest, Magvető, 1975.

E számunk szerzői

- Ágai Ágnes** (1932) – író, költő, műfordító, Budapest
Agárdi Péter (1946) – kritikus, irodalomtörténész, Budapest
Albert Flórián (1941) – aranylabdás labdarúgó, Budapest
Árkossy István (1943) – festőművész, grafikus, Budapest
Bágyoni Szabó István (1941) – költő, író, műfordító, újságíró, Budapest
Balázs Tibor (1958) – költő, műfordító, esszéíró, könyvkiadó, Budapest
Barlai László (1935) – festőművész, Budapest
Basa Viktor (1974) – tanár, katekéta, Budapest
Bedecs László (1974) – kritikus, Budapest/Szófia
Bognár Antal (1951) – író, újságíró, Budapest
Bús Balázs (1966) – polgármester, Budapest
Czakó Gábor (1942) – író, kritikus, Budapest
Csengery Béla (1945) – festőművész, Budapest
Dobai Péter (1944) – író, költő, dramaturg, Budapest
Domahidy László (1920) – operaénekes, Budapest
Elek Szilvia – zongora- és csembalóművész, zeneszerző, író, szerkesztő, Nagykövácsi
Fráter Zoltán (1956) – irodalomtörténész, szerkesztő, Budapest
Gábor István (1944) – festőművész, Budapest
Godány Judit (1960) – újságíró, Szentmártonkáta
Gyimesi László (1948) – költő, író, Budapest

- Heltai Gáspár** (1490? v. 1510?–1574)
- Horváth Péter „Kisindián”** (1977) – edző, sportvezető, Budapest
- Iszlai Zoltán** (1933) – költő, kritikus, Budapest
- Kenéz Ferenc** (1944) – költő, író, Budapest
- Kerényi Grácia** (1925–1985)
- Kertész Ákos** (1932) – író, Budapest
- Kiss Károly** (1930–1998) – költő, műfordító, publicista
- Kobzos Kiss Tamás** (1950) – zenész, énekmondó, iskolaigazgató, Budapest
- G. Komoróczy Emőke** (1939) – irodalomtörténész, esszéista, Budapest
- Koncsek József** (1942) – költő, író, Budapest
- Kőfaragó József** (1952) – festőművész, Budapest
- Kun Árpád** (1965) – író, költő, Budapest
- Lengyelne Kurucz Katalin** (1959) – népművelő muzeológus, Budapest
- Lukáts János** (1943) – irodalomtörténész, novellista, Budapest
- Mandics György** (1943) – író, költő, Budapest
- Mátyus Aliz** (1948) – író, szociológus, szerkesztő, Budapest
- Mirtse Zsuzsa** – író, újságíró, szerkesztő, Budapest
- Müller Rita** – textilművész, Budapest
- Noth Zsuzsanna** (1950) – író, költő, Budapest
- Nyakas Szilárd** (1944) – kommunikációs tanácsadó, rádiós szerkesztő, Budapest
- Nyilas Attila** (1965) – költő, író, Budapest
- Papp János** (1948) – színész, Budapest
- Pázmándi Antal** (1940) – keramikus, szobrászművész, Budapest
- Petőcz András** (1959) – író, költő, szerkesztő, Budapest
- Pintér Endre** (1927) – nyugalmazott főorvos, az Óbudai Baráti Kör alapítója, Budapest
- Rák Béla** – karikaturista, grafikus, Budapest
- Szarka István** (1941) – költő, orvos, Budapest
- Szávai Géza** (1950) – író, kritikus, könyvkiadó, Budapest
- Szentgyörgyi József** (1940) – festőművész, Budapest
- Szentmártoni Szabó Géza** (1950) – irodalomtörténész, Budapest
- Szepesi Attila** (1942) – költő, szerkesztő, Budapest
- Szerdahelyi István** (1934) – esztéta, irodalomtörténész, Budapest
- Szörényi László** (1945) – irodalomtörténész, Budapest
- Takács Klára** (1947) – festőművész, Budapest
- Tarlós István** (1948) – politikus, Budapest
- Tenk László** (1943) – festőművész, Budapest
- Toldalagi Pál** (1914–1976)
- Tóth József** (1934) – történelemtanár, Budapest
- Tóth Péter** (1965) – zeneszerző, az Óbudai Társaskör művészeti vezetője, Budapest
- Végh Alpár Sándor** (1943) – író, újságíró, Nagymaros
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Zenker Katalin** (1944) – író, informatikus, Budapest
- Zsidi Paula** (1952) – régész, az Aquincumi Múzeum igazgatója, Budapest

Óbuda

„1933-ban Krúdy, aki melleleg egyik európai léptékkal mérhető írónk is, már véglegessé váló óbudai magányában él, és kétségbeesett kísérleteket tesz írásai elhelyezésére, de egyre nyilvánvalóbb, hogy a lapok valójában alig tartanak igényt műveire, a szerkesztők kellenlenül, késleltetve, mintegy kegyeletből közlik tárcáit, novelláit.” (Fráter Zoltán)

„Az én Óbudám tehát úgy elillant, mintha soha nem is létezett volna. Ne tessék félreérteni, nem nosztalgiázni akarok. Ami az én Óbudám helyén áll, ott bizonyára ugyanolyan szerelmesek a húszévesek, mint amilyen én voltam akkoriban, csak másképp.” (Szerdahelyi István)

„Ófalu jó választásnak bizonyult. Karnyújtásnyira van a Róka-hegy, ha többre vágyom, ott a Nagy-Kevély, mindennapi sétához pedig az utca végén jó helynek tűnt a Békás- (hivatalosan: Gótés-) tó, amelynek élővilága ma már úgy tartozik hozzám, mint a második bőröm.” (Mirtse Zsuzsa)

„Óbuda nevének más-más jelentése van az egymást követő nemzedékek tudatában. Van, aki csak a konflisos-kocsmaházás Óbudára gondol, ahol minden estén sramli szólt. Egysíkú kép ez, rossz, idilli olajnyomat a századforduló idejéből. Az én emlékezetemben a másik Óbuda él elevenen, s benne a *cegaj* meg a *Hatház* valósága.” (Kiss Károly)

„Hallottam a rádióban kerületünk polgármesterének panaszát, hogy Óbuda-Békásmegyer sajnos kikerült az összes pályázatból, amelyen lehetett volna valami pénznyi emlékek felújítására vagy állítására. Eszembe jutott, hogy nem messze található tőlünk egy páratlan műemlék: a Körte utcai cella trichora, azaz háromkaréjos ókeresztény sírkápolna. Elmeséltem Krasznahorkai László barátomnak, hogy milyen jó lenne ezt valahogy felújítani.” (Szörényi László)

Ára: 650 Ft. Előfizetés: 5000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.
(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,
valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

Folyóiratunk megjelenését
a Nemzeti Civil Alapprogram
támogatja.